ADITVS AD LOGICAM.

In usum eorum qui primò ACADEMIAM Salutant.

Autore SAMVELE SMITH, *Artium Magistro.*

Editio quinta.

OXONIÆ,
Excudebat GVILIELMUS TURNER, ipsius impensis. 1634.
CUM PRIVILEGIO.

ADITVS AD LOGICAM.

In usum eorum qui primò ACADEMIAM Salutant.

Autore SAMVELE SMITH, *Artium Magistro.*

Editio quinta.

OXONIÆ,
Excudebat GVILIELMUS TURNER, ipsius impensis. 1634.
CUM PRIVILEGIO.

DE NVPERA LONDINENSI EDITIONE, ad LECTOREM.

Προσεπικόν.

FAcilè deperdit injuriæ nomen quæ silenti sæpiùs infertur; conclamatum improbitatis ingenium interlicita reponit quicquid impunè deliquit: faceſsit [a] Tiberiani ſeculi infælicitas, cùm in filiorum funere & ipſæ parentis lachrymæ capitales: infra ultionem ſævit qui facto laceſ-

[a] Tacit. Annal. l. 6.

laceſsitus non niſi querelas regerit: reviviſceret modò primæva Comicorum libertas apertiùs vapularet Civium *licentia, quam & olim infeſtam ſenſit villana infirmitas; nec contarer, vel citato nomine, veteri formâ, dicam impingere,* [b] *Ἔστι τὶς ἐνταῦθα πωῶν εἰς τὸς γεωργοὺς τάδε. Obſtetricante quondam* Phœbo *hunc cerebri fœtum forſan intempeſtivum, edidit hic noſter* Faber, *nec ad incudem redigere permiſit malè feriata quorundam avaritia; quin nymphæ vixdum adultæ, quam nec expoſuit parens nec abdicavit, violentiam intulit raptor Typographus; &, indignùm, recla-*

[b] Antiquus Author. τῶν κωμῳδίας.

clamantem fruſtrà compreſſit; vitiatamque virginem patri remiſit non ſine pudore ſuo agnoſcendam: Hinc illæ Lachrymæ. *Quòd ſi fælicitatis pars ſit ſociata miſeria, eadem nobiſcum ſi non & graviora paſsi olim conqueſtique*

[c] Schottus, [d] Grotius, & [e] *Qui è tota Typographorum gente τὸν φάφανον ἐνείλετο: hoc tantùm ultra cæteros hic noſter ingemit, quòd ſordidior pecuniarum hirudo exemplar ſecutus non ita emaculatum, libellum recudit ſolo mendarum numero auctiorem: hinc eſt quòd veniam petere dedignatur author, non uno malè mulctatus diſpendio; qui & lucri*

[c] Andr. Schott. de editione Pariſiènſi Photii. In ep. ad Proverbia Græca à ſe edita.

[d] De editione Janſoniana, lib. de Jure Belli Anſtelod.

[e] Epitome ſui theſauri Græci.

lucri ſimul fecit & de famæ naufragio periclitatus eſt; qui tanto juſtiùs in ultionem excanduit, quanto hujus quàm illius gravior jactura. Imò ſuffragante Themide quod ſui primitùs peculii fuerat poſtliminio jure repoſcit, [f] Δραπετίδας ἐμός ἐστιν: *&* [g] quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. *Nec enim conſulta moror ſiqua forſan* Ambubaiarum collegia *clanculùm ſanxerunt; cùm* [g] nec privatorum convẽtio juri publico quicquam deroget, *& quantum ab æquitate etiam antehac forſan experti Quirites niſi* Romano *tuti privilegio* [h] non alios

f Moſchus εἰδ. α.

g Digeſt. de reg. juris. l 11. & l. 43.

h Avitus apud Tacitum Annal. l. 16.

ADITVS AD LOGICAM.

LIB. I.

CAP. I.

De Definitione & Divisione Logicæ.

LOGICA est Scientia de quovis themate probabiliter, & angustè differendi. *Vel ut planiùs dicam*; Logica est artificiosa & methodica præceptorum comprehensio, quâ cognoscimus sufficienter ratione uti ad fidem faciendam in quolibet re probabili. *Logicæ definitio.*

Vote. Differt à *Grammaticâ*, quia hæc congruè dicere, illa ſecundùm veritatem differere; à *Rhetorica*, quia hæc palmâ expanſa, id eſt, fusè & ornate, illa pugno contracto, id eſt, ſtrictè & anguſtè argumentari docet.

Argumentari verò dicitur, non quòd tota Logicæ vis in argumentatione eſt ſita;

Tria enim ſunt Logicæ munera { Definire obſcura, Dividere univerſa, Ratiocinari de verisimilibus:

ſed cùm inter iſta & plura alia Logicæ munera, quæ iſtis ſuperaddat hujus artis ſtudioſus primas ſemper obtinuit Argumentatio, ejus ſolùm in definitione mentionem fecimus, reliqua minoris precii officia reticentes magis quam rejicientes.

Quare Logica de probabilibus dicitur argumentari. Atque ut quælibet Logicæ pars non docet argumentari, ſed ſola ultima, ita ultima non docet de qualibet re argumentari, ſed ſolum de probabili; vel quòd probabilium argumentorum major eſt copia, quàm neceſſariorum, & proinde a parte uberiori ſumitur definitio, vel quia neceſſaria non ſunt omninò Logicæ conſiderationis. Quatuor enim ſunt teſte Ariſtotele de

quibus

quibus non eſt diſſerendum. 1. Ea quæ pœnam merentur. ut an Deus ſit colendus. 2. Quæ ſenſui ſunt obvia, ut An nix ſit alba. 3. Quæ à nobis longè ſunt amota, ut An ſit aliquid ſupra cœlum ultimum. 4. Quæ poſſunt demonſtrari, ut An homo ſit riſibilis: quum igitur manifeſtè vera & manifeſtè falſa aut demonſtratione probari, aut ſenſu percipi poſſunt; reſtat, ut res ſolæ probabiles ſint Logicæ conſiderationis, aut neceſſariæ, quatenus ſpeciem præ ſe ferunt probabilitatis, & pro noſtri conceptûs imbecillitate nobis videntur probabiles.

Generalis diviſio Logicæ.

Tota Logica in tres partes dividitur; prima agit de vocibus ſimplicibus; ſecunda de complexis; tertia de diſcurſu: ut enim pueruli ABC darii primò literas & ſyllabas noſcere, inde notas conjungere, ultimò conjunctas legere ſunt erudiendi: ita tyrones Logici primò edocendi ſunt, quid eſt vox, quomodo formetur, & quos uſus in Logica habet; ſecundò quomodo ex vocibus ſimplicibus fiat propoſitio, & quæ ſunt ejus affectiones; ultimo ex quibus propoſitionibus extruendus eſt ſyllogiſmus: quæ omnia dum nos (annuente Deo) tribus libris oſten-

dere auſpicamur, conſtructionis ordinem ſequemur, & à voce ſimplici exorſi, indeque ad propoſitionem progreſſi, in diſcurſu demum conſiſtemus.

CAP. 2.

De Definitione & Diviſione vocis.

VT vocis natura, quæ primi & ſecundi Libri ſubjectum eſt, meliùs dignoſcatur, ab ejus definitione & diviſione exordium ſumemus, ut quid ſit de quo agitur omnibus innoteſcat.

Vocis definitio. Vox eſt ſignum rei & conceptuum ex inſtituto divino aut humano, certa literarum aut ſyllabarum conformatione ſcriptum, aut pronunciatum.

Tria ad vocem requiſita. Ad vocem Logicam tria præcipuè requiruntur. Primò, ut ſit ſignificans, unde infantium voces propriè non ſunt voces, quia non ſunt ſigna rerum. Secundò, ut non ſignificet naturaliter, *ſicut riſus apud omnes lætitiam, fletus mæſtitiam deſignat* ſed ex inſtituto vel divino, *ut lingua Hebræa*; vel humano, *ut reliquæ omnes à Babelica converſione exortæ*. Tertiò, ut conformetur literis & ſyllabis, ſive ſcribatur, ſive pronuntietur;

tietur; Unde differt à ſono, quòd ſonus eſt colliſio duorum corporum ſolidorum, ſed vox non niſi naturalibus inſtrumentis formetur his verſibus comprehenſis. *Quomodo vox differt à ſono.*

Inſtrumenta novem ſunt, guttur, lingua, palatum.
Quatuor & dentes ac duo labra ſimul.

Multifariàm dividitur Vox; primò in Simplicem & complexam. *Prima vocis diviſio.*

Vox ſimplex eſt, cujus nulla pars quicquam ſeparatim ſignificat ut *veritas, domus*; licèt enim *Do* & *mus* ſeparatim ſumpta, ut ſunt per ſe vocabula aliquid ſignificant, prout tamen ſunt partes illius vocabuli *Domus* nihil ſeparatim deſignant.

Vox complexa eſt, quæ ex duabus ſive pluribus ſimplicibus conflatur, ut *Armata veritas*; de hac voce fuſiùs in ſequentibus agemus. *Lib. 2.*

Vox ſimplex rurſus ſubdividitur in Concretam & Abſtractam.

Vox concreta eſt, quæ res conjunctim ſignificat; ut album *parietem, hominem aut tale aliquod ſubjectum conſignificat cum albedine eidem inhærente.* Abſtracta eſt, quæ rem ſeparatim ſignificat, ut albedo *qualitatem notat nulli ſubjecto inhærentem.*

Divisio secunda.

Secundò dividitur in vocem. { primæ secundæ } { notionis, seu propositionis.

Vox primæ intentionis est, quæ aliquid extra animum significat, & rei primò est imposita; ut *Aurum, virtus.*

Vox secundæ notionis est, quæ non immediatè rem, sed modum aliquem seu instrumentum, quo mediante res intelligitur, denotat; ut *Genus, Species, omnesque voces artis.* Sic in Grammatica, *lapis est vox* primæ notionis: sed quando dicimus lapis est nomen, [*nomen*] erit vox secundæ notionis; sic in Logica *animal* est vox primæ notionis naturam realem animalis significans, sed ut est *Genus* est vox secundæ intentionis.

Divisio tertia.

Ultimò vox dividitur in Communem & Singularem.

Vox singularis est quæ uni tantùm rei attribuitur, ut *Oxonium unius Academiæ, Socrates unius hominis nomen est.* Hæc vox apud Logicos vulgò appellatur Individuum: & quadrifariam

Individuũ Quadruplex.

dividitur in { Vagum, Signatum, Demonstrativum, Ex hypothesi.

1 Individuum vagum est vox communis, quæ aliquo quidem modo sed imperfectè

imperfectè ad rem singularem restringitur: sic si dicam *quidam homo*, verbum illud *quidam* hominem restringit, ita tamen ut quis intelligatur nobis sit incognitum.

2. Determinatum est quod ad determinatam & certam rem singularem significandam ex arbitrio imponentium est institutum; suntque propria rerum nomina, ut *Gabriel*, *Alexander*, *Bucephalus*.

3. Individuum demonstrativum est quando terminum communem cum pronomine demonstrativo sumimus, ad unum aliquod particulare designandum; ut *Hic homo*.

4. Individuum ex hypothesi seu suppositione est, quando universale & commune nomen factâ suppositione aliqua, non nisi de uno prædicatur, ut *Sophronisci filius*. Qui ex se quidem est terminus communis, sed quia juxta veritatem uni solum nimirum *Socrati* competit, secundùm hanc suppositionem, quòd Sophroniscus Socratem solum genuerit, Individuum dicitur, & rem singularem designat.

Alia apud alios Authores recensentur Individua, ut *Individua* κατ' ἐξοχὴν, ut poeta pro Virgilio, *aut* περι-

ἐφ' ἡμῶν, ut fluvius ſeptemfluus pro Nilo; quæ ad aliquod dictorum individuorum nullo cum negotio reduci poſſunt.

Vox communis eſt, quæ multis communicatur, *ſic homo de hoc & illo homine prædicatur, & animal huic & illi animali attribuitur.*

De voce ſingulari nulla tractat diſciplina, & proinde Plato nos acquieſcere jubet, cùm ſemel ad ipſam deventum ſit. Communis verò eſt hujus primi Libri ſubjectum, quem obinde in duos tractatus partiti ſumus, quorum primus aget de Prædicabilibus, poſterior de Prædicamentis. Prædicabile enim à Prædicamento differt primò, quia Prædicabilia ſunt recepta, & res contentæ; at Prædicamentorum gradus ſunt receptacula, & res continentes: ſecundò, Prædicamenta ſunt primæ notiones, & Prædicabilia ſecundæ: ultimò, quoniam Prædicamenta ſunt res quæ prædicantur, Prædicabilia oſtendunt, quomodo prædicantur; de utriſque ſuo loco agemus, & primò de Prædicabilibus.

Quomodo Prædicabile à Prædicamento differt.

CAP.

CAP. III.

De Prædicabilibus.

PRædicabile eſt vox communis, quæ de pluribus aptè nata eſt dici, ut *Animal de Homine & Bruto.* Dicimus quod hæc vox *aptè nata eſt dici*, ſeu quòd idem ſonat, *habet potentiam prædicandi de pluribus*, quia licet actu quandoque de uno tantùm prædicatur *ut animal de Socrate in hac propoſitione, Socrates eſt animal*, potentiam tamen habet de pluribus prædicandi, *Platone* ſcilicet, *Ariſtotele, aut quoviſlibet alio animali* *Prædicabile quid.*

Prædicabile verò differt ab Univerſali, quod Prædicabile dicitur de multis & univerſale eſt in multis, ſic *natura humana dicitur univerſalis*, quia eſt in quolibet particulari homine, ſed *homo dicitur ſpecies*, quia de ſingulis hominibus prædicatur; imò ob eam cauſam prædicabile dicitur de multis quoniam univerſale eſt in multis; ut *homo de Socrate & Platone ideò prædicatur, quia humana natura utriſque ineſt.* *Quomodo differt ab univerſali.*

Quinque enumerantur prædicabilia. *Quinarius prædicabilium numerus.*
1. Genus, 2. Species.
3. Differentia.
4. Proprium.
5. Accidens.

Genus est prædicabile quod prædicatur de pluribus specie differentibus in Quid. *Species verò ea dicuntur differre*, quæ sunt diversæ species ejusdem generis. *Sic homo & brutum specie differunt*, & de iis animal ut Genus prædicatur.

Quid genus.

Prædicari autem in Quid, est respondere ad quæstionem factam per Quid; interroganti enim *quid est homo?* ritè respondetur *Animal*.

Prima divisio generis.

Genus trifariam dividitur primò in { Summum. Subalternum.

Genus summum est quod nunquam potest est species, seu quo nullum datur aliud superius genus, ut *Substantia*, *Quantitas*, *&c.* totidem enim sunt summa genera quot sunt prædicamenta.

Subalternum est quod aliquando est genus, aliquando species; & ideò dicitur subalternum quod alternis vicibus Genus est & Species; Genus respectu inferiorum, & Species respectu superiorum; *sic Substantia est Genus summum*, *Corpus subalternum*; genus enim est respectu corporis simplicis & compositi, & species respectu Substantiæ.

Divisio secunda.

Secundò dividitur Genus in { Proximum. Remotum.

Proximum

Proximum est quod proximè speciei adjacet.

Remotum longiùs à specie distat, ſi: *corpus eſt remotum animal eſt proximum hominis genus.*

Tertiò Genus est vel { Perfectum / Imperfectum } ſive { Univocum / Analogum. } *Diviſio tertia.*

Genus perfectum est quod æqualiter communicat naturam suis inferioribus, *ſic animal dicitur genus perfectum*, quia æquè primò homini convenit, & bruto: brutum enim est æquè corpus animatum ac homo.

Imperfectum genus est quod utrisque speciebus communicatur, sed alteri magis, alteri minus; ita *ſubſtantia de natura entis magis participat, quàm accidens*; accidens enim omnino non esset, niſi Subſtantiæ ineſſet.

Species est prædicabile quod prædicatur de pluribus numero differentibus in Quid. *Ut homo, fortitudo. Numero verò dicuntur differre*, quæ sunt individua & numerando solum sunt diverſa, *ut Plato & Socrates*, qui in humana natura simul conveniunt, sed numerando *hunc Platonem ab illo Socrate* diversum esse dicimus. *Quid Species.*

Bifariam

Bifariam dividitur { Perfectam. Imperfectam.
Species primò in

Prima ejus divisio. Perfectæ dicuntur species, quæ sub perfecto genere continentur; *ut homo & brutum sub animali.*

Divisio secunda. Imperfectæ sunt, quarum una perfectam, altera imperfectam generis participationem habet, *sic substantia plus habet de natura entis quam accidens.*

Secundò, Species { Subalternam. Imam.
partitur in

Species subalterna cum genere subalterno in omnibus consentit.

Ima species semper est species & nunquam Genus, ut *Homo*, & hæc sola in præsentiarum consideratur.

Quid differentia. Differentia est prædicabile quod prædicatur de pluribus specie vel numero differentibus in Quale quid. Dicitur prædicari *De pluribus specie differentibus* propter differentiam genericam, de *pluribus numero differentibus* propter differentiam specificam; *Et in Quale Quid*, quia essentialem qualitatem notat *ut rationale.*

Prima ejus divisio. Tribus modis { Communem, Propriam, Maximè propriam.
dividitur; primò in

Communem voco quæ sumitur ab acci-

Communem voco, quæ ſumitur ab accidente communi *ſic idem à ſeipſo poteſt differre*. Socrates enim puer à ſeipſo jam grandævo differt. Propriam, quæ ſumitur ab accidente proprio; *ſic oculatus Oedipus à ſeipſo oculis capto diſtinguitur* Maximè propriam (quę maximè ad propoſitum noſtrum ſpectat) eam voco quam jamjam definivimus, duæ enim priores differentiæ ſolummodo ἀλλοῖον qualitate diverſum aliud ab alio facit, hęc ἄλλο ſeu eſſentialem quandam diſcrepantiam conſtituit, ut *rationalè inter hominem & brutum.*

Secundò differentia, illa ſcilicet quam nos maximè propriam vocamus in { Genericam. / Specificam. } dividitur — *Diviſio ſecunda.*

Generica eſt, quæ de pluribus ſpecie differentibus dicitur *ut ſenſivile de homine & bruto.*

Specifica eſt, quæ de pluribus numero differentibus prædicatur, *ut rationale de Socrate & Platone.*

Tertiò dividitur in differentiam { Diviſivam quæ dividit genus. / Conſtitutivam quæ ſpeciem conſtituit. } — *Diviſio tertia.*

Notan-

Notandum verò est quòd eadem differentia differenti ratione & divisiva esse potest & constitutiva: Divisiva scilicet ratione sui superioris generis, sed constitutiva respectu speciei; ut *rationale dividit animal, & constituit hominem.*

Tria hæc prædicabilia clariùs elucescent si arborem illam quam vocant Porphyrianam istis subjunxero.

Arbor Porphyriana.

Substantia.

Incorporea	Corporea
Spiritus	*Corpus.*

Corpus

Compositum	Simplex
Compositum	*Elementum.*

Compositum

Animatum	Inanimatum
Animatum.	*Lapis.*

Animatum

Sensile	Insensile
Animal.	*Planta.*

Animal

Rationale	Irrationale
Homo.	*Brutum.*

Homo.

SOCRATES. PLATO. CAESAR.

In

In hac serie *Substantia* est summum genus, *Homo* est species infima, *Corpus, Compositum, Animatum, Animal,* sunt genera subalterna, *Incorporea, Corporea, Compositum, Simplex, Animatum, Inanimatum, Sensile, Insensile,* sunt omnes differentiæ genericæ, *Rationale & Irrationale* specificæ, utræque verò pro diversa ratione & divisivæ esse possunt & constitutivæ. *Socrates, Plato, Cæsar,* sunt individua, sic dicta quòd ulterius dividi nequeunt.

Proprium est quod omni soli semper & convertibiliter accidit subjecto, *ut risibile homini:* Accidit omni, id est, omni individuo, & soli, hoc est, soli speciei, & semper scilicet quoad potentiam; licèt enim homo semper actu non ridet, potest tamen ridere, si aliquod lepidum objiciatur; denique necessariò & convertibiliter accidit, quia fluit à principiis essentialibus speciei materiâ scilicet & formâ totius compositi, ut *risibilitas ab anima rationali cum corpore humano unitâ.* *Quid Proprium.*

Accidens est quod potest ad esse & abesse sine subjecti interitu, *ut albor in pariete* *Quid Accidens.*

Duplex est: { Separabile quod actu potest separari, *ut calor ab aqua.* *Divisiones ejus.*

In-

Inseparabile, quod non reipsa sed intellectu solùm separatur, *ut candor à cygno.*

Aliàs etiam dividitur Accidens in Prædicabile & Prædicamentale.

Accidens prædicabile est quod contrà distinguitur Proprio, *sic risibile est proprium, sed non accidens.* Prædicamentale est quod opponitur Substantiæ, sic omnia prædicamenta, Substantiâ solùm exceptâ, sunt accidentia, & in hoc sensu proprium dicatur Accidens, id est, non substantia.

Finitâ jam de prædicabilibus tractatione, ipsa prædicamenta sequuntur enucleanda, prælibatis solùm quibusdam ad cognitionem prædicamentorum necessariis, quæ obinde ab Aristotele vocantur Anteprædicamenta & proximo in loco intercedunt pertractanda.

CAP. IV.

De tribus Definitionibus.

TRactatus de prædicamentis in tres partes dividitur, quarum prima agit de Anteprædicamentis, secunda de Prædicamentis ipsis, ultima de Post-

præ-

prædicamentis: de ſingulis ſuo ordine.

Antepræd. quid.

Antepræd. quid.

Antepræd. quid

torum definitio & diversus conceptus; Tertia ut illa æquivocatorum definitio ad æquivocum æquivocans applicetur, & illius ratione dicatur diversa, v. g. *Canis marinus & domesticus*, in uno communi nomine conveniunt, quòd ambo vocantur *Canes*: sed diversas sortiuntur definitiones & conceptus; illæ enim est *Canis qui extra aquas, hic qui intra aquas degere non potest*; & licèt ambo ratione alicujus tertii dicantur univoca, & eandem sortiantur definitionem, *ut ratione animalis uterque dicatur corpus animatum sensile*, hæc tamen definitio non est ad idem nomen accommodata, scilicet ad æquivocum æquivocans, *Canem*.

Nota. Notandum autem est quòd æquivocatio semper sumenda est respectu rerum verè existentium, nam si latiùs extendatur ad res apparentes, fictas, aut pictas, quodlibet vocabulum erit ambiguum; nihil enim est quod non fingi potest aut pingi.

Definitio Univocorum. Secunda definitio est Univocorum. Univoca autem sunt quorum & nomen commune est, & ad illud nomen accommodata definitio est eadem; sic *homo & bos* in uno communi nomine conveniunt, quòd ambo appellantur

tur [illegible] Aia, eandemque definitionem habent ad univocum univocans applicatam, *quia brutum est corpus animatum sensile, non aliter quàm homo.*

Univoca sunt duplicia { Univocantia, nomina scilicet communia, *ut Animal.* — *Univoca duplicia.* Univocata, quæ sunt res significatæ, *ut homo, brutum.*

Æquivoca & univoca in eo conveniunt, quòd ambo habent unum nomen commune: sed differunt quòd æquivocorum solum nomen commune est; univocorum verò tum nomen tum definitio.

Inter æquivoca & univoca media sunt Analoga, quippe quæ nec planè eandem, ut univoca, nec prorsus diversam ut æquivoca definitionem sortiuntur, sed naturam suam secundùm prius & posterius analogatis communicant: *sic Ens de Substantia dicitur, & ratione Substantiæ de Accidente; sic sanitas medicinæ, urinæ, & animali attribuitur*, cujus illa quidem causa, ista signum, hoc verò subjectum dicitur. *Analoga.*

Tertia definitio est Denominativorum. Denominativa verò dicuntur quæ- *Definitio denominativorum.*

quæcunque ab aliquo ita ut casu differant, nominis appellationem habent, *ut à fortitudine fortis.*

Duo ad denominativa requiruntur.

Ad denominativa duo requiruntur, primò, ut ab aliquo nomine appellationem habeant, id est, ut ab aliquo vocabulo deriventur: secunda, ut ab eodem nomine casu, hoc est, ultimâ seu finali syllaba differant, *unde Grammatica ars & Grammatica mulier non habentur denominativa*, quia casu non differunt, & proinde inter æquivoca sunt enumeranda.

Denominativa triplicia.

Denominativa sunt triplicia
1. Re tantùm, *ut virtus & studiosus.*
2. Voce tantùm, *ut vinum & vinolentus.*
3. Re & voce simul, *ut vinum & vinosus*: quæ sola in præsentiarum definiuntur.

Tria ad denominationem requisita.

Ad omnem denominationem tria requiruntur, Nomen Substantivũ, quod vocant Denominans: Nomen Adjectivum, quod est denominativũ: Subjectum, quod vocatur denominatum: ut quádo dicimus *Cæsar est Iustus, Cæsar* est Denominatum, *Iustus* Denominativum, *Iustitia* Denominans, quæ Cæsari inhærens facit ut ipse justus denominaretur.

CAP.

CAP.

De duabus Divisionibus.

DUæ sunt Divisiones, una vocum, altera rerum.

Prima divisio vocum

Vox dividitur in
- Incomplexam quæ sine conjunctione effertur, *ut homo, vincit.*
- Complexam quæ ex simplicibus conflatur, *ut homo vincit.*

Tribus modis vox complexa & incomplexa dicitur.

Tribus modis vox Complexa & incomplexa dicitur vel
- Re tantùm.
- Voce tantùm.
- Re & voce simul.

Vox illa quæ sub uno nomine plures significationes complectitur, est voce tantùm simplex, re tantùm complexa, ut *Canis* licet sit voce simplex, res tamen plures in ea voce latent.

Cùm plures voces ad unam rem simplicem exprimendam conjunguntur ob defectum proprii nominis, vox est re simplex & voce tantùm complexa, *ut corpus animatum.*

Quando simplex dictio rem simplicem significat, vocatur vox re & voce simplex, *ut homo.* Re & voce complexa est, cùm plures voces ad multas res significandas destinatur, ut *Labor omnia vincit*

vincit. Index eſt animi ſermo.

Eſtque vel { Diſtans. / Indiſtans.

Diſtans eſt cujus extrema copulâ verbali vel conjunctionali uniuntur, *ut Homo eſt Animal.*

Indiſtans eſt cujus extrema componuntur, ut determinatum & determinabile; *ut Homo juſtus.*

Nota. Ex omnibus complexis, complexum voce tantùm in Prædicamentis reponitur: ex omnibus incomplexis, incomplexum voce tantùm excluditur.

Quadruplex diviſio rerum.

Res omnes ſunt vel { Subſtantiæ, / Accidentia. } utraque vel { Univerſalia. / Particularia. }

1 Univerſales ſubſtantiæ, dicuntur de ſubjecto, ſed non ſunt in ſubjecto, *ut homo de Socrate & Platone dicitur, ſed nulli ſubjecto inhæret.*

2 Particularis ſubſtantia, nec dicitur de ſubjecto, nec eſt in ſubjecto, quia eſt individualis ſubſtantia, *ut Socrates.*

3 Univerſalia accidentia dicuntur de & ſunt in ſubjecto; ut *albedo de hac & illa albedine dicitur, & homini, parieti, aut navi ineſt.*

4 Particulare accidens, de ſubjecto nullo

nullo dicitur, ſed in aliquo eſt: ut *hæc albedo in Socrate.*

Illud verò in ſubjecto eſſe dicitur, quod cùm in aliquo non quaſi pars ſit non tamen poteſt eſſe ſine eo, cui ineſt. *Ineſſe in ſubjecto.*

In qua definitione tres ordine continentur ineſſendi conditiones. Prima eſt, ut in aliquo inſit, id eſt, ut inhæſivè ſit in ſubjecto, & non ratione intentionis, ut *res eſt in ſine*, qui intenditur; nec ratione gubernationis, *ut rex in regno*; nec ratione locationis *ut locatum in loco.* Secunda, ut non ſit ejus pars, unde *nec genus in ſpecie nec ſpecies in genere propriè ineſſe dicatur*, quia illud eſt ſpeciei pars materialis vicem materiæ ſupplens, hæc generis pars ſubjectiva & ipſi ſubordinatur. Tertia, ut non poſſit eſſe ſine eo cui ineſt; *unde veſtes & arma propriè corpori non inſunt*, quia eſſe poſſunt corpore ſublato. *Tres ineſſendi conditiones.*

Octo ſunt ineſſendi modi his verſiculis comprehenſi.

Inſunt 1 *Pars*, 2 *Totum*, 3 *Genus*,
4 *Species*, 5 *Calor igni.*
6 *Rex in regno*, 7 *Res in ſine*, 8 *loco que locatum.* *Modi ineſſendi* 8.

Ex his omnibus modis ille ſolùm intelligendus, qui eſt; ut *calor in*

igne, id est, inhæsivè ut accidens in subjecto; reliqui omnes contra unam aut alteram ex dictis ineſſendi conditionibus offendunt.

Subjectum duplex. Præterea operæ-pretium est notare quòd duplex est subjectum, unum Prædicationis, alterum Inhæsionis. Subjectum prædicationis est quod alicui universali subjicitur; sic *homo animali*, *animal corpori*, *corpus substantiæ subordinatur*. Subjectum inhæsionis est, quod accidenti alicui subjicitur, ut sustentaculum quo suffulcitur; sic *albedo est in pariete*, à pariete enim sustentatur, ipsoque absumpto, consumitur eadem albedo.

Nota. Ubicunque verò in dicta rerum divisione inveniuntur hæc verba [*Dicuntur de subjecto*] intelligendum est subjectum prædicationis: ubi autem illa verba [*Sunt in subjecto*] subaudire debemus subjectum inhæsionis.

CAP. VI.
De duabus Regulis.

Reg. 1. DUæ sunt Regulæ, quarum prima est Quodcunque dicitur de prædicato, idem dicatur de subjecto; ut *si Socra-*

Socrates ſit homo, & animal de homine dicatur, ut etiam de Socrate prædicetur neceſſum eſt.

Multæ ſunt hujus Regulæ limitationes, inter quas iſtæ notatu digniſſimæ. *Exceptiones.*

Primò, ut non ſit progreſſus à vocibus ad res, id eſt, à vocibus primæ ad voces ſecundæ intentionis; unde non ſequitur, *Animal eſt genus, Homo eſt animal*, ergo, *Homo eſt genus*. Secundò, ut non ſit tranſitus ab uno latere ſeriei prædicamentalis ad aliud latus, unde non ſequitur; *Homo eſt animal, Animal eſt vel rationale, vel irrationale*, ergò, *Homo eſt vel rationalis, vel irrationalis.*

Tertiò, ut non procedatur à concreto ad abſtractum, unde non ſequitur, *Homo eſt Juſtus Juſtitia eſt qualitas*, ergo, *Homo eſt qualitas.*

Secunda Regula Antepræd icamentalis in duas partes diſtrahitur. Prima eſt, diverſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: *ſic ſpecies & differentiæ Qualitatis diverſæ ſunt à ſpeciebus, & differentiis Subſtantiæ aut Quantitatis.* Secunda eſt, Generum ſubalternatim poſitorum, nihil *Reg. 2.*

prohiber, eaſdem eſſe ſpecies & differentias, *ſic corporea eſt differentia corpus conſtituens, quæ corpori compoſito, animato. ſenſili attribuitur, quia hæc omnia ipſi ſubordinantur.*

CAP. VII.

De Prædicamentis in genere.

Prædicamentum Quid.

ABſolutis Anteprædicamentis ad ipſorum prædicamentorum tractationem perveniendum eſt; perſpectâ primò generali eorum naturâ, ut quid poſteà de ſingulis ſit dicendum cognitum habeamus.

Prædicamentum eſt vocum res ſimplices exprimentium ordinata quędam ſeries.

Quomodo res, et quomodo voces in ſerie prædicamentali reponuntur.

Ex hac definitione conſtat, quòd res & voces ad ſeriem prædicamentalem conſtituendam ſimul conveniunt. Res enim ut ſunt res apud Logicos non conſiderantur, ſed quatenus ſunt vocum fundamenta, ſic corpus naturale in Subſtantia ponitur, & in illius ſerie conſideratur, ſed non ut ex principiis, materia ſcilicet aut forma conſtat, nec ut affectiones habent, in motu nimirùm, in loco, in tempore eſſe, ſed

ſed ut eſt fundamentum ſecundæ intentionis, ſeu ut eſt Genus quod per differentias diviſivas poteſt dividi. Ut enim medico oculum curaturo neceſſarium eſt aliquam licèt non exquiſitam oculi cognitionem habere; ita in Logico requiritur, ut tantam rerum cognitionem haberet, quanta ſufficeret ad notiones ſecundas ſuper eaſdem fundandas & ſtabiliendas.

Quæ collocanda ſunt in ſerie prædicamentali.

Quodcunque verò in ſerie prædicamentali reponitur eſt ens reale & poſitivum, ſimplex & per ſe unum, univerſale, completum, finitum, voce diſtinctâ ac certâ ſignificatum.

Hinc excluduntur.

Quæ excludenda.

Vox artis, conſignificans, privatio, fictum,

Pars, Deus, excedens, complexum, ſeu polyſemon.

Iſta Categoriis non poſſunt verba locari.

Excluditur Vox Artis, quia eſt notio ſecunda ſeu entis rationis, quòd nobis non cogitantibus non exiſtit, ut *Zodiacus, Genus, Prædicamentum.*

Deus, quia propter ſuam eminentiam ſub genere non eſt, & differentiâ conſtituente caret, ita ut magis ſit ſupra ſeriem, quàm in ſerie.

Consignificans, quòd nihil certi significat, ut sunt adverbia, nomina partitiva, interrogativa, universalia, & particularia signa, *ut omnis, aliquis, quidam, nullus.*

Privatio quia non denotat ens positivum, sed rei absentiam, *ut tenebræ.*

Fictum præcipuè impossibile, quòd nihil in rerum natura ponit.

Pars præsertim essentialis & integralis, quia non sunt entia completa.

Excedens seu transcendens, quia per omnia Prædicamenta pervagatur, ut *Ens, aliquid, unum, bonum, verum.*

Complexum re & voce simul, quia unam rem simplicem non significat, ut *homo albus.*

Polysemon seu æquivocum ante factam distinctionem, ut *Canis.*

Rerum collocatio in prædicamentis.

Observandum est denique, quòd ex iis quæ in serie prædicamentali reponuntur, quædam sunt κατὰ βάθος, quædam κατὰ πλάτος, id est, quædam in serie directa, *ut genera & species*, quædam collateraliter, *ut differentiæ* collocantur, quædam etiam propter indivisibilitatem naturæ in serie propriè non sunt, sed veluti graduum bases & statumina substernuntur, ut Individua omnia quæ perfectè nec dividi

vidi poſſunt nec definiri.

Decem ab Ariſtotele enumerantur Prædicamenta, ſeu rerum capita, nec datur ens aliquod finitum & completum quod ſub uno horum non comprehendatur. *Prædicamentorum numerus.*

Horum unum eſt ſubſtantiæ, Subſtantia vulgò dictum, novem verò accidentis, 1 Quantitas, 2 Qualitas, 3 Actio, 4 Paſſio, 5 Relatio, 6 Ubi, 7 Quando 8 Situs, 9 Habitus.

Singulorum exempla ſunt hoc diſticho incluſa 1 *Arbor*, 2 *Sex*, 3 *Servos*, 4 *Fervore*, 5 *Refrigerat*. 6 *Uſtos*.

7 *Ruri*, 8 *Cras*, 9 *Stabo*, *nec* 10 *Tunicatus ero*.

Ex his quædam ſunt abſoluta prædicamenta, quę obinde vocantur Principalia, & ſunt tria, Subſtantia, Quantitas, Qualitas; cætera ſeptem ſunt minùs Principalia, quia notant reſpectum aliquem inter duas res, ut Relatio quæ connotat reſpectum inter relatum, & correlatum; Actio & Paſſio, quæ reſultant ex unione alicujus qualitatis cum ſubſtantia; Ubi & Quando, quæ oriuntur ex Subſtantia conſiderata cum circumſtantiis Loci & Temporis, Situs qui fit ex reſpectu *Diviſio.*

partium ad totum, Habitus, qui procedit ex applicatione integumenti ad corpus.

CAP. VIII.
De Substantia.

Substantiæ definitio. INter prædicamenta primas semper obtinuit Substantia, quòd omnium accidentium est fundamentum.

Substantia verò definitur ens per se subsistens accidentibus subjectum: *ut homo*, quia nulla re nisus, albedinis, virtutis, & id genus aliorum accidentium est fundamentum.

Ejus divisio. Substantia est duplex: Prima, vel Secunda.

Substantia prima. Substantia prima, quæ maximè & propriè substantia dicitur est quæ nec est in subjecto, nec dicitur de subjecto: non est in subjecto, quia est substantia, nec dicitur de subjecto, quia est individuum, ut *Socrates, hæc arbor.*

Cur ita dicta. Individua enim primæ substantiæ dicuntur duplici de causa: primò, quia substant reliquis omnibus rebus, sive sint accndentia quæ eis inhærent, sive secundæ substantiæ, quæ de ipsis prædicantur, & in ipsis existunt: secundò, quia

quia ſingularia primò feriunt ſenſus, priùs enim *Socratem* videmus quàm *hominem* [illegible] & per ſe In-

ima- *Subſtantia*
pus, *ſecunda.*
idæ,
no-
lo e- *Quare ſic*
par- *appellata.*
rum

ſub- *Nota.*
t vi-

, ni-
cor-
liùs
rimi 1
nem *Proprietas.*
pe-
duo
loco

iffe- 2
can- *Proprietas.*
ttri-
no-

[illegible] *ſic Animal, & quod animal*

partium ad totum, Habitus, qui procedit ex applicatione integumenti ad corpus.

CAP. VIII.
De Substantia.

Substantia definitio. INter prædicamenta primas semper obtinuit Substantia, quòd omnium accidentium est fundamentum.

Substantia verò definitur ens per se subsistens accidentibus subjectum: *ut homo*, quia nulla re nisus, albedinis, virtutis, & id genus aliorum accidentium est fundamentum.

Ejus divisio. Substantia est duplex: Prima, vel Secunda.

Substantia prima. Substantia prima, quæ maximè & propriè substantia dicitur est quæ nec est in subjecto, nec dicitur de subjecto: non est in subjecto, quia est substantia, nec dicitur de subjecto, quia est individuum, ut *Socrates, hæc arbor.*

Cur ita dicta. Individua enim primæ substantiæ dicuntur duplici de causa: primò, quia substant reliquis omnibus rebus, sive sint accidentia quæ eis inhærent, sive secundæ substantiæ, quæ de ipsis prædicantur, & in ipsis existunt: secundò, quia

* Subſtantiæ ſeries prædicamentalis.

Subſtantia.

Corporea, Incorporea ſeu ſpiritus cujus duæ ſunt ſpecies.

Intelligentia cujus ordo eſt,
1 Seraphin.
2 Cherubin.
3 Thronus.
4 Poteſtas.
5 Dominatio.
6 Virtus.
7 Principatus.
8 Archangelus.
9 Angelus.

Corpus,

Anima
1 Vegetativa,
2 Senſitiva,
3 Rationalis.

Subſtantiæ Series.

Corruptibile, Incorruptibile ſive orbes cœleſtes.

1 Cœlum empyræum. 2 Primum mobile. 3 Cœlum Chryſtallinum. 4 Firmamentum 5 Cœlum Saturni. 6 Jovis. 7 Martis. 8 Solis. 9 Veneris. 10 Mercurii. 11 Lunæ.

Corruptibile,

Animatum, Inanimatum quod eſt vel ———

Elementum, Ignis, Aëris, Aquæ, Terræ.

Mineralia,
Lapis, ut Marmor.
Metalla, ut Aurum.
Medium, ut Sulphur.

Animatum,

Senſile, Inſenſile ſeu Planta, cujus tres ſunt ſpecies,
Arbor, ut Ceraſus, Laurus.
Frutex, ut Myrtica, Arundo.
Herba, ut Naſturtium, Beta.

Animal.

Rationale, Irrationale, ut Beſtia, quæ eſt vel Homo
Volatilis, ut Avis.
Gradiens, ut Equus, Leo,
Aquatilis, ut Halec.
Reptilis, ut Vipera.

Socrates
Plato—
Cato—
Cæſar—

quia singularia primò feriunt sensus, priùs enim *Socratem* videmus quàm *hominem*, primariò enim & per se Individua agunt & sentiuntur.

Secundæ Substantiæ sunt primarum genera & species: ut *Homo*, *Corpus*, *Animal:* & ideò vocantur Secundæ, quia secundo loco vi intelligentiæ nostræ ex primis colliguntur: videndo enim *Socratem*, *Platonem*, & alios particulares homines, quid homo illorum species sit statim colligimus. *Substantiæ secundæ.* *Quare sic appellatæ.*

Inter secundas verò eæ magis substantiæ dicuntur, quæ primis sunt viciniores, ut Species suis generibus. *Nota.*

Proprietates ejus sex sunt.

Substantia non est in subjecto, nimirùm inhæsionis, sic enim duo corpora essent in eodem loco. Meliùs nullo modo hæc proprietas exprimi potest, quàm supponendo hominem per fores clausas & non cedentes penetrare potuisse, quod si fieret, duo corpora in ipso transitu eodem loco comprehenderentur. 1 *Proprietas.*

Secundæ substantiæ, & earum differentiæ univocè de primis prædicantur. *Univocè verò prædicari*] est attribui primis, & secundùm nomẽ, & nominis rationem, *sic Animal, & quod* 2 *Proprietas.*

animal constituit sensile, de Socrate prædicatur, & secundùm nomen, quia Socrates est animal, & nominis rationem, quia Socrates est corpus animatum sensibile, quæ est animalis definitio.

3. *Proprietas.* Omnis Substantia videtur significare hoc aliquid. Hoc singularitatem, aliquid subſtantiam significat, ita ut sensus sit, Omnis Substantia singularem & subſtantialem essentiam designare videtur; quod quidem revera cernitur in primis Subſtantiis. Nam *Socrates singularem Subſtantiam denotat*, & solùm videtur esse in secundis, quatenus nimirum de primis prædicantur: ut *quando dico Socrates est homo: Homo quodammodo Socratem. & ita singularem subſtantiam significare videtur.*

4. 5. *Proprietates.* Subſtantiæ nihil est contrarium. Non recipit magis aut minus. Utræq; hæ proprietates sunt intelligendæ de subſtantia quoad ejus essentiam, & non secundùm qualitates ipsi inhærentes. *Ignis enim aquæ contrariatur: & hæc aquâ illa magis minusve calida dicatur: sed hoc accidit propter calorem & frigus, in subjectis, & non ratione ipsorum subjectorum, quæ nunquam*

nunquam ſibi invicem contrariantur.

Subſtantia una & eadem numero permanens eſt contrariorum ſuſceptibilis, id eſt, Quamvis Subſtantia nihil habet ſibi contrarium, in ſe tamen ſucceſſivè in gradibus intenſis, aut ſimul in remiſſis, eadem recipere poteſt, quatenus eſt eorum fundamentum, *ſic eadem aqua quæ nunc valdè calida eſt, ſtatim erit frigida.* Excipiendæ verò ſunt illæ ſubſtantiæ, quæ unam qualitatem naturaliter impreſſam habent: *ut ignis cùm naturaliter ſit calidus, nunquam frigidus eſſe poteſt.* 6. *Proprietas.* *Exceptio.*

Sequitur ejus Series.

Nulla datur ſubſtantia completa, quæ non in hac ſerie continetur: Incompletæ verò ſubſtantiæ ejuſmodi ſunt partes omnes, ut *Manus*, *Pes*, *Caput*, *Ramus*, non directè ſed reductivè hic collocantur, quatenus ſcilicet ad ſuum totum reduci poſſunt: ut *Pes ad animal gradivum*, & *Ramus ad arborem vegetantem*.

CAP. IX.
De Quantitate.

Quantitatis definitio.

QUantitas eſt ſecundùm quam aliquid quantum aut quotum dicitur. Res enim omnes ob magnitudinem quantæ, ob multitudinem quotæ dicuntur: *Sic ob ſuperficiem campus ampliſſimus, ob numerum ingentem exercitus copioſus appellatur.*

Prima diviſio Quantitatis.

Aliàs etiam definitur Quantitas, Accidens quod ſubſtantiæ communicat, ut in partes dividi poſſit. Quum verò partes ſunt duplices, diſcretæ, vel continuæ, hinc naſcitur prima Quantitatis diviſio in Continuam & Diſcretã.

Quantitas continua eſt cujus partes communi termino copulantur. Terminus verò communis eſt, qui duo con-

connectit quorum unius extremum est, initiumque alterius.

Quinque sunt species quantitatis continuæ, { 1. Linea. 2. Superficies. 3. Corpus. 4. Tempus. 5. Locus. } *Quantitatis continuæ quinque species.*

Cujus partes { Puncto / Linea / Superficie / Nunc } { tanquam termino communi copulantur }

Linea. Linea est longitudo, latitudinis expers, cujus extrema sunt duo puncta.

Superficies. Superficies est quæ longitudinem & latitudinem tantùm habet, cujus extrema sunt lineæ. Utræque hæ species more Mathematicorum sunt intelligendæ, non de lineis pictis, seu verè existentibus, animi tantùm, non corporis oculis conspicuis.

Corpus. Corpus longitudinem, latitudinem, & profunditatem habet, ejusque extrema sunt superficies.

Locus. Locus est superficies concava corporis ambientis: *sic turris locus est aer, piscis locus est aqua.*

Tempus. Tempus est spacium ex solis cœlique, hoc est, astrorum vertigine collectum: *sic dies est spatium illud, in quo Sol ab Oriente in occidentem rapitur.*

Discreta

Discretæ quantitatis species. Discreta quantitas est, cujus partes separatæ sunt & disjunctæ, nulloque communi termino copulantur. Ejus duæ sunt species, Numerus, Oratio

Numerus. Numerus est unitatum multitudo, *sic quatuor est multitudo quatuor unitatum,* quæ nulla connexione uniuntur.

Oratio. Oratio est mensura literarum & syllabarum, secundùm longitudinem, & brevitatem; Est quantitas, quia mensurat, & discreta, quia literæ & syllabæ distinctè pronunciantur, ut ho mo A-ni-mal.

Secunda divisio Quantitatis. Hæ duæ quantitatis species rursus sub dividuntur in Quantitatem. { Habentem, Non habentem } Partium positionem.

Quæ requiruntur ad partiũ positionem. Tria verò requiruntur ut quantitas habeat partium positionem; primò ut partes termino communi copulentur, *unde Numerus, & Oratio excluduntur, quia sunt discretæ* quantitates; secundò ut sint alicubi sitæ, ita ut digito demonstrari possunt; tertiò ut simul sint ac permaneant; *Per utrasque conditiones* oratio, & tempus *amandantur, quòd propter perpetuum suum fluxum, nec situm habeant, nec permanentiam;*

Restat

Reſtat igitur quòd quatuor ſint ſpecies quantitatis partium poſitionem habentis, 1 Linea, 2 Superficies, 3 Corpus, 4 Locus; tres non habentis, 1 Numerus, 2 Oratio, 3 Tempus.

Qualitates aliquando quantitatis, nomen ſortiuntur; ut *Platonem magnum philoſophum*, *Archimedem magnum mathematicum vocamus*, ſed quantitates quas priùs nominavimus ſunt per ſe, hæ ſolùm ex accidenti. *Nota.*

Tres ſunt proprietates Quantitatis.

1 Nihil eſt quantitati contrarium. Contrarietas enim eſt ſolarum qualitatum pugna.

2 Non recipit magis & minus; *ità Gygas licèt ſit Pygmæo major ratione corporis, non tamen eſt magis Quantitas, quàm Pygmæus; æquè enim intenduntur licèt æqualem extenſionem non habent.*

3 Iſtæ duæ proprietates Subſtantiæ cum Quantitate ſunt communes; Maximè verò Quantitati proprium eſt, ut exinde res dicantur, æquales aut inæquales; *ſic corpus bicubitum eſt tricubito inæquale, alteri verò bicubito æquale.*

Series

Series Quantitatis.

- Quantitas est vel
  - Continua est quæ vel
    - Perfecta; ut *corpus quod trinas dimensiones habet.*
    - Imperfecta, quę est vel
      - Longitudo tantùm: *ut linea.*
      - Latitudo tantùm, *ut superficies.*
  - Discreta, cujus duæ sunt species
    - Numerus.
    - Oratio.

Ad hanc seriem analogicè reduci possunt extensiones graduales; *ut calor calore major vel minor dicitur*, & extensiones gravitatis, seu ponderositatis, quæ quidem magis intentiones, quàm extensiones revera dici debent.

CAP. X.

De Qualitate.

Qualitatis definitio.

QUalitas est forma accidentalis, à qua subjectum denominatur Quale: *sic à gravitate lapis gravis, à velocitate equus velox appellatur.*

Ejus divisio.

Qualitatis quatuor sunt species Habitus, Potentia naturalis, Qualitas, patibilis, Forma. Sed quia quælibet ista-

istarum specierum latitudinem habet, quatuor quasi gradus his speciebus adduntur, Habitui dispositio, Potentiæ Impotentia, Qualitati patibili Passio, Formæ Figura.

Habitus est qualitas perfecta & consummata, multis actionibus acquisita, vel divinitùs infusa, quæ ita inhæret subjecto, ut propter firmitatem, & constantiam, non facilè permutetur contrario; *ut vera & acquisita dicendi scientia in Cicerone, aut pugnandi in Alexandro.* *Habitus.*

Habitus primò dividitur ratione subjecti in Habitum corporis, *cujusmodi est sanitas firma in corpore absolutè salubri, saltandi etiam & natandi experientia,* & in Habitum animi, *cujus generis sunt virtutes, & disciplinæ omnes.* *Prima habitus divisio.*

Secundò ratione adeptionis, habitus & præsertim animi dividitur in { Infusum. / Acquisitum. } *Divisio secunda.*

Infusus est, qui singulari Spiritûs sancti gratiâ infunditur in hominum mentes, vel extraordinariè; *ut doctrina in Apostolis, vel ordinariè ut fides in electis*

Acquisitus est qui crebris actionibus

bus acquiritur; *ut dicendi & differendi peritia*; & licet Spiritus Sancti gratia ad illum etiam requiritur, non tamen eo peculiari modo quo ad infusum.

Dispositio. Dispositio seu affectio est qualitas fluxa & transiens, quæ quia nondum penitùs fideliterque est infixa, excuti non ægrè potest; sic *cùm quispiam rudi Minerva literas aut syllabas depingere potest, est in inclinatione ad scribendum, quum verò artificiosè easdem queat exarare, habitum aquisivit*; unde habitus ætati virili, dispositio juvenili comparatur, quod illæ est dispositio perfecta, hæc habitus inchoatus.

Quomodo differt ab habitu.

Potentia naturalis. Potentia naturalis est qualitas naturaliter subjectis insita, quæ habilitatem conciliat, ut ad præstandas certas actiones, aut acquirendos habitus magis idonea habeantur; *ut bona valetudo, memoria tenax, ingenium acutum.* Et licèt hæc potentia ad habitum requiritur tanquam prævia quædam dispositio, & naturalis inclinatio; à dispositione tamen differt, quòd potentia est quid insitum, & vi naturæ generatur; Dispositio est quid adventitium & per aliquos actus acquiritur.

Quomodo differt à dispositione

Potentia

Potentia duobus modis dividitur. Primò in { Activam. Passivam. *Divisio potentiæ.*

Activa est, quâ sumus ad agendum potentes; *Sic ignis potentiam activam habet ad urendum, cultrum ad secandum.* *Activa.*

Passiva est, quâ res aptæ sunt ad aliquid patiendum; *Sic molle potentiam habet ut secetur.* Utræque hæ potentiæ actu perficiuntur bifariam, vel scilicet cum in opus exeunt, *ut quando ignis urit*, vel cùm in habitum vertuntur; *ut quando puer discit literas.* *Passiva.*

Secundò potentia dividitur in { Primam. Secundam. *Secunda divisio.*

Prima est quæ proximè emanat è forma subjecti; ut *potentia loquendi in homine, sentiendi in brutis, illa ab anima rationali, hæc à sensitiva fluit.* *Prima.*

Secunda est dispositio organi & temperamenti, per quam potentia illa prima in actum producitur, atque hæc omnibus non æqualiter communicatur, sicut illa prima; *Luscus enim propter organi debilitatem non tam clarè videt, quàm qui magna acie est præditus, licèt uterque primam potentiam æqualiter sortitur.* *Secunda.*

Impotentia est imbecillitas facultatum naturalium in substantiis, sive ani- *Impotentia*

animatæ ſunt, ſive inanimatæ; ut *Sterilitas in agro, ſtupiditas in homine.*

Qualitas patibilis. Qualitas patibilis eſt quæ infert paſſionem ſenſui; *Ita tactus frigore & calore, molli & duro afficitur; viſus coloribus, auditus ſonis, ſapore guſtus, odore olfactus.*

Paſſio eſt ſubita animi commotio, ex qua oritur color ſenſum afficiens; *ut rubor quo vultus ex verecundia ſuffunditur:* Differt à patibili qualitate, quia non eſt ſtabilis & permanens, *ut candor in pariete*; ſed qualitas citò amota; *ut pavor ex metu.*

Figura. Figura eſt terminatio quantitatis, quæ termino aut terminis clauditur; *ut Circulus, Triangulus, Quadratum.*

Forma. Forma eſt conſtitutio membrorum, & partium in ipſa figura, ſub ſenſum videndi cadens; membrorum quidem in animalibus, *ut in homine aut leone*; partium in reliquis corporibus; *ut forma pyramidis, aut Amphitheatri.*

Vel ut alij planiùs definiunt. Forma eſt coloris totius corporis in primis verò faciei ſuavitas. Figura eſt lineamentorum ſeu partium corporis optimus ſitus; *Sic Æthiops benè figuratus eſſe poteſt, ſed non valdè formoſus, Anglus etiam formoſus ſatis, ſed malè figuratus.*

Pro-

Proprietates ejus ſunt tres.

1 Sola qualitas propriè & per ſe contrarietatem recipit; *Sic calidum frigido, album nigro contrariatur.*

2 Qualia magis & minùs recipiunt, id eſt, Qualitates in ſubjectum ſuum, non in inſtanti, ſed paulatim & per gradus ingrediuntur; *ut aqua primò teporem, inde calorem, ultimò fervorem recipit*; unde non ipſa qualitas, ſed potiùs qualitatis receptio dicitur eſſe ſecundùm magis & minùs.

Utræque hæ proprietates ſoli, ſed non omni qualitati conveniunt, Potentiæ enim naturales, & Figura, nec contrarietatem, nec gradus recipiunt. Patibiles qualitates etiam contrariantur, ſed non omnes: mediis enim coloribus nihil reperitur contrarium.

3 A qualitate res dicuntur ſimiles aut diſſimiles, ſicut à quantitate æquales aut inæquales: *Sic qui eodem colore imbuti ſunt, ſimiles, qui diverſo, diſſimiles appellantur.*

¶ Series

CAP. XI.

De Relatione.

Relatorum divisio.

RElata sunt duplicia. { Propria, seu secundùm Esse. / Impropria, seu secundùm Dici.

Relata secundùm Dici.

Relata secundùm dici sunt, quæ ad se invicem modò quopiam sunt affecta, quorum uno existente, non necesse est alterum sequi : *Sic scientia ad scibile refertur; scibilia enim multa in primordio mundi extiterunt, priusquam creabatur homo qui ipsa sciret.*

Relata secundùm Esse.

Relata secundùm Esse sunt, quorum totum esse in respectu consistit, & quorum uno existente & cognito, alterum necessariò existit & cognoscitur : *Sic pater sine filio, ut pater, nec existit, nec cognoscitur.*

Quomodo inter se differunt.

Duobus modis relata secundùm Dici differunt à Relatis secundùm Esse, primò quòd illa habent essentiam aliquam absolutam in alio prædicamento, *Sic scientia est in qualitate sectio in Actione, licèt illa ad scibile hæc ad secabile referatur*; hæc verò totum suum esse in relatione habent; *Pater enim nihil est, nisi ad filium referatur :*

tur : ſecundò relato ſecundùm Dici cognito, non neceſſariò cognoſcitur ejus correlatum : *Senſibilia enim multa ſunt in terræ viſceribus, quæ ſenſum ad quem referuntur nonferiunt* ; exiſtente verò & cognito uno relato ſecundùm Eſſe, neceſſariò cognoſcitur ejus correlatum : *Neminem enim Patrem, neminem Dominum vocamus, niſi quem ſervos, aut filios, habere certò ſcimus.*

Quæ requiruntur ad relationem

Ad relationem tria præcipuè requiruntur, 1. Fundamentum, cui relatio innititur. 2. Terminus duplex, Relatum, & Correlatum. 3. Relatio ſeu reſpectus quidam inter illos terminos: *Sic homo eſt fundamentum, pater & filius ſunt duo termini relativi; paternitas, & filiatio ſunt relationes inter eos terminos.*

Proprietates relatorum ſunt quatuor.

1 Relata dicuntur ad convertentiam, id eſt, Cuilibet relato ſuum correlatum ita reſpondet, ut unum poſſit dici alterius : *ut Scientia eſt ſcibilis ſcientia, & ſcibile eſt ſcientiâ ſcibile, pater eſt filii pater, & filius eſt patris filius.*

2 Relata recipiunt magis & minùs.

3 Re-

3 Relata recipiunt contrarie. *Sic virtus, quæ ad ſtudioſum refertur, vitio contrariatur, & amicitia Pyladis & Oreſtis minor fuit, quàm Johannis & Petri Apoſtolorum.* Sed iſtæ duæ proprietates noviſſimè nominatæ, neque omnibus relatis competunt; nihil enim contrariatur *duplo & dimidio:* nec ſolis, quia conveniunt etiam Qualitati; nec relatis ut ſunt relata, ſed ut qualitate fundantur. *Sic enim ſcientia ignorantiæ contrariatur, ut eſt habitus, ſed non ut ad ſcibile refertur.*

4 Relata ſimul ſunt naturâ. *Simul verò natura dicuntur*, quæ poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt invicem, & quorum alterum non eſt alterius cauſa; ſic *Poſito patre ponitur filius, nec pater ut pater eſt filij cauſa, ſed ut homo.*

Prima proprietas utriſque relatis convenit; ſecunda, & tertia ſolùm relatis ſecundùm dici; quarta ſolùm relatis ſecundùm eſſe.

Series

Series relationis.

- Relata sunt vel secundum
  - Dici quæ propriè ad hoc prædicamentum non spectant.
  - Esse quæ dividuntur vel
    - Secundùm fundamentum, & ita quædam fundantur vel in
      - Quantitate; ut *æquale & inæquale.*
      - Qualitate; ut *Simile & dissimile.*
      - Substantiâ; ut *Pater & Filius.*
    - Secundù terminos & sic sunt vel relata
      - Æquiparantiæ quorum termini sunt ejusdem dignitatis; ut *Simile, AEquale.*
      - Disquiparantiæ quorù unum alterum superat; ut *Pater & Filius, Dominus & Servus.*

CAP. XII.
De Actione & Passione.

ACtio est vis agentis in passum, secundùm quam in id, quod subji- *Actio.*

citur agere dicatur, ut *calefactio*, *frigefactio*.

Quæ ad actionem requiruntur. Quatuor ad omnem actionem requiruntur. Primò agens, ut *ignis*, secundò qualitas, secundùm quam agit, ut *calor*, tertiò patiens, ut *aqua*, quartò actionis receptio, ut *ingressus caloris in aquam*.

Actio duplex. Actio est duplex vel
- Transiens, quæ immutationem extrinsecus adfert, & est propriè hujus considerationis; ut *cùm ignis aquam calefacit.*
- Immanens, quæ in eodem subjecto, quo excitata est terminatur; ut *volitio, intellectio, sensatio.*

Proprietates ejus sunt tres.

1 Actio omnis passionem infert.
2 Actio recipit magis & minùs.
3 Actio recipit contraria.

Sed istæ duæ posteriores proprietates actioni per se non insunt, sed per & propter Qualitates; *Calefactio enim & frigefactio contrariantur, quia calor & frigus sunt contrariæ qualitates, & aliud alio magis minúsque calefacit, prout magis minúsve calet.*

Series

Series Actionis.

Actio dividitur vel ratione
- Modi secundùm quem agit, & ita est vel
  - Immanens.
  - Transiens.
- Causæ & est vel
  - Naturalis, & hujus tot sunt species, quot sunt potentiarum naturalium.
  - Voluntaria
    - Corporis, ut *saltatio, natatio, &c.*
    - Animi quæ est vel
      - Intellectûs.
      - Voluntatis.

Series Actionis.

Passio est actionis receptio, ut *calefieri, frigefieri.* *passio.*

Est duplex vel
- Transmutativa, cum realis aliqua mutatio fit in patiente; ut *cùm aqua calefit*; hæc *transeunti* actioni respondet.
- Intentionalis cùm nulla fiat evidens mutatio, ut *visio*; hæc *imminenti* respondet. *Passionis divisio.*

Hæc passio ab illa in qualitate differt, quia hæc est receptio & introductio Qualitatis, illa est qualitas recepta & introducta, licèt non permanens. *Quomodo à passione in Qualitate differt.*

In utroque prædicamento notandum, quòd quædam vocabulâ, & figurâ

vocis, & terminatione, vim habent actionem aut passionem significandi, ut *docere & doceri, scribere & scribi*; quædam terminatione sunt activa, & significatione passiva, ut *timere, intelligere, videre, & omnia verba sensûs*; quædam denique sunt terminatione passiva, & significatione activa, ut *insidiari proficisci.*

Nota.

Proprietates ejus tres sunt.

1. 2. 3. Passio præsupponit actionem. Recipit contraria: Intenditur & remittitur.

Series passionis.

Series passionis.

Passio est { Naturalis, { Animi, { Intellectûs. Voluntatis. / Voluntaria. { Corporis.

CAP XIII

De quatuor ultimis prædicamentis.

Vbi. VBi est loci notatio, rei, personæ, aut facto accommodata. Ut *in foro esse.*

Quando. Quando est temporis notatio, rei, personæ, aut facto accommodata, ut *nudiustertius.*

Quomodo hic sumuntur. Ubi & Quando nec interrogativè hic

hîc ſumuntur, ut *quando rediit herus? ubi illic ſcelus qui me perdidit?* nec indefinitè, ut *quando venit plenitudo temporis Deus miſit filium ſuum*; ſed relativè, Quando enim idem ſignificat quod Aliquando, vel eſſe in tempore, & indicat affectionem rei, quæ eſt, fuit, vel erit in tempore: & ubi ponitur pro Alicubi eſſe, ſeu eſſe in loco, habitudinem notans rei locatæ ad locum, quo circumſcribitur, & in quo continetur.

Situs eſt rei ejuſque partium poſitio; ut *Seſſio, Statio.* *Situs.*

Habitus eſt integumenti ad corpus applicatio, ut *togatum eſſe, ocreatum eſſe.* *Habitus.*

Proprietates ſingulorum tres ſunt.

1 Non intenduntur & remittuntur.

2 Non habent contraria.

3 Rebus competunt, præſertim corporeis.

Series quatuor prædicamentorum minùs principalium.

Ubi eſt vel { Naturale, / Fortuitum, } Utrumque vel { Cõmune, ut *in foro eſſe.* / Propriũ *quãdo aliquid in proprio loco continetur.* } *Serie*

Series Quando.

Quando est vel
- Præteritum, ut *in præterito* — *Seculo, Mense, vel Anno esse.*
- Futurum, ut *in futuro.*
- Præsens, ut *in præsenti*

Series Situs.

Situs est vel
- Naturalis
  - Animatorum, ut *capitis vel pedis sursum & deorsum.*
  - Inanimatorum, ut *hoc vel illo modo situm suum habeant.*
- Voluntarius vel fortuitus, ut *pro libito sedeamus, stemus, accumbamus.*

Series Habitus.

Habitus est vel
- Naturalis in bruto, ut *calcar in gallo, promuscis in Elephante.*
- Voluntarius in homine, estque rursus vel
  - Indumenti.
  - Ornamenti.
  - Pœnæ.

CAP. XIII.

De oppositione, & ante oppositionem primò de Identitate & Diversitate.

TErtia pars tractationis de Categoriis sequitur, quæ agit de distinctione

ne quorundam vocabulorum, quæ ad pleniorem prædicamentorum cognitionem conducunt à Posteriori, & obinde appellantur Postprædicamenta.

Postprædicamentum verò definitur supplementum quoddam traditum immediatè post prædicamenta, valens ad eorum cognitionem à posteriori. *Postprædicamentum quid.*

Quinq; sunt postprædicamenta { 1 Oppositio, 2 Modi priorum, 3 Modi simul, 4 Motus, 5 Modi habendi. } *Quot sunt.*

Quæ omnia his versiculis comprehenduntur.

1 Op. 2. pri. 3 mo. 4 simul. 5 ha. tot sunt postprædicamenta.

Primum igitur postprædicamentum est Oppositio, sed quia ex rerum convenientia melius cognoscetur earum oppositio, pauca præmittemus de rerum Identitate & Diversitate, posteà ad oppositionem descendemus.

Quæcunque sunt in prædicamentis vel { Conveniunt, & sunt idem, aut { Genere. Specie. Numero. Differunt, & sunt res, vel { Diversæ. Oppositæ.

Conveniunt quibus aliquid est commune.

Quæ conveniunt genere. Ea Genere conveniunt quæ eidem generi, vel proximo, vel remoto subjiciuntur; *sic homo & brutum in animali ut in proximo, in substantia, ut in remoto genere conveniunt.*

Species. Conveniunt specie quæ sunt ejusdem speciei individua, ut *Socrates & Plato.*

Numero seu individuo conveniunt, quæ eandē rem singularem designant, sive sint

1. Plura nomina ejusdem rei, ut *gladius & ensis.*
2. Definitum & definitio, ut *hic homo, hoc animal rationale.*
3. Proprium & ejus subjectum, ut *Socrates, & hoc risibile.*
4. Accidens & subjectum; ut *Rex & hic purpuratus.*

Regula. Quæcunque individuo conveniunt, etiam specie, & quę specie genere conveniunt, non contrà. Sic *Socrates & Sophronisci filius individuo conveniunt, scilicet in uno particulari homine, & proinde in homine, proinde in animali conveniunt; homo autem & brutum in genere conveniunt, sed nec in una specie, nec in uno individuo.*

Diversæ res dicuntur quæ inter se differunt,

differunt, sine omni pugna, ut *aurum & lapis*.

Res quoe modis dicantur diversa.

Tripliciter verò res dicuntur diversæ { Realiter, Formaliter, Modaliter.

Realiter dicuntur differre, quæ se habent ut res seperatæ, & à se invicem se junctæ, ut *homo & arbor*.

Realis distinctio quotuplex.

Hæc autẽ realis distinctio est { Interna, per internos terminos Externa, per externos

Interna.

Interna distinctio rursus est vel { Subordinata quæ fit per terminos subordinatos { Generica, Specifica, Numerica. estque vel Coordinata quæ fit per terminos coordinatos.

Generica.

Generica distinctio est eorum quæ differunt genere vel proximo, vel remoto; ut *homo, & virtus*.

Specifica.

Specifica est eorum quæ ex uno genere orta per essentiales differentias separantur; vel quæ sub speciebus disparatis ponuntur, ut Individua diversa, sic *homo à bruto, Bucephalus ab Alexandro separatur*.

Numerica.

Individualis distinctio, est seperatio duorum, aut plurium individuorum sub una specie positorum, quæ nume-

ro differre dicuntur, ut *Petrus, & Paulus, hæc & illa arbor.*

Coordinata Coordinata distinctio est quando res per suas causas, sive proximas, sive remotas vel subjectum per sua accidentia, vel accidentia per subjecta distinguuntur, uti *loqui & balare subiecto, risus & fletus causa efficiente differunt.*

Externa. Externa differentia fit, quando res per objecta, adjuncta, circumstantias loci aut temporis distinguuntur; ut *si unus ab altero per vestes, arma, aut loci distantiam separetur.*

Modalis distinctio. Modalis distinctio est, cum duo entium mediata distinguantur, ut Essentia, & Existentia; quarum hæc singularium est, illa universalium; sic etiam qualitatum gradus distinguuntur, ut *calor in primò gradu à calore in secundo modaliter differt.*

Formalis distinctio. Formaliter dicuntur differre, quorum unum sub alterius definitione sumitur; sic omnia quæ sibi invicem subordinantur inter se differunt, ut *homo & animal, animal & animatum.* His prælibatis ad oppositionem redeo.

Oppositio. Oppositio est duorũ simplicium terminorum repugnantia, ita ut nec unus alteri, nec uterque tertio possit secundùm idem, eodemque modo, & tempore

pore convenire: *idem enim, eodemque respectu, simul pater non est, & filius.*

Dicuntur autem oppositа quadrifariam { Relativè, Privativè, Contrariè, Contradictoriè. } *Oppositа quadruplicia.*

Relativè opposita sunt quorum unum consistit ratione alterius, ut *Pater & Filius.* Hæc ex iis quę superiùs in Relatione dicta sunt planiùs eluceſcunt.

Contraria. Contraria sunt quæ sub eodem genere posita maximè à se invicem distant; & eidem susceptibili vicissim insunt, à quò se mutuò expellunt, nisi alterum eorum insit à naturâ.

Quæ requiruntur ad contraria. Ad contraria igitur tria requiruntur, primò ut sint sub eodem genere, scilicet Qualitatis: nam solarum Qualitatum est contrarietas; secundò ut maximè à se invicem distent in natura positiva, id est, ut ambo extrema sint positiva; tertiò ut se invicem expellant, nisi alterum eorum insit à natura: *sic calor & frigus in aquâ, in pariete albedo & nigredo contrariantur.*

Contraria duplicia. Contraria sunt duplicia, Mediata, vel immediata.

Mediata. Mediata sunt quæ medium aliquod habent; *sic inter calidum & frigidum admittitur tepidum, inter album, & nigrum, intervenit flavum.*

Immediata

Immediata sunt quæ nullum admittunt *medium, ut par, & impar; sanum, & ægrum.*

Triplex medium. Notandum verò quòd triplex est medium, Subjecti vel abnegationis, cui nullum oppositorum convenit; *sic lapis nec pater est, nec filius, nec cæcus, nec videns:* hujusmodi medium habent relata, & privantia: vel medium proportionis inter excessum & defectum, *sic virtus moralis dicitur in medio consistere,* vel participationis, *sic color viridis est medium:* cujusmodi medium intelligimus quando contraria mediata nominamus.

Privativa. Privativa opposita sunt privatio, & habitus; quorum hic præsentiam, illa rei absentiam denotat in subjecto capaci: *sic cæcitas est privatio visus.*

Ad privationem tria requiruntur. Ad privationem igitur tria requiruntur: primò, ut ambo opposita habeant fieri circa idem subjectum, *unde cæcitas non est auditûs, sed visûs privatio,* quia ambo habent fieri circa oculum: secundò ut fiant circa idem subjectum ordine irregressibili; sic *à privatione ad habitū non datur regressus, si modo privatio illa sit totalis:* tertiò ut tempus sit à natura determinatum; *unde catulus ante diem decimum non dicitur cæcus.*

Privatio

Privatio verò duplex est: Totalis, vel Particularis. *Privatio.*

Privatio totalis est privatio & actûs & potentiæ, ut *Si homo nascatur cœcus.* Hic verò primam potentiam non intelligo, quæ ab anima sentiente fluit, & omnibus æqualiter inest, sed secundam, quæ à recta organi dispositione emanat, & potest demi. *Totalis.*

Privatio partialis seu actualis est quæ actum tollit, sed non potentiam; ut *in connivente, aut dormiente est privatio visûs, sed non totalis.* Atque hæ duæ species per regressum distinguuntur; à partiali enim, sed non à totali privatione concedendus est regressus, ut *à somno ad vigiliam, non à morte ad vitam.* *Partialis.* *Quomodo distinguũtur.*

Contradictoria oppositio est affirmatio & negatio ejusdem vocis simplicis, ut *homo non homo.*

Hæc omnium est fortissima, quia caret cùm participationis, tum abnegationis medio; *nihil enim datur quod partim est homo, partim non homo; aut quod neque homo est, neque non homo.* *Contradictoria.*

CAP.

CAP. XV.

De modis Priorum & Simul.

Quinque modis priorum.

QUinque modis aliud alio dicatur prius, qui omnes his versiculis comprehenduntur.

1 *Tempore*, 2 *Naturâ*, 3 *Prius ordine*, & 4 *Honore*.

5 *Causâ causato dicimus esse prius.*

Tempore. Tempore prius dicitur, quod est altero antiquius; ut *senex puero.*

Naturâ. Naturâ prius, à quo non retrò commeat consequutio, ut si unum sit non necesse est duo esse, sic genera speciebus priora sunt, & species individuis, ut *animal homine*, & *homo Socrate.*

Dignitate. Dignitate prius quod altero excellentius dicitur, ut *miles armigero.*

Ordine. Ordine prius dicitur, quod prius disponitur, ut *exordium narratione.*

Causâ. Causâ prius est, cùm consequentia valet ab uno ad alterum, & unum est alterius causa: *sic hominem esse convertitur cum hac propositione* homo est; quia enim homo revera est in rerum naturâ, ideò hæc propositio verificetur, *Homo est.*

Tres sunt modi simul.

1 Tempore,

1 Tempore, quorum generatio est in eodem tempore, ut *Hippocratis gemellorum*

2 Naturâ, quæcunque convertuntur secundùm essendi consequutionem, & neutrum est causa alterius; ut *Pater & Filius, Dominus & Servus.*

3 Divisione, cujusmodi sunt differentiæ & species idem genus condividentes, ut *rationale & irrationale, homo & brutum.*

CAP. XVI.

De Motu & Modis habendi.

MOtus est successiva vel instantanea mutatio substantiæ aut accidentis, in potentia, ad aliam formam, sive internam, sive externam suscipiendam, *cùm homo generetur mutatur substantia ad animam rationalem acquirendã; cùm paries dealbetur externa forma inducitur.* *Motus quid.*

Ejus sex sunt species, 1 Generatio, 2 Corruptio, 3 Augmentatio, 4 Diminutio, 5 Alteratio, 6 Latio; quæ, per terminos *à quibus* & *ad quos* moventur definiuntur. *Sex species motûs.*

Generatio est motus à Non esse, ad Esse; *Generatio.* 1

Esse, ut *quando ex semine patris quod est non ens tale homo generatur.*

2 *Corruptio.* Corruptio est motus ab Esse ad Non esse, ut *quando ex homine vivente, fit cadaver.*

3 *Augmentatio.* Augmentatio est motus à Minore, ad Majorem quantitatem; ut *cùm ex parvo surculo, crescit arbor.*

4 *Diminutio* Diminutio est motus ex Majore ad Minorem quantitatem; ut *quando homo pinguis fit macilentus.*

5 *Alteratio.* Alteratio est motus ab Una qualitate ad Aliam, ut *si aqua frigida fit calida.*

Latio. Latio est motus ab uno loco ad alium, ut *si quis iter faciat ab Oxonio aliòve loco ad Londinum.*

Nota. Generatio & Corruptio versantur circa Substantiam, & fiunt in momento, Augmentatio & Diminutio circa Quantitatem. Alteratio circa Qualitatem, Latio circa Ubi & in tempore successivo perficiuntur.

Octo habendi modi. Octo sunt habendi modi, vel scilicet 1 Qualitatem, ut *Virtutem*; vel 2 Quantitatem, ut *Bicubitum*; vel 3 Vestimentum, ut *Tunicam*; vel 4 Aliquid in parte, ut *Annulum supra pollicem*; vel 5 Partem, ut *Oculum*; vel 6 Aliquid in vase, ut *Vinum in amphora*; vel 7 Possessio-

Possessionem, ut *Domum*; vel 8 Mulierem, ut *Uxorem*; sed iste habendi modus postremus ab Aristotele habetur pessimus. Hi octo modi his versiculis comprehenduntur.

1 *Affectum*, 2 *Quantum*, 3 *Vestitum dic velut*, 4 *Aurum*.
5 *Membrum*, 6 *Contentum*, 7 *Possessio*, 8 *Vir Mulierem*.

Plures forsan Modi istis possunt addi, sed hi quos recensuimus sunt vulgares & præcipui.

Hactenus vox simplex nos protraxit: restat complexa proximo libro enucleanda.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

De Divisione hujus Libri secundùm partitionem vocis complexæ.

VOX complexa quæ est hujus secundi Libri Subjectũ, in tres partes (ut superiùs ostensum est) dividitur, in complexam, { Voce tãtùm. / Re tantũ. / Re & voce simul.

De complexa voce tantùm agemus in tractatu de Definitione & Divisione. Definitio enim, ut *animal rationale*, & Divisio, ut *rationale & irrationale*, licèt plures sint voces, unam tamen rem designant, illa hominem, hæc autem animal.

De voce complexâ re tantùm in tractati-

tractatione de Distinctione, & Limitatione loquemur; ubi docebimus quomodo Ambigua sunt distinguenda, aut Obscura limitanda & explicanda.

De voce complexâ re & voce simul ultimò tractabimus in propositione, ubi primò ejus partes, deinde essentiam, tertiò divisiones multiplices, ultimò affectiones fusiùs declarabimus.

CAP. II.

De Definitione & Divisione.

DEfinitio est definiti explicatio, seu evolutio; sic nomen unum per aliud explicatur; ut *Solstitium est Solis statio*; item res una per aliam priorem evolvitur, ut *Homo est animal rationale.* *Definitio definitionis.*

Hinc elicitur duplex definitio, *Nominalis*, aut *Realis*. *Definitio duplex.*

Nominalis est quæ vocis significationem declarat, & fit duobus modis, vel cùm ignotius vocabulum notiori explicatur, ut si dicam *Honestum est quod decet*; vel cùm Etymologia seu origo nominis ostenditur, ut *Si homo definiatur.* *Nominalis.*

definiatur, quia ex humo factus est.

Realis. Realis definitio est, quæ rei essentiam & naturam declarat, de qua hoc loco potissimùm agitur.

Realis duplex. Realis hæc definitio est duplex, vel
- Germana & essentialis quę propriè Definitio dicitur.
- Accidentalis, quæ vulgò Descriptio appellatur.

Essentialis. Essentialis definitio est, quæ ex genere proximo, & differentiâ constitutivâ conflatur; ut *Homo est animal rationale, Animal est corpus animatum sensibile.*

Et quia ex genere constat, necesse est ut quicquid rectè definiatur sit species; quoniam verò differentiam constitutivam habet adjunctam, non potest non esse convertibilis cum Definito.

Accidentalis. Definitio accidentalis seu Descriptio est, quæ ex proprietatibus aut accidentibus cum genere unitis conflatur; ut *Homo est animal bipes, loquendi potentia imbutum.*

Regula. In omni definitione observandum ut sit brevis, perspicua, & cum definito convertibilis.

Ut

Ut per Definitionem *quid sit*, ita per Divisionem *quotuplex res sit* intelligatur.

Est autem Divisio, totius in partes resolutio, vel (ut alii definiunt) est latiùs patentis in membra angustiora deductio; ut *si animal dividatur in rationale & irrationale.* *Divisio quid.*

Duplex est.

Divisio alia est { Perfecta, seu substantialis / Imperfecta, seu accidentalis.

Divisio perfecta, seu substantialis est totius propriè dicti, & perfecti, in partes propriè dictas resolutio. *Substantialis.*

Divisio substantialis tribus modis fiat. Primò, quando totum universale dividitur in partes subjectivas, id est, cùm genus in species, aut species in Individua distribuitur; ut *si animal dividatur in hominem, aut brutum; aut homo in Socratem, Platonem, Aristotelem, & reliqua individua.* *Tribus modis fit divisio substantialis.*

Secundò, quum totum essentiale in partes essentiales discinditur, ut *homo in corpus & animam rationalem.*

Tertiò, quando totum integrale in partes integrantes secatur, ut *si equus dissecaretur in truncum & artus; aut urbs in domos, templa, & plateas.*

Ex

Ex dictis divisionibus prima maximè omnium meretur Divisionis nomen; reliquæ magis Partitiones quàm Divisiones sunt appellandæ.

Imperfecta Divisio est, cùm totum per accidens in partes resolvitur.

Accidentalis quot modis fit.

Accidentalis divisio trifariam fiat vel enim

- Subjectum per accidentia dividitur, ut *homines aut liberi sunt aut servi.*
- Accidens per subjecta, ut *bonorum aliud est animi aliud corporis.*
- Accidens per accidētia, ut *bonorum aliud honestum est, aliud utile.*

CAP. III.

De Distinctione & Limitatione.

VOX complexa re tantùm est, vel Ambiguum, quod Distinctione, vel Obscurum, quod Limitatione indiget

Distinctio. Distinctio est declaratio seu enodatio vocis ambiguæ in varia sua significata, ut *Si lupum distinguamus in hominem rapacem, quadrupedem, & piscem; aut taurum, in montem, animal, & sydus.*

Distin-

Distinctio in omni rerum consideratione primùm est adhibenda. *Regula.*

Distinctioni affinis est Limitatio, quæ est determinatio alicujus vocabuli, cùm multa possunt simul ipsi attribui, sic *homini vita, sensus, & intellectus attribuuntur*; sed limitandum quomodo hæc accidentia huic subjecto conveniunt, *non enim homo quà homo vivit sed quà corpus animatum, sentit quà animal, & quà homo intelligit.* *Limitatio.*

CAP. IV.

De Partibus propositionis.

VOX complexa re & voce, quæ ex pluribus vocibus conflatur, vocatur Oratio.

Oratio est vox significans ex instituto, cujus partes aliquid separatim significant, ut *Quæ te dementia cepit?* *Oratio.*

Estque vel { Perfecta, quæ perfectum sensum in animo audientis gignit. / Imperfecta, quæ sensum imperfectum parit, ut *homo bonus.* } *Duplex est.*

Perfecta

Perfecta oratio duplex.

Perfecta rursus duplex est, vel non Enuntiativa, quæ licèt perfectum sensum in animo audientis signat, non tamen verum quid aut falsum significat; *cujusmodi sunt omnes orationes deprecatoriæ, optativæ, admirativæ, & imperativæ, ut Vive memor quàm sis ævi brevis. Quid faciam Romæ?* vel Enuntiativa, quæ à Logicis enuntiatio, seu Propositio dicitur.

Enuntiatio.

Enuntiatio autem est oratio indicativa, verum aut falsum significans, ut *Homo est animal.*

Eius partes signatæ.

Ejus partes sunt { Signantes. vel { Signatæ.

Partes signatæ sunt Prædicatum Subjectum, & utrumque conjungens Copula.

Prædicatum.

Prædicatum est totum illud quod sequitur Copulam.

Subiectũ. Copula.

Subjectum est illud quod præcedit. Copula est verbum utrasque partes connectens, ut *in hac propositione homo est animal.* Homo *est subiectum,* Est *copula,* Animal *prædicatum.*

Observatio.

In his summoperè observandum, quòd non semper unum vocabulum, sed aliquando Oratio, nec quòd scriptione seu loquutione, sed quòd ordine syntaxeos verbum præcedit, pro sub-

ſubjecto, & quod ipſum ſequitur pro prædicato eſt habendum. *ſic in hac propoſitione, Ardua ad virtutem via eſt,* via ad virtutem *eſt ſubiectum,* Eſt *copula,* ardua *prædicatum.*

Signantes.

Partes ſignantes ſunt vel { Categorematicæ. / Syncategorematicæ.

Nomen.

Partes Categorematicæ ſeu per ſe aliquid ſignificantes ſunt nomen, & Verbum.

Nomen eſt vox ſimplex ex inſtituto ſignificans, cum nullo temporis diſcrimine, finita, recta, cujus nulla pars, quicquam ſeparatim ſignificat, ut *homo.*

Verbum.

Verbum eſt vox ſimplex, finita, recta, tempus adſignificans, cujus partes nihil ſeiunctim deſignant: ut *curro non ſolum curſum ſignificat, ſed tempus præſens quo quis currit.*

Nomen à verbo differt, quòd illud ſine tempore, hoc tempus adſignificat; ambo verò ab Oratione, quòd Oratio eſt vox complexa, iſtæ verò voces ſimplices; Orationis partes aliquid ſeparatim ſignificant, non autem Nominis, aut Verbi.

Caſus nominis & verbi, id eſt, omnes præter caſum rectum, & modum indicativum, ſicut etiam nomina &

verba infinita, enuntiationem, imperfectam faciunt; *ut* Socratis est, *imperfectè aliquid enunciat, nisi addatur Domus, liber, aut aliquid tale, sic etiam non animal currit, nihil indicat, nisi explicemus quid sit illud non animal.*

Syncategorematica. Partes syncategorematicæ quæ nihil nisi aliis adjunctæ significant, sunt signa quæ non rem aliquam, sed rei modum ostendunt, ut *Omnis, nullus*

Signa verò sunt duplicia, vel { Universalia, ut *Omnis, quilibet, unusquisque.* Particularia, ut *Aliquis, quidam, non Omnis.*

Notandum verò, quòd Adverbia quandoque horum Adiectivorum, & pronominum vicem supplent; *sic nunquam idem sonat, quod Nullus: Semper idem quod Omnis: Aliquando quod Aliquis*

Observatio. Ultimò observandum, quòd partes propositionis non semper expressæ repetiuntur, sed aliquando implicitè includuntur; unde duplex oritur propositio, Explicita, quando quælibet pars explicatur, ut *homo est Animal*, aut Implicita, ubi una aut plures partes reticentur, ut *ningit, Cæsar venit*, quam resolvimus addendo copulam

&

& transmutando verbum in participium; ut *cælum est ningens*, *Cæsar est veniens*.

CAP. X.

De Prædicatione.

FUerunt propositionis partes, sequitur earum partium dispositio, quæ vulgò Prædicatio appellatur, in qua tota propositionis essentia consistit.

Prædicatio quid.

Prædicatio est vera prædicati de subiecto affirmatio, aut negatio.

Quotuplex

Estque duplex { Ordinata. vel { Inordinata.

Ordinata.

Ordinata prædicatio propriè dicitur, quando illud prædicatur, aut subjicitur, quod revera prædicari aut subjici debet; ut in hac propositione, *homo est animal*, Animal naturaliter de homine prædicatur, quia supra eum ponitur in serie prædicamentali substantiæ.

Hæc ordinata prædicatio est duplex { Essentialis. { Accidentalis.

Essentialis.

Essentialis prædicatio est, quando prædicatum est de essentia subjecti, & quinque modis accidit. Vel cùm genus remotum de specie prædicatur; ut

homo est corpus; vel genus proximum de sua specie, ut *homo est animal*; vel
3 differentia remota de specie, ut *homo est sensilis*: vel differentia proxima de
4 specie immediatè sibi subjectâ, ut *Homo est rationalis*: vel denique species
5 de suis individuis, ut *Plato est homo*: atque omnes hæ prædicationes dicuntur Univocæ; quia prædicatum dicitur de subiecto, & secundùm nomen, & nominis rationem.

Accidentalis. Accidentalis prædicatio est, quando prædicatum ad essentiam subjecti non spectat, ut *Cæsar est fortis*.

Triplicíter hæc prædicatio fiat, vel cùm
- Proprium dicatur de suo subiecto, ut *homo est risibilis*.
- Accidens de substantia cui inest prædicetur, ut *homo est albus*.
- Accidens accidenti attribuatur, ut *hoc album est dulce*.

Hæ prædicationes vocantur Paronymicæ seu Denominativæ, quia prædicatum de subiecto dicitur secundùm nomen tantùm, & non secundùm nominis definitionem.

Inordinata prædicatio quid. Inordinata prædicatio est ubi nullus servatur ordo naturalis in prædicando,

cando, ut *Animal eſt homo*, ubi *homo* qui eſt quid inferius *de animali* prædicatur quod eſt ipſo ſuperius.

Inordinata prædicatio eſt duplex { Præter / Contra } ordinem. *Quotuplex.*

Prædicatio contra ordinem eſt, quando inferiùs de ſuperiore prædicatur, ut *animal eſt homo*.

Prædicatio præter ordinem eſt, quando idem prædicatur de ſeipſo, ut *hic homo eſt Petrus*

His inordinatis prædicationibus poſſumus addere falſas & figuratas, ſed illæ ab omni arte, hæ à Logica ſunt longiſſimè amovendæ.

CAP. VI.

De Diviſione Propoſitionis ſecundùm Subſtantiam.

HActenus de Propoſitionis partibus, & partium diſpoſitione: ſequuntur ejus diviſiones tribus modis ſumendę, vel ſecundùm { 1 Subſtantiam, in Categoricam & Hypotheticam. *Diviſio propoſitionis.*

2 Quantitatem in { Universalem. Particularem. Singularem. Indefinitam.

3 Qualitatem, in affirmãtem & Negantem.

Juxta communem versiculum. *Quæ ca. vel hyp. qualis. ne. vel aff. Uni quant. ? par. in. fin.*

Divisio propositionis secundùm substantiam.

Primò autem de divisione secundùm Substantiam, *Quæ? ca. vel hyp.* id est, si quæratur quænam sit hæc vel illa propositio, respondere debemus, *Categorica vel Hypothetica*; ut quærenti quænã sit hæc propositio, *Homo est animal*, respondendũ est, *Categorica*

Categorica

Categorica, seu simplex propositio est, quâ unum prædicatum uni subjecto attribuitur, aut ab eodem ãdimitur, ut *homo est animal*, *homo non est lapis*

Duplex.

Est duplex, Pura, vel Modalis.

Pura propositio est, in qua prædicatum cum subjecto disponitur sine expresso dispositionis modo, ut *Homo est animal*. Hæc etiam rursus subdividitur in Propositionem *secundi ad ecti*, in qua solum verbum substantivum [Est] subjecto additur, ut *Socrates est*, *Plato est*; quæ si resolvantur

idem

idem ſonant, quòd *Socrates eſt exiſtens*, *Plato eſt exiſtens*; & Propoſitionem *tertii adjecti*, ubi tres enuntiationis partes ſimul explicantur, ut *Socrates eſt animal*, *Plato eſt animal*.

Modalis eſt, quæ aliquo diſpoſitionis modo afficitur. *Modalis.*

Modi verò ſunt quatuor { Neceſſe, Poſſibile, Contingens, Impoſſibile. } *Modi quatuor.*

Modus *Neceſſe* ſignificat ejuſmodi diſpoſitionem quæ aliter ſe habere non poteſt, ſive ea neceſſitas ſit ſimplex & abſoluta; ut *Neceſſe eſt hominem eſſe rationalem*; ſive ex ſuppoſitione, ut *Neceſſe fuit Meſſiam venire, ſcilicet ex ſuppoſitione promiſſionis divinæ*. *Neceſſe.*

Impoſſibile notat repugnantiam inter prædicatum & ſubjectum, ſive ea ſit abſoluta, ut *Impoſſibile eſt Deum eſſe finitum*; ſive ex ſuppoſitione, ut *impoſſibile eſt nos Deum videre*; hoc ſuppoſito, quod in carne remanemus. *Impoſſibile.*

Poſſibile ſignificat rem quæ nondum eſt eſſe poſſe; ut *poſſibile eſt ludentem vincere*. *poſſibile.*

Contingens notat rem quæ eſt, poſſe non eſſe, ut *Contingens eſt hominem ſtantem ſedere*. *Contingens*

In his verò propositionibus de *Possibili* & *Contingente* duplex sensus est observandus { Compositus: / Divisus.

Sensus Compositus. Compositum sensum voco eiusmodi sententiam, quâ res manens talis possit uno & eodem tempore contraria suscipere; ut *Possibile est calidum esse frigidum*, quasi diceremus, *Possibile est calidum manens calidum, esse frigidum*; & ita sensus compositus est falsus.

Divisus. Divisum appello, quando affirmatur, rem, quæ nunc est talis, posse alio tempore fieri non talem; & ita *possibile est calidum esse frigidum, id est, aquam quæ nunc est calida alio tempore frigidam fieri.*

Nota. In omnibus Modalibus, hoc generaliter notandum, quòd ex duabus partibus constat, Dicto, & Modo: Modus præcedit, Dictum sequitur copulam: ut *Necesse est hominem mori*, *Necesse* est modus, *Hominem mori* est dictum.

Hypothetica. Hypothetica seu composita propositio est, quæ constat ex pluribus propositionibus aliquâ coniunctione unitis, ut *si equus volet, habet pennas.*

Hypo-

Hypothecticæ propoſitionis quinq; ſũt ſpecies,

Conditionalis quæ	unitur notâ	Conditionali, ut *ſi ambulat pedes habet.*
Copulativa, quæ		Copulativâ, ut *homo eſt animal, & eſt rationalis.*
Diſiunctiva, quæ		Diſiunctivâ, ut *vel nox eſt, vel dies.*
Cauſalis, quæ		Cauſali, ut *Dies eſt, quia ſol lucet.*
Temporalis, quæ		Temporali, ut *dũ quis currit, movetur.*

Quinque Species.

Omittitur nonnunquam nodus venuſtatis gratiâ; ut *obſequium amicos, veritas odium parit.* *Nota.*

CAP. VII.

De diviſione propoſitionis ſecundùm qualitatem.

SEcunda diviſio propoſitionis eſt ſecundùm Qualitatem, *Qualis ne: vel aff.* id eſt, ſi interrogetur, qualis eſt aliqua propoſitio, reſpondere debemus, Eſt *affirmativa* aut *Negativa.* *Secunda propoſitionis diviſio.*

Affirmativa. Affirmativa propositio est, in qua prædicatum cum subjecto conjungitur, ut *homo est animal.*

Negativa. Negativa est, quæ prædicatum à subjecto disjungit, ut *homo nō est lapis.*

Utraque rursus est vel { Vera. / Falsa.

Vera. Vera id quod res est enunciat, ut *Socrates est homo.*

Falsa. Falsa aliter rem indicat, quàm revera est, ut *Socrates est Leo.*

Et quia res in propositione aliquando necessariò veræ sunt, aliquando manifestè falsæ, nonnunquam verò nec planè veræ nec omninò falsæ, hinc triplex oritur propositio *Necessaria, Impossibilis, Contingens.*

Necessaria Necessaria propositio est, in qua attributum necessariò subjecto conjungitur, ut *Fortitudo est virtus.*

Impossibilis. Impossibilis est, cùm fieri non possit, ut ita se res habeat, ac ipsa oratio declarat, ut *lapis sentit.*

Contingens. Contingens est, cujus extrema nullâ necessitate cohærent, ut *Socrates est doctus.*

Obiter verò hîc notandum discrimen inter Propositionem Finitam, & Infinitam; atque Affirmantem, & Negantem.

Negans

Negans enim semper habet vel signum aliquod negativum, ut *Nullus, neuter*, toti propositioni præfixum, ut *Nullus homo est lapis*: vel notam negantem [*Non*] copulæ additam, ut *homo non est lapis*. *Nota.*

Ad propositionem verò infinitam constituendam sufficit, si [*Non*] subjecto, vel prædicato aut utrisque addatur, non autem copulæ; sic *Non homo est animal*, est propositio Infinita, sed Affirmans, at *Homo non est animal*, est propositio Finita sed Negans.

CAP. VIII.

De Divisione Propositionis iuxta Quantitatem.

Tertia divisio propositionis.

VLtima propositionis divisio est secundùm Quantitatem. *Vn. Quanta, par. ind. sing.* Quærenti enim Quanta est propositio assignata, respondemus est *universalis, particularis, & indefinita.*

Universalis.

Universalis propositio est, quæ habet universale signum subjecto expressè additum, ut *Nullus homo est lapis. Omnis homo est animal.* *Omnis duorum modis sumitur.*

Notandum verò, quòd hoc signum [*Omnis*]

Omnis aliquando distributivè, aliquando collectivè sumatur.

Distributivè. Distributivè sumitur, quando significat prædicatum posse distribui in ea quæ subjecto continentur; sic hæc propositio, *Omnis homo est animal*, notat animalis naturam Socrati, Platoni & cuilibet particulari homini attribui posse.

Estque iterùm Distributivum, vel in { Genera singulorum. / Singula generum.

Prædicatum in singula generum distribuitur, quando singulis individuis subjecto contentis potest communicari; *Omnis arbor est corpus animatum.*

Prædicatum in genera singulorum discinditur, quando non in singula individua, sed individuorum certos ordines & classes distribuitur; ut *Omnes homines salvabuntur*, est ac si diceres *Homines ex omni ordine ac genere erunt servati.*

Collectivè. Collectivè sumitur [*Omnis*] quando subjectum sub collectione numericâ ita distribuitur, ut prædicatum in inferiora distribui non possit; *ut omnes planetæ sunt septem*, *Omnes Apostoli fuerunt duodecem.*

Signum

Signum omnis *Collectivum*, ut & *Distributivum* in genera singulorum imperfectè & secundariò universalem propositionem facit. *Regula.*

Particularis propositio est quæ notam particularem subjecto addit; ut *Aliquid in hoc libro est difficile.* *Particularis.*

Singularis propositio est, cujus subjectum est singulare seu individuum; sive proprio nomine expressum, seu pronomine demonstrativo assignatum; *ut Socrates fuit insignis philosophus, hic homo est egregius poëta.* *Singularis.*

Hæc à particulari propositione differt, quòd particularis semper notat Vagum, hæc Determinatum individuum.

Nota universalis singulari subjecto addita, nihil significat præter individuorum collectionem; *ut Omnes Herodes fuerunt crudeles.* *Reg.*

Indefinita propositio est, quæ nullum signum subjecto expressè additum habet; ut *Homo est animal*, *Lapis non sentit.* *Indefinita.*

Hæc in materia necessariâ æquipollet Universali, in Contingenti Particulari; *ut Homo est animal idem sonat; quod. Omnis homo est animal. Homo est doctus, idem quod aliquis homo est doctus.* *Reg.*

Hactenùs

Hactenùs de triplici propositionum divisione: tres ejus affectiones proximè sequuntur.

CAP. IX.

De Oppositione Enunciationum.

Oppositio. TRes sunt propositionum affectiones, Oppositio, Æquipollentia, Conversio.

Oppositio est duarum propositionum pugna quæ ex eodem subjecto & prædicato constant.

Tribus modis fit. Tribus modis fit hæc pugna vel secundùm
- Qualitatem solùm, ut *Contrariæ & subcontrariæ.*
- Quantitatem solùm, ut *Subalternæ.*
- Utramque simul, ut *Contradictoriæ.*

Contrariæ. Contrariæ sunt duæ enuntiationes universales, quarum altera affirmat, altera negat; *ut Omnis homo est rationalis. Nullus homo est rationalis.*

Subcontrariæ. Subcontrariæ sunt duæ particulares, hæc aiens, illa negans; *ut Quidam homo est justus, Quidam homo non est justus.*

Subalternæ Subalternæ sunt duæ propositiones univer-

univerſales, ſcilicet & particularis paritèr aientes, aut paritèr negantes; *ut Omnis amor neſcit modum; Aliquis amor neſcit modum.*

Contradictoriæ conſtant ex univerſali & particulari, quarum altera affirmat, altera negat; *ut Omnia amicorum ſunt communia. Quædam amicorum non ſunt communia:* vel ſunt duæ ſingulares; *ut Cæſar fuit tyrannus, Cæſar non fuit tyrannus.* *Contradictoria.*

Regulæ.

1 Contrariæ ambæ poſſunt eſſe ſimul falſæ, ut *in materia contingenti*, nunquam ſimul veræ.

2 Subcontrariæ nunquam ſimul falſæ reperiuntur, ſed veræ quandoque in materiâ contingenti; ut *Aliquis homo eſt doctus, aliquis homo non eſt doctus.*

3 In ſubalternis ſi univerſalis propoſitio ſit vera, vera etiam eſt ejus particularis.

4 Contradictoriæ non poſſunt eſſe ſimul veræ aut ſimul falſæ.

In totâ hac propoſitionum diſcordia diligentèr videndum, ut iidem termini eodem modo ſignificent. Primò enim cavendum, ne termini ſint ambigui, *unde ex nihilo nihil fit, & ex nihilo aliquid*

Omnis aliquando distributivè, aliquando collectivè sumatur.

Distributivè. Distributivè sumitur, quando significat prædicatum posse distribui in ea quæ subjecto continentur; sic hæc propositio, *Omnis homo est animal*, notat animalis naturam Socrati, Platoni & cuilibet particulari homini attribui posse.

Estque iterùm Distributivum, vel in { Genera singulorum. / Singula generum.

Prædicatum in singula generum distribuitur, quando singulis individuis subjecto contentis potest communicari; *Omnis arbor est corpus animatum.*

Prædicatum in genera singulorum discinditur, quando non in singula individua, sed individuorum certos ordines & classes distribuitur; ut *Omnes homines salvabuntur*, est ac si diceres *Homines ex omni ordine ac genere erunt servati.*

Collectivè. Collectivè sumitur [*Omnis*] quando subjectum sub collectione numericâ ita distribuitur, ut prædicatum in inferiora distribui non possit; *ut omnes planetæ sunt septem*, *Omnes Apostoli fuerunt duodecem.*

Signum

Signum omnis *Collectivum*, ut & *Distributivum* in genera singulorum imperfectè & secundariò universalem propositionem facit. *Regula.*

Particularis propositio est quæ notam particularem subjecto addit; ut *Aliquid in hoc libro est difficile.* *Particularis.*

Singularis propositio est, cujus subjectum est singulare seu individuum; sive proprio nomine expressum, seu pronomine demonstrativo assignatum; *ut Socrates fuit insignis philosophus, hic homo est egregius poëta.* *Singularis.*

Hæc à particulari propositione differt, quòd particularis semper notat Vagum, hæc Determinatum individuum.

Nota universalis singulari subjecto addita, nihil significat præter individuorum collectionem; *ut Omnes Herodes fuerunt crudeles.* *Reg.*

Indefinita propositio est, quæ nullum signum subjecto expressè additum habet; ut *Homo est animal, Lapis non sentit.* *Indefinita.*

Hæc in materia necessariâ æquipollet Universali, in Contingenti Particulari; *ut Homo est animal idem sonat; quod. Omnis homo est animal. Homo est doctus, idem quod aliquis homo est doctus.* *Reg.*

Hactenùs

Hactenùs de triplici propositionum divisione: tres ejus affectiones proximè sequuntur.

CAP. IX.

De Oppositione Enunciationum.

Oppositio. TRes sunt propositionum affectiones, Oppositio, Æquipollentia, Conversio.

Oppositio est duarum propositionum pugna quæ ex eodem subjecto & prædicato constant.

Tribus modis fit. Tribus modis fit hæc pugna vel secundùm
- Qualitatem solùm, ut *Contrariæ & subcontrariæ.*
- Quantitatem solùm, ut *Subalternæ.*
- Utramque simul, ut *Contradictoriæ.*

Contrariæ. Contrariæ sunt duæ enuntiationes universales, quarum altera affirmat, altera negat; *ut Omnis homo est rationalis. Nullus homo est rationalis.*

Subcontrariæ. Subcontrariæ sunt duæ particulares, hæc aiens, illa negans; *ut Quidam homo est justus, Quidam homo non est justus.*

Subalternæ Subalternæ sunt duæ propositiones univer-

universales, scilicet & particularis paritèr aientes, aut paritèr negantes; *ut Omnis amor nescit modum; Aliquis amor nescit modum.*

Contradictoriæ constant ex universali & particulari, quarum altera affirmat, altera negat; *ut Omnia amicorum sunt communia. Quædam amicorum non sunt communia:* vel sunt duæ singulares; *ut Cæsar fuit tyrannus, Cæsar non fuit tyrannus.* *Contradictoria.*

Regulæ.

1 Contrariæ ambæ possunt esse simul falsæ, ut *in materia contingenti*, nunquam simul veræ.

2 Subcontrariæ nunquam simul falsæ reperiuntur, sed veræ quandoque in materiâ contingenti; ut *Aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

3 In subalternis si universalis propositio sit vera, vera etiam est ejus particularis.

4 Contradictoriæ non possunt esse simul veræ aut simul falsæ.

In totâ hac propositionum discordia diligentèr videndum, ut iidem termini eodem modo significent. Primò enim cavendum, ne termini sint ambigui, *unde ex nihilo nihil fit, & ex nihilo aliquid*

aliquid fit, non repugnant, quia fieri in priori propositione sumitur pro generari, in posteriori pro produci; secundò adnitendum, ut subjectum & prædicatum intelligantur, κατὰ τὸ αὐτὸ, secundum eandem partē, unde non opponuntur; *Minerva est glauca, Minerva non est glauca; glauca enim est secundùm oculos, sed non reliquas corporis partes.* Tertiò oppositio fiat πρὸς τὸ αὐτὸ, secundùm eundem respectum; *unde Sol obscuratur, Sol non obscuratur, non sunt oppositæ propositiones, quia obscuratur respectu nostri, non sui ipsius.*

Quartò ut opponantur propositiones, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ratione ejusdem temporis, *ut Paulus fuit Romæ, Paulus non fuit Romæ, non repugnant, quia utrumque verum est alio atque alio tempore.*

Hactenùs de oppositione propositionum; nam de terminorum oppositione priori libro tractavimus; quæ inter se differunt, quòd una simplex, altera complexa oppositio dicitur.

CAP.

CAP. X.

De AEquipollentia propoſitionum.

ÆQuipollentia eſt propoſitionum verbis diſcrepantium convenientia in ſenſu; ut *Semper nocuit differre paratis, & nunquam non nocuit differre paratis.* *Æquipollentia.*

Tribus modis fit æquipollentia pro triplici collocatione notæ negantis, *Non:* Nam *Præ contradict. Poſt, contrar præ, poſtque ſubaltern.* *Tribus modis fit.*

1 *Præ contradict.* hoc eſt, ſi dentur duæ propoſitiones contradictoriæ, *v. c. Omnis homo eſt animal, Aliquis homo non eſt animal*; ſtatim æquipollent, ſi notam negativam ſigno univerſali præponamus; *ut Non omnis homo eſt animal, aliquis homo non eſt animal.*

2 *Poſt contrar.* id eſt, ſi pronuncientur duæ contrariæ; ut *Omne animal ſentit, Nullum animal ſentit*, fiant æquipollentes, ſi poſt ſignum univerſale nota *Non* ponatur, ut *Omne animal ſentit, Nullus non animal ſentit.*

3 *Præ poſtq; ſubaltern.* hoc eſt, ſi duæ ſubalternæ proferantur; *ut aliquis amor neſcit modum Omnis amor neſcit modum*; ſtatimque valebunt, notam ne-

negativam ponendo ante & post signum; ut *Non omnis non amor nescit modum, Aliquis amor nescit modum.*

Has æquipollentias hisce versibus exprimere conati sunt logici.

Non omnis, quidam; non omnis non, quasi nullus.

Non nullus, quidam; sed nullus non, valet omnis.

Non aliquis, nullus; non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter; sed neuter non præstat uterque.

Nota. In æquipollentia præcipuè observandum, ut subjectum & prædicatum si non verbis, re tamen & sensu semper sint eadem.

CAP. XI.

De conversione propositionum.

Conversio. COnversio propositionis est permutatio subjecti in locum prædicati, & prædicati in locum subjecti, eâdem semper remanente qualitate utriusque propositionis.

Nota. In conversione duæ propositiones occurrunt considerandæ, Prior Conversa, posterior Convertens appellatur,

tur, *ut Nulla ambitio est virtus, Nulla virtus est ambitio:* illa *conversa*, hæc *convertens* nuncupatur.

Conversio est duplex, { Inæqualis, seu per accidens in qua Quantitas mutatur. } Simplex. { Æqualis, in qua cadē in utraq; propositione manet Quantitas, estque } Per contrapositionem. *Conversio duplex.*

Conversio simplex est, quando extremis commutatis eadem servatur Quantitas. Sic vertuntur. E. I. universalis negativa & particularis affirmativa; ut *Nullus lapis est homo, Nullus homo est lapis. Aliqua largitio est vitium, aliquod vitium est largitio.* *Simplex.*

Conversio per contrapositionem est, quando eâdem manente Quantitate, termini finiti in infinitos mutantur, ita convertuntur *A. O.* universalis affirmativa & particularis negativa; ut *Omne honestum est laudabile, Omne non honestum est non laudabile. Aliquod bellum non est utile, Aliquod non bellum non est non utile.* *Per contrapositionem.*

Conversio inæqualis seu per accidens, est quando transpositis terminis minuitur quantitas, ita transponuntur *Per accidens.*

A. E.

A. E. universalis affirmans & negans, ut *Omnis homo est animal, Aliquod animal est homo, Nulla perseverantia est pertinacia, Aliqua pertinacia non est perseverantia.*

Triplex hæc conversio hoc disticho comprehenditur.

E E simpliciter convertitur. A E. per acci.

A. O. per contrà; sic fit conversio tota.

Quatuor hæ vocales *A E I O.* Qualitatem & Quantitatem propositionum indicant juxta hos versiculos.

Asserit A. negat E. sed universaliter ambæ.

Asserit I. negat O. sed particulariter ambo.

Observatio. In conversione hæc summoperè observanda. Primò ut nulla sit ambiguitas terminorum, *Ideò Christus est vitis, & homo est species*, non convertuntur, quia illa est figurata, hæc à vocibus primæ ad voces secundæ notionis procedit. Secundò ut totum subjectum convertendæ fiat prædicatum convertentis. Ex cujus defectu non sequitur, *Mus rodit panem, ergo Panis rodit murem, sed aliquid rodens panem est mus.* Tertiò ut nomen, casus & verborum tempora obliqua rectificentur,

Unde

Unde aliqua arbor est in agro, non sic convertitur, Ergo aliquis ager est in arbore, sed aliquid existens in agro est arbor, ita non sequitur, Senex fuit puer, ergo, puer fuit senex, sed quidam qui fuit puer est senex.

Verùm satis à me dictum puto de essentiâ, divisionibus & affectionibus enunciationis: ultimò restat Discursus postremo libro pertractandus.

LIBER

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De natura & Divisione Discursûs cujus ratione hic liber in varias partes secatur.

IN primo libro de vocibus simplicibus, in secundò de complexis egimus, quatenus per illas prima, per has secunda mentis operatio dirigitur; restat jam tertia Logicæ pars tertiam mentis operationem dirigens, quæ vocatur Discursus.

Discursus. Discursus est actus humanæ mentis, per quem à noto ad ignoti cognitionem pervenimus. Est duplex Inferens, & Ordinans.

Ordinans. Ordinans est cum intellectus humanus ab una parte doctrinæ ad aliam procedit,

procedit, adminiculo præceptorum Ordinis, & Methodi. *Sect. I.*

Inferens est quando una propositio ex alia probatur; & vocatur Argumentatio. *Inferens.*

Argumentatio verò ista duobus modis consideratur à Logico, vel quoad formam seu optimam singularum partium connexionem, ut inde fiat bona consequentia, atque ita in quatuor species dividitur, *Syllogismum*, *Inductionem*, *Enthymema*, *& Exemplum*, vel quoad materiam quæ concluditur; & sic in tres partes distribuitur; *Apodicticam* cujus materia est necessaria, *Topicam* quæ concludit ex probabilibus, *Sophisticum* quæ ex materia fallaci & captiosa argumentatur. *Argumentationis duplex consideratio.*

Hinc est quod tertium hunc librum in tres partes distribuimus, prima aget de Argumentatione quoad formam, secunda de Argumentatione quoad materiam, tertia de Methodo & Ordine totidem à nobis sectionibus suo quæque loco pertractanda. *Generalis divisio hujus libri.*

CAP.

Sect. I.

CAP. II.

De Argumentatione & ejus formali divisione.

Argumentatio.

ARgumentatio est oratio qua quis rei de qua loquitur fidem facere conatur, *ut Homo futilis tacere nequit, ergo non est ad consilium vocandus.*

Tria in argumentatione, notanda.

Tria sunt in Argumentatione consideranda *Antecedens*, *Nota illativa*, *Consequens*.

Antecedens notam illationis præcedit, & quandoque ex duabus propositionibus constat, ut in Syllogismo, quandoque ex una, ut in *Enthymemate*.

Consequens est posterior pars argumentationis notam subsequens, & vocatur Conclusio.

Nota illationis est nodus quidam utrasque partes conjungens. Hujusmodi sunt, *Ergo, Igitur proinde, itaque* quæ propter concinniorem orationis structuram nonnunquã reticentur, *ut Vim vi repellendo occidere licet, Milo vim vi repellendo Clodium occidit*, [*Miloni Clodium*] *occidere licuit.* Hìc *vim vi repellendo occidere licet, Milo vim vi repellendo Clodium occidit*, sunt duæ propositiones, quæ unum antecedens

constituunt,

conſtituunt, *Miloni Clodium occidere licet*, eſt conſequens, & ſequitur *Ergo* illationis notam ſubauditam. Sect. I.

Diviſio argumentationis.

Quatuor, ut jam-jam diximus, ſunt argumentandi formulæ { Syllogiſmus. Enthymena, Inductio, Exemplum.

His addunt alii Soritem, Dilemma, Violentum, quæ licèt argumentationes propriè non dicantur, quia medio carent, quoniam tamen multùm ſuadent non ſunt omnimodò negligendæ; & proindè quatuor perfectioribus argumentandi formulis peractis, in fine hujus Sectionis de iſtis paucula dicemus.

Harum omnium Argumentationis ſpecierum perfectiſſima eſt *Syllogiſmus*. *Enthymema* verò perfectius *Inductione*, *Inductio Exemplo*. De iſtis omnibus ſuo ordine.

CAP. III.

De Syllogiſmi partibus, & Diviſione.

Syllogiſmus.

SYllogiſmus eſt Oratio, in qua quibuſdam ritè poſitis, & conceſſis, aliquid diverſum ab iis quæ poſita ſunt neceſſariò ſequitur, propter ea quæ fuerunt poſita.

Sect. I. Ita his duabus præmissis positis, { *Omne triste est fugiendum.* / *Omnis voluptas est turpis.*

Necessariò sequitur concludendum, *Ergò quædam voluptas est fugienda.*

In Syllogismo primò principia ex quibus formetur, inde divisionem ejus considerabimus.

Principia Syllogismi. Principia Syllogismi sunt vel { Interna, ut Termini & Propositiones. / Externa, ut Dictum de Omni, & de Nullo.

Terminus. Termini sunt ex quibus propositiones syllogisticæ conficiuntur, & in quos Syllogismus ultimò resolvitur.

Tres verò sunt termini { Duo extremi, quorum unus Major, alter Minor dicitur. / Unus Medius, qui vulgò Medium appellatur.

Major. Major terminus est prædicatum conclusionis, & in Majore propositione cum Medio ponitur.

Minor. Minor terminus est subjectum conclusionis, & in Minori unà cum Medio collocatur.

Medius. Medius terminus in utraque præmissâ capitur, & nunquam ingreditur Conclusionem.

Sine

Sine medio nihil poteſt concludi: cùm enim omnis quæſtio duabus partibus conſtat, re de qua quæritur, quæ *Subiectum* quæſtionis vocatur, & re quæ de ſubjecto quæritur quæ appellatur *Prædicatum* quæſtionis; & cùm nihil ſeipſum probare poſſit, hinc eſt quòd tertio opus eſt termino, qui utroſque priores conjungat & copulet; ideoque à Logicis medium nuncupatur. v.g. *Ad probandum omnem libidinem eſſe malam*, medium aliquod ſumerem, puta *ingratum eſſe Deo*, quod primò cum prædicato quæſtionis conjungerem; dicendo *Omne ingratum Deo, eſt malum*, deinde cum ſubjecto, addendo *Omnis libido eſt ingrata Deo*, quæ ita ſecum concordantia facilè hanc concluſionem elicerent, *Ergò libido eſt mala*.

Sect. I.

Quare medium neceſſariò requiritur.

In terminis ſyllogiſmorum inprimis obſervandum, ut nec plures nec pauciores ſint quàm tres; non pauciores, quia ſic nulla foret connexio, quum extrema non poſſint per ſemet ipſa diſponi, nec plures, quia quartus neceſſariò perturbat diſpoſitionem; medium enim quâ medium ſemper refertur ad duo.

Cautio prima.

Sunt autem quatuor termini vel ex-

Sect. I. prefsè, quum totidem suo ordine in syllogismo disponantur, vel implicitè, quando unum trium terminorùm est ambiguus.

Cautio secunda. Secundò cavendum ne isti termini manci sint aut mutilati, sed ut eodem modo inferantur in Conclusionem; quo sumpti fuerunt in præmissis; non igitur termini abstracti cum concretis, obliqui casus cum rectis, notiones secundæ cum primis confundi debent. Unde hæ Conclusiones non rectè sequuntur, *Justitia est qualitas, homo est justus*, ergò *homo est qualitas. Animal est genus, Homo est animal*, ergò *homo est genus.*

Propositio. Propositio syllogistica est oratio affirmans, aut negans aliquid de aliquo, in ratiocinatione.

Differt ab Enunciatione priori libro explicatâ non re sed ratione, quòd hæc est oratio extra argumentationē, illa in argumentatione aliquid affirmat aut negat.

Tres sunt syllogismi propositiones Major, Minor, Conclusio.

Major. Major propositio est prima syllogismi propositio, orta ex connexione Medii cum majori extremo; appellatur κατ' ἐξοχὴν *Propositio* à proponendo

do quoniam in argumentatione primò proponitur, & præ cæteris præfigitur. *Sect. I.*

Minor eſt ſecunda Propoſitio, orta ex connexione medii cum minori extremo; vocatur à Cicerone *Aſſumptio*, quia ad majorem in probando aſſumitur. *Minor.*

Concluſio eſt ultima propoſitio ſyllogiſmum concludens. orta ex connexione majoris & minoris extremi. Appellatur inde *Complexio*, quia utraque extrema complectitur. *Concluſio.*

Hæc ſi probetur, appellatur *Concluſio*, ſi probanda proponatur, *Quæſtio* ſeu Problema dicitur.

In his Propoſitionibus, primò obſervandum, ut omnes non ſint negantes, ſecundò ut non ſint ſimul particulares, tertiò ut ſi altera præmiſſarum particularis ſit aut negativa, eodem modo Concluſio deteriorem partem ſemper ſequens, colligatur: quartò, ut Medium nunquam concluſionem ingrediatur: quas leges Logici his verſibus complexi ſunt. *Obſervatio.*

Syllogizari non eſt ex particulari.
Neve negativis, rectè cõcludere ſi vis.
Si qua præit partis, ſequitur concluſio partis.

Sect. I. *Si qua negata præit, Concluſio ſit-que negata.*

Lex generalis erit, medium concludere neſcit.

Principia externa. Principia extrema ſyllogiſmi ſunt duo Canones certitudinis, quorum alter reſpicit ſyllogiſmos affirmantes, & vocatur *Dictum de Omni*; alter negantes concernit, & appellatur *Dictum de Nullo*.

Dictum de Omni. *Dictum de Omni* eſt, quando quicquid de aliquo ſubiecto univerſaliter affirmatur, etiam ei de quo illud ſubjectum dicitur attribui poteſt. *Ut omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal*, ergò *omnis homo eſt ſubſtantia*, eſt ſyllogiſmus in quo *Dictum de Omni* evidenter cernitur, quia *Subſtantia* quæ attribuitur *animali, de homine* quoque prædicatur, propterea quòd *animal* ſub ſe *hominem* comprehendit.

Dictum de Nullo. *Dictum de Nullo* eſt, quando prædicatum univerſaliter de ſubiecto negatur, & ita removetur ab omnibus iis quæ ſubiectum in ſua latitudine comprehendit. Siciſte ſyllogiſmus, *Nullus lapis eſt animal, Omnis adamas eſt lapis*, ergò, *Nullus adamas eſt animal*, habet manifeſtum *dictum de nullo*;

nam

nam prædicatum majoris *Animal*, universaliter à subjecto removetur, subjectum verò *scilicet lapis* in se *adamantem* continet *ergò* de illo quoque *Animal* rectè negatur. *Sect. I.*

Syllogismus { Categoricum. / Hypotheticum. } dividitur in *Syllogismi divisio.*

Categoricus est qui ex utraque propositione categoricâ constat. *Categoricus.*

Hypotheticus consistit ex altera, vel utraque propositione hypotheticâ. *Hypotheticus.*

His aliæ syllogismi divisiones possunt addi in *affirmativum & negativum universalem & expositorium, directum & indirectum:* sed prima illa divisio quam adduximus est maximi momenti, scilicet *in categoricum & hypotheticum*; cæteris igitur divisionibus omissis de *Categorico & Hypothetico* syllogismo loquemur, & primò de *Categorico*, quia ex illo Syllogismi fiunt hypothetici.

CAP. IV.

De Modis & Figuris Syllogismi.

SYllogismus Categoricus formaliter consideratus ad Figuras & Modos tanquam ad certos quosdam cancellos

Sect. I. & classes redigitur.

Figura. Figura est debita medii dispositio cum extremis.

Modus. Modus est index Qualitatis & Quantitatis propositionum. A Figura differt, quòd Figura notat terminorũ, modus propositionum dispositionem.

Figuræ tres. Trés sunt Figuræ quæ oriuntur ex triplici medii dispositione: vel enim medium est subjectum majoris, & prædicatum minoris propositionis & fit *Prima figura*, vel in utraque præmissa prædicatum, & fit *Secunda*, vel in utraque subjectum, & oritur *Tertia* juxta istos versiculos:

Sub præ prima.
Bis præ secunda.
Tertia bis sub.

Modi 14. Modi verò sunt quatuordecim, quatuor primæ figuræ, & totidem secundæ, sex autem tertiæ, qui omnes his Versibus comprehenduntur.

Barbara Celarent, Primæ, *Darii*, *Ferioque*.
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Secundæ.
Tertia *grande sonans*; *edit Darapti, Felapton*
Adiungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In

In quolibet horum modorum tres reperiuntur vocales, totidem propoſitionibus in ſyllogiſmo reſpondentes, earum qualitatem & quantitatem propalam oſtendentes, juxta verſus prius habitos: *Aſſerit A. negat E.* &c. Sic A in omni ſyllaba in *Barbara* reperta notat quamlibet propoſitionem in illo modo univerſaliter affirmare. Sect. 1.

Prima Figura eſt, quando medius terminus medio loco collocatur, ut ſubjectum ſit maioris, & minoris prædicatum. Hujus quatuor ſunt modi directè concludentes. *Prima Figura.*

Bar *Omne animal ſentit,*
ba *Omnis homo eſt animal,* Ergò,
ra *Omnis homo ſentit.*
Ce *Nullum animal eſt lapis,*
la *Omnis homo eſt animal,* Ergò,
rent *Nullus homo eſt lapis.*
Da *Omne turpe eſt fugiendum,*
ri *Aliqua voluptas eſt turpis,* Ergò,
i *Aliqua voluptas eſt fugienda.*
Fe *Nulli laſcivi ſunt legendi,*
ri *Aliquis Poëta eſt laſcivus,* Ergò,
o *Aliquis Poëta non eſt legendus.*

Huius Figuræ maior ſemper eſt univerſalis, minor ubique affirmans. *Regula.*

Secunda Figura eſt in qua medius *Secunda.*

Sect. 1. terminus in utraque præmissa prædicatur Ejus quatuor sunt modi.

Ce *Nemo liberalis cupit aliena.*
sa *Omnis avarus cupit aliena;* Ergò
re *Nullus avarus est liberalis.*
Ca *Omnis prudens est temperans.*
mes *Nullus lascivus est temperans.*
tres *Nullus lascivus est prudens.*
Fe *Nullum scelus est excusabile.*
sti *Aliqua culpa est excusabilis,* Ergò
no *Aliqua culpa non est scelus.*
Ba *Omnis fraus est prohibita.*
ro *Quædã mercatura nõ prohibetur.* Ergò.
co *Quædã mercatura non est fraus.*

Major huius Figuræ semper est universalis; maior aut minor semper affirmans.

Tertia Figura habet medium in utraque præmissa subiectum. Eius sex sunt modi.

Da- *Omnis homo est rationalis.*
rap- *Omnis homo est animal.* Ergò
ti *Quoddam animal est rationale.*
Fe- *Nulli electi damnantur.*
lap- *Omnes electi peccant:* Ergò
ton *Quidã peccatores non dãnantur.*
Bo- *Aliquod bellum non est fugiendũ,*

Omne

car *Omne bellum eſt cruentum*: Ergò *Sect. I.*
do *Quoddam cruentum non eſt fugiendum.*
Di *Quidam vocati ſalvantur,*
ſa *Omnes vocati peccant*, Ergò
mis *Quidam peccatores ſalvantur.*
Da *Omnis ſapiens eſt beatus.*
ti *Quidam ſapiens cruciatur dolore*, Ergò,
ſi *Quidam cruciatus dolore eſt beatus.*
Fe *Nulla ſeveritas placet.*
ri *Aliqua ſeveritas eſt bona*, Ergò,
ſon *Aliquod bonum non placet.*

Minor hujus Figuræ ſemper eſt affirmans, concluſio ſemper particularis. *Reg.*

Modales ſyllogiſmi eodem modo conficiuntur quo iſti puri, ſi *Neceſſe* pro *Omnis*, *Impoſſibile* pro *Nullus*, *Contingens* pro *Aliquis*: in concludendo ſubſtituatur. *Not.*

CAP. V.
De Reductione.

QUoniam inter ſyllogiſmos jam enumeratos alii aliis ſunt imperfectiores, & propterea reductione egent

Sect. I. & classes redigitur.

Figura. Figura est debita medii dispositio cum extremis.

Modus. Modus est index Qualitatis & Quantitatis propositionum. A Figura differt, quòd Figura notat terminorũ, modus propositionum dispositionem.

Figuræ tres. Trés sunt Figuræ quæ oriuntur ex triplici medii dispositione: vel enim medium est subjectum majoris, & prædicatum minoris propositionis & fit *Prima figura*, vel in utraque præmissa prædicatum, & fit *Secunda*, vel in utraque subjectum, & oritur *Tertia* juxta istos versiculos:

Sub præ prima.
Bis præ secunda.
Tertia bis sub.

Modi 14. Modi verò sunt quatuordecim, quatuor primæ figuræ, & totidem secundæ, sex autem tertiæ, qui omnes his Versibus comprehenduntur.

Barbara Celarent, Primæ, *Darii*, *Ferioque*.
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Secundæ.
Tertia *grande sonans*; *edit Darapti*, *Felapton*
Adiungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In

In quolibet horum modorum tres reperiuntur vocales, totidem propoſitionibus in ſyllogiſmo reſpondentes, earum qualitatem & quantitatem propalam oſtendentes, juxta verſus prius habitos: *Aſſerit A. negat E.* &c. Sic A in omni ſyllaba in *Barbara* reperta notat quamlibet propoſitionem in illo modo univerſaliter affirmare. Sect. I.

Prima Figura eſt, quando medius terminus medio loco collocatur, ut ſubjectum ſit maioris, & minoris prædicatum. Hujus quatuor ſunt modi directè concludentes. *Prima Figura.*

Bar *Omne animal ſentit,*
ba *Omnis homo eſt animal,* Ergò,
ra *Omnis homo ſentit.*
Ce *Nullum animal eſt lapis,*
la *Omnis homo eſt animal,* Ergò,
rent *Nullus homo eſt lapis.*
Da *Omne turpe eſt fugiendum,*
ri *Aliqua voluptas eſt turpis,* Ergò,
i *Aliqua voluptas eſt fugienda.*
Fe *Nulli laſcivi ſunt legendi,*
ri *Aliquis Poëta eſt laſcivus,* Ergò,
o *Aliquis Poëta non eſt legendus.*

Huius Figuræ maior ſemper eſt univerſalis, minor ubique affirmans. *Regula.*

Secunda Figura eſt in qua medius *Secunda.*

Sect. I. terminus in utraque præmiſſa prædicatur Ejus quatuor ſunt modi.

Ce *Nemo liberalis cupit aliena.*
ſa *Omnis avarus cupit aliena;* Ergò
re *Nullus avarus eſt liberalis.*
Ca *Omnis prudens eſt temperans.*
meſ *Nullus laſcivus eſt temperans.*
tres *Nullus laſcivus eſt prudens.*
Fe *Nullum ſcelus eſt excuſabile.*
ſti *Aliqua culpa eſt excuſabilis,* Ergò
no *Aliqua culpa non eſt ſcelus.*
Ba *Omnis fraus eſt prohibita.*
ro *Quædã mercatura nõ prohibetur.* Ergò.
co *Quædã mercatura non eſt fraus.*

Major huius Figuræ ſemper eſt univerſalis; maior aut minor ſemper affirmans.

Tertia Figura habet medium in utraque præmiſſa ſubiectum. Eius ſex ſunt modi.

Da- *Omnis homo eſt rationalis.*
rap- *Omnis homo eſt animal.* Ergò
ti *Quoddam animal eſt rationale.*
Fe- *Nulli electi damnantur.*
lap- *Omnes electi peccant:* Ergò
ton *Quidã peccatores non dãnantur.*
Bo- *Aliquod bellum non eſt fugiendũ,*

Omne

car do Di fa mis Da ti fi Fe ri son

Omne bellum est cruentum: Ergò *Quoddam cruentum non est fugiendum.*
Quidam vocati salvantur,
Omnes vocati peccant, Ergò
Quidam peccatores salvantur.
Omnis sapiens est beatus.
Quidam sapiens cruciatur dolore, Ergò,
Quidam cruciatus dolore est beatus.
Nulla severitas placet.
Aliqua severitas est bona, Ergò,
Aliquod bonum non placet.

Sect. I.

Minor hujus Figuræ semper est affirmans, conclusio semper particularis. *Reg.*

Modales syllogismi eodem modo conficiuntur quo isti puri, si *Necesse* pro *Omnis*, *Impossibile* pro *Nullus*, *Contingens* pro *Aliquis*: in concludendo substituatur. *Not.*

CAP. V.
De Reductione.

QUoniam inter syllogismos jam enumeratos alii alius sunt imperfectiores, & propterea reductione egent

Sect. 1. gent, de istis & istorum reductione paucula addemus.

Reductio. Reductio est mutatio syllogismi secundæ aut tertiæ figuræ in syllogismum primæ.

Duplex est. Duplex est reductio, Ostensiva, & Reductio per impossibile.

Ostensiva est, quando vel conversione tantùm, vel conversione & transmutatione simul præmissarum, syllogismus aliquis secundæ vel tertiæ figuræ reducitur ad syllogismum primæ, eâdem conclusione vel ejus Conversa remanente.

Reductio per impossibile. Reductio per impossibile est ostendere valorem syllogismi, cogendo adversarium ad absurdum; sumptâ conclusionis contradictione cum altera præmissarum.

Modum reductionis literæ initiales, & intermediæ ostendunt, nam B.C.D. F. in modorum initio indicant ad quē modum primæ Figuræ quilibet imperfectus modus est reducendus. C. M. P.S. in medio & fine monstrant, quomodo hæc reductio sit perficienda, C. enim reductionem per impossibile, M. propositionum transmutationem, P. attenuatam, & S. simplicem conversionem designant juxta hos versiculos.

S. vult

S. vult ſimpliciter verti. P. verò per acci. Sect. I.

M. vult tranſponi. C. per impoſſibile duci.

Exempli gratiâ, B. in *Baroco* & *Bocardo* principio notat hos modos ad *Barbara* eſſe reducendos; eandemque reductionem per impoſſibile fieri C. in medio monſtrat; & proinde neceſſe eſt, ut alicujus propoſitionis contradictio ſubſtituatur. Exempli gratiâ formetur hic ſyllogiſmus in

Ba *Omnis homo eſt animal*
ro *Aliqua planta non eſt animal*,
Ergò,
co *Aliqua planta non eſt homo.*

Hujus Syllogiſmi major maneat, & concluſionis contradictio fiat minor, & minoris concluſio, ad hunc modum,

Bar *Omnis homo eſt animal*,
ba *Omnis planta eſt homo*, Ergò,
ra *Omnis planta eſt animal*

Bocardo eodem modo eſt reducendus, niſi quòd in hoc minor, ut in ſuperiore major propoſitio ſemper eſt ſervanda, & proinde contradictio concluſionis fiat major, & majoris concluſio.

Hi duo modi ſolùm *per impoſſibile* redu-

Sect. I. reducuntur, reliqui omnes *per oſtenſivam reductionem.* Reductio verò per impoſſibile ideò fit, ut eorum ignorantia omnibus patefiat, qui concluſionem probabilem in his modis non admittunt: ut ſi protervus quiſquam non admiſerit, *Aliquam plantam non eſſe hominem* illud quod eſt omnium abſurdiſſimum, reductione factâ, neceſſe eſt ut admittat, dum ejus contradictorium concedat nimirum, *omnem plantam eſſe hominem*, quippe aut hoc aut illud in contradictoriis neceſſariò verum eſt.

Reliqui ſyllogiſmi *per reductionem oſtenſivam* juxta literarum ordinem ſunt reducendi.

Ita in *Cam-es-tres* C. notat ipſum reduci debere ad *Celarent*, M. indicat propoſitionum tranſpoſitionem: S. in medio oſtendit fieri debere ſimplicem converſionem, ut in hoc exemplo patet.

Cam *Omnis homo eſt animal,*
es *Nullus lapis eſt animal*, Ergò
tres *Nullus lapis eſt homo*
Ce *Nullum animal eſt lapis,*
la *Omnis homo eſt animal,* Ergò
rent *Nullus homo eſt lapis.*

Ita in converſione *Darapti* D. notat ipſum

ipsum ad Darii esse reducendum P. in medio designat minoris conversionem per accidens, ut

Da *Omnis pius est felix,*
rap *Omnis pius est exosus,* Ergò
ti *Aliquis exosus est felix.*
Da *Omnis pius est felix,*
ri *Quidam exosus est pius,* Ergò
i *Quidam exosus est felix.*

Sect. 1.

Ex his quæ diximus facilè patet, quomodo reliqui modi secundæ & tertiæ figuræ ad primam possunt reduci, modò discentes id fideliter in memoria teneant, quod prius in propositionum Conversione didicerunt.

CAP. VI.

De Syllogismo Hypothetico.

HActenus de Syllogismi categorici modis & figuris loquuti sumus, proximè ad hypotheticum deveniendum, qui ita à Categorico dependet, ut nisi ad eum reducatur omninò vitiosus est habendus.

Syllogismus hypotheticus duplex.

Syllogismus hypotheticus est dupl. vel { *Purè hypotheticus.* / *Hypotheticus ex parte.*

Syllo-

Sect. 1.

Syllogiſmus merè hypotheticus eſt, qui habet omnes propoſitiones hypotheticas, ut

Si Animal ſit, eſt etiam ſubſtantia.
Si Leo ſit, eſt Animal. Ergo
Si Leo ſit, eſt ſubſtantia

Syllogiſmus ex parte hypotheticus eſt qui conſtat ex majori propoſitione hypothetica, & minore categorica.

Eſtque { Conditionalis. vel { Disjunctivus.

Conditionalis.

Conditionalis eſt qui conſtat majori propoſitione conditionali *ut ſi ſol luceat dies eſt, ſol lucet, Ergo dies eſt.*

Tota vis hujus Syllogiſmi dependet à connexione antecedentis & conſequentis.

Nota.

Notandum igitur eſt, quòd ab aſſumptione antecedentis ad aſſumptionem conſequentis valet illatio; ſed non

Reg. 1.

à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis niſi termini ſunt reciproci; unde non valet, *Si homo eſt, animal eſt, ſed animal eſt*, ergo *homo eſt*. Sed potiùs dicendum, *homo eſt*, ergo *animal eſt.*

Reg. 2.

A remotione conſequentis ad remotionem antecedentis valet illatio; non

non autem à remotione antecedentis ad remotionem conſequentis, niſi in terminis reciprocis: unde invalidus eſt iſte ſyllogiſmus, *Si homo ſit, animal eſt, ſed non eſt homo*, ergo *non eſt animal*: valet autem iſte, *Si homo ſit, rationalis eſt, ſed eſt rationalis*, ergo *eſt homo*; hujus enim ſyllogiſmi termini ſunt reciproci & convertibiles. *Sect. I.*

Hic ſyllogiſmus ad Categoricum reduci poteſt, ſi vis conſequentiæ loco majoris ponatur, *ut ſi Animal eſt ſentit*, in Categoricum reſolvitur, dicendo, *Omne animal ſentit, Homo eſt animal*, ergo *homo ſentit*. *Reductio ejus ad Categoricum.*

Quod ſi in majore plures termini ſe offerunt, ad pauciores ſunt reducendi: *ut ſi Deus iraſcatur peccatis, Gentiles non ſunt iuſti*, ſic reducitur *Quibus Deus iraſcitur, ij non ſunt iuſti, at Gentilibus propter peccata iraſcitur*, ergo *Gentiles non ſunt iuſti*.

Hypotheticus disjunctivus eſt, qui loco majoris propoſitionem diſiunctivam habet; *ut Aut dies eſt, aut nox, ſed dies eſt*, Ergo *nox non eſt*. *Diſiunctivus.*

Tota eius vis conſiſtit in membrorum diſiunctione & oppoſitione: non enim poſſunt eſſe ſubordinata nec mutilata, ſed plena eſſet eorum repetitio. *Nota.*

Valet

Sect. 1. Quando vocalis.

Valet hic Syllogismus quatuor modis.

1 Quando ponitur Antecedens, ut tollatur cõsequens: ut *iustus est, aut iniustus*, sed *iustus est*, ergò *non iniustus*.

2 Quando consequens tollitur, ut ponatur antecedens: ut *Dies est aut nox, non est nox*, ergò *est dies*.

3 Quando negatur antecedens, ut ponatur consequens: ut *aut dies aut nox est, non est dies*, ergò *est nox*.

4 Quando ponitur consequens, ut negetur antecedens: ut *Aut homo est aut brutum*: *sed est brutum*, ergò *non est homo*.

Reductio Syllogismi disjunctivi ad Categoricum.

Hi syllogismi disjunctivi in conditionales resolvuntur & ipsi demum in Categoricos *sic, aut nox est aut dies*, resolvitur in hanc propositionem, *Si dies est nox non est*, unde rursus Categoricè concludimus

Nullum tempus nocturnum, est diurnum,

Hoc tempus est nocturnum, Ergò,

Hoc tempus non est diurnum.

His addi potest conjunctivus syllogismus, ubi maior est propositio hypothetica coniunctiva; sed quia in affirmantibus mera est nugatio, ut *si quis dicat, Socrates est Philosophus, &*

bonus

bonus vir, quid ſubſumendum? *num hoc quòd ſit philoſophus, vel illud quod ſit bonus vir?* quorum utrumque antea conceſſum eſt, & obinde copulativi ſyllogiſmi tantùm ſunt negativi. Sed quia negativa argumentatio ex copulativis conſtans, idem infert quod disjunctiva potiùs ad disjunctivam ipſam retulimus, quàm diſtinctam tractationem extrueremus. *Sect. I.*

CAP. VII.

De Enthymemate.

Enthymema.

SEcunda argumentationis ſpecies eſt Enthymema, quod eſt ſyllogiſmus imperfectus, in quo alterutra præmiſſarum reticetur, *ut Homo eſt animal*, ergo *eſt corpus*. In Enthymemate prior propoſitio dicitur Antecedens, poſterior conſequens.

Ejus partes

Quomodo perficietur.

Quæ verò præmiſſarum ſit adjungenda, ex antecedentis & conſequentis terminorum inſpectione cognoſcatur: ſi enim in antecedente & conſequente idem ſit ſubjectum, deeſt major. ſi idem prædicatum, minor abeſt; *ut Temeritas eſt vitium*, ergo *temeritas eſt fugienda*, majore caret, quia idem

Sect. I.

dem est subjectum utriusque præmissę: quòd si propositionem addamus illam *Omne vitium est fugiendum*, hoc imperfectum Enthymema perfectus fiet Syllogismus Ita, *Homo est animal*, ergo *Socrates est animal*, est enthymema, in quo minor deest, scilicet *Socrates est Homo.*

Unde enthymema falsum sit.

Si enthymema sit falsum, accidit vel quoniam una præmissarum est falsa, vel quòd consequens non rectè ab antecedente dependet, sic si quispiam argumentaretur, *Homo est animal*, ergo *Homo volat:* argumentum ejus est negandum, quia consequens non rectè ab antecedente dependet, nisi concederemus *Omne animal volare.*

CAP. VIII.

De Inductione.

Inductio.

TErtia species est Inductio, quæ fit cum ex pluribus singularibus elicitur generalis conclusio.

Nota

Per singularia verò hic intelligo & Individua, & Partes, unde evenit, quòd Inductio duobus modis fiat, quando procedimus vel à singularibus ad universale, vel à partibus ad totum.

Quod

Quòd ſi ſingularium aut partium enumeratio ſit valdè prolixa, addenda eſt aliqua forma ſolennis, ut ſunt, *ſic in alijs, non datur aliquid diſſimile, ſic in cæteris.* *Sect. 1.*

A ſingularibus ad univerſale.

Malè perijt Dionyſius, malè Phalaris, malè Nero, Caligula, nec datur aliquod diſſimile exemplum, ergo *omnes tyranni malè perierunt.*

A partibus ad totum.

Plebs Romana optimè de Milone ſentit, equeſter ordo optimè ſentit, Senatus optime ſentit, idem de cæteris civibus eſt dicendum, ergo *totus populus Romanus optimè de Milone ſentit.*

In hac argumentatione ſummoperè, cavendum, ut enumeratio ſingulorum plena ſit & perfecta, & ne qua partium diſſimilitudo reperiatur, unde hæc Inductio non valet: *Socrates, Plato, & Themiſtius fuerunt docti,* ergo *Omnes homines ſunt docti*; Secus enim res ſe habet in Corydone, & Gryllo. *Cautio.*

Inductio ad ſyllogiſmum primæ figuræ reducitur, poſitâ loco majoris tali propoſitione, in qua prædicatum concluſionis de particularibus ſeu ſingularibus omnibus, ſive enumeratis, ſive intellectis tanquam de medio dicatur; *Quomodo ad Syllogiſmum reducitur.*

&

Sect. I. & addetur minor in qua de ſubjecto concluſionis eadem ſingularia dicantur, *ut Dionyſius, Phalaris, Nero, Caligula malè perierunt.*

Sediſti omnes fuerunt tyranni. Ergò, *Omnes tyranni malè perierunt.*

CAP. IX.
De Exemplo.

Exemplum QUarta ratiocinandi forma eſt Exemplum, quando unum ſingulare per aliud probatur, ut *Catilina dedit pœnam motæ ſeditionis*, ergo, *iſte ſeditioſus puniri debet.*

Differt ab Inductione & Syllogiſmo, quòd Syllogiſmus ab univerſalibus ad particulare, Inductio à particulari ad univerſale, Exemplum ab uno particulari ad aliud ejuſdem naturæ procedit.

Quomodo ab Inductione & Syllogiſmo differt.

Quomodo diſſolvendum.

Diſſolvimus exemplum oſtendendo partium diſſimilitudinem, ſic *Laterenſis, fuit accuſatus quia conſulatum affectavit*, ergo, *Cicero eſt accuſandus*, non valet quia alter per ambitum, alter citra ambitum affectavit.

Exemplum ad unum Syllogiſmum nullo modo reducitur, quia ex quatuor terminis

terminis constat; v g. si propositum sit probare, *Periculi plenum esse Anglos cum Scotis bellum gerere, adferendo simile exemplum de Thebanis & Atheniensibus, qui finitimi erant, & infeliciter bellum gesserunt*; necesse est si syllogisticè concluderetur, ut quatuor sumerentur termini, ex quibus duplicem syllogismum extrueremus. *Sect. I.* *Reductio exempli ad Syllogismū*

Bellum gerere cum finitimis est medius terminus. *Periculi plenum*, major. Minor est *bellum Anglorum cum Scotis*. Quartus terminus est, similis, tertio & est *bellum Thebanorum cum Athenienſibus*. Ex his terminis duo efficiuntur syllogismi, quorum prior vocatur Prosyllogismus, posterior Syllogismus principalis. v. c.

Prosyllogismus.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit malum.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit contra vicinos. Ergo

Bellum contra vicinos est malum.

Syllogismus principalis.

Bellum contra vicinos est malum.

Bellum Scotorum contra Anglos est bellum contra vicinos. Ergo,

Bellum Scotorum contra Anglos est malum.

Sect. I. Hi duo syllogismi ad hunc modum ad unum Enthymema rediguntur.

Bellum Thebanorum contra Atheniensis fuit malum, Ergo *etiam Scotorum contra Anglos:* hujus consequentiæ ratio est, quia utrumque fuit contra finitimos qualia bella solent esse mala.

CAP. X.

De alijs minùs perfectis argumentandi formulis.

QUatuor istæ de quibus egimus argumentandi formulæ sunt magis principales: restant jam aliæ imperfectæ, quæ ratione materiæ magis quam formæ concludunt

Inter has primo occurrit Sorites, quæ est concatenatio propositionum, & series conversata, quâ prædicatum prioris propositionis fit subjectum sequentis, donec primum prædicatum cum postremo subjecto componatur: ita ratiocinatur D. Paulus. *Quos præcognovit prædestinavit, quos prædestinavit, vocavit, quos vocavit justificavit, quos justificavit glorificavit.* Ergo *quos præcognovit glorificavit.*

Hæc

Hæc argumentatio ex paucioribus quàm quatuor propoſitionibus non conſtat, & valet quando ab ima ſpecie ad ſummum genus per intermedia aſcendimus; vel à cauſis ad effectus proximos, qui rurſus ſunt aliorum effectuum cauſæ. *Sect. 1. Nota.*

Vitioſa eſt, quando termini diverſarum categoriarum confunduntur, vel cauſæ per accidens confundantur cum cauſis per ſe, vel una propoſitio ſit negativa, vel propoſitio particularis in ſecundo aut tertio loco ponatur, vel quando peccat contra unam limitationem primæ regulæ antepræd icamentalis, ſupra quam hoc argumentandi genus fundatur. *Quando vitioſa.*

In Sorite multi latent Syllogiſmi, quorum unus principalis dicatur, cujus major terminus eſt prædicatum, minor eſt ſubjectum concluſionis in Sorite, medium verò eſt ſubjectum propoſitionis concluſionem antecedentis; reliqui vocantur proſyllogiſmi, qui fiunt ex terminis intercedentibus: quot enim termini, tot media reperiuntur ad ſyllogiſmos minùs principales conficiendos, ubi in prædicta Sorite principalis ſyllogiſmus eſt. *Quomodo ad Syllogiſmum reducitur.*

Qui juſtificantur glorificantur,

Sect. I. *Qui præcognoſcuntur iuſtificantur, ergò etiam glorificantur.*

Proſyllogiſmi verò ex intermediis terminis ad hunc modum colliguntur,

Qui vocantur, iuſtificantur,
Omnes præſciti vocantur, ergò,
Omnes præſciti iuſtificantur.

Item,

Omnes prædeſtinati vocantur,
Omnes præſciti ſunt prædeſtinati,
Ergò,
Omnes præſciti vocantur.

In Sorite obſervandum, ut ſyllogiſmi in quos reſolvitur ſint in prima figura, quòd in illa ejus conſequentiæ ratio potiſſimè demonſtretur.

Dilemma. Poſt Soritem adjungamus Dilemma, quæ eſt argumentandi forma, in qua ſic confirmamus noſtra, aut impugnamus aliena, ut quamcunque interrogationis partem adverſarius accipit, cauſâ cadit; ut *ſi animus eſt corporeus, quomodo percipit incorporea? ſi incorporeus, cur ſenio contabeſcit?*

Optimum eſt Dilemma quod conſtat ex contrariis inter quæ nullum eſt medium.

Quando vitioſum. Vitioſum eſt, ſi disjunctio non ſit plena, ſed detur tertium, aut quartum membrum, vel ſi utraque aut omnes partes

partes adverſarium non feriunt, vel ſi idem Dilemma contorqueri poſſit in adverſarium. *Sect. 1.*

Dilemma in unum ſyllogiſmum hypotheticum & duos categoricos reſolvitur, in illum propter majorem, quæ conſtat ex propoſitione hypothetica, in hos propter minorem bifurcatam: exempli gratiâ, *Si detur animus, tum eſt corporeus vel incorporeus; ſed non eſt corporeus, nec incorporeus*; Ergò *non datur animus.* *Quomodo reducitur.*

Hujus Syllogiſmi minor, quoniam bimembris eſt, in duos categoricos ita reſolvitur.

Quod percipit incorporea non eſt corporeum
Animus percipit incorporea,
Ergò, *Animus non eſt corporeus.*

Item.

Nullum incorporeum ſenio contabeſcit,
Omnis animus ſenio contabeſcit,
Ergò,
Nullus animus eſt incorporeus.

His adiiciamus Violentum, quod eſt concludendi modus, in quo ex adverſariorum ratione, non quod ipſi volunt, ſed quod nobiſcum facit ſequi demonſtramus, ut *Nolo Philoſo-* *Violentum*

Sect. 2.

phiæ operam dare, quia sum filius Regis; retorqueri enim potest, *Imò eo magis Philosophiæ insudandum quoniam ex regali stirpe natus.*

Hactenus de formali consideratione argumentationis, sequitur materialis sequenti sectione enucleanda.

SECTIO SECVNDA
LIBRI TERTII.

CAP. I.

De Divisione argumentationis.

Argumentationis divisio.

Argumentatio quoad materiã dividitur in
- Necessariã seu Apodicticam probabilẽ seu Dialectã. Fallacem seu Sophisticam
  - quæ concludit ex materiã
    - Necessaria. Probabili. Captiosa.

Inter

Inter has argumentationes de apodictica pro materiæ neceſſitate primò dicemus. *Sect. 2.*

Argumentatio neceſſaria eſt, quæ in ſcientiis & artibus ex propriis earum principiis concluſionem probat. *Argumentatio neceſſaria, quid, quotuplex.*

Quum enim diſciplinarum aliæ ſunt Theoreticæ, quæ cognitione veritatis conſiſtunt, aliæ practicæ quæ in rerum actione aut effectione verſantur; utræq; autem probandi ac docendi ea quæ ipſis ſubjiciuntur, ex propriis principiis, vim facultatemque habeant; hinc fit quòd duplex oritur Argumentatio neceſſaria; unam Demonſtrativam, alteram Didaſcalicam appellamus.

Demonſtrativa eſt, quam ad ſcientiam comparandam accommodamus, *ut ſi probemus in naturali Philoſophia hominem eſſe riſibilem, quia eſt rationalis, aut lunam pati eclipſin, quia terra interponitur.* *Demonſtrativa.*

Didaſcalica eſt, quâ in arte aliqua utimur ad certum aliquid confirmandum, *ut ſi concludamus in Medicina dulcia calidis naturis non competere, quia citò vertuntur in bilem.* *Didaſcalica.*

Et licèt hæ duæ argumentationes quâdam generali materiâ. *Quomodo inter ſe differunt.*

Sect. 2. fiunt ex propositionibus necessariis & propriis; & fine generali, quia simul firmam cognitionem pariunt, consentire videantur: si tamen impensiùs consideremus, videbimus easdem διὰ πάντων dissentire; nam principia propria scientiarum ex quibus demonstrativè concludimus, sunt res necessariæ, artium verò principia vel hominis industriâ generantur, aut si sunt necessaria in sua natura, ratione tamen usûs & applicationis in artificis manu sunt posita; præterea, finis Demonstrationis est certa cognitio in qua mens acquiescit, ac Didascalicæ argumentationis finis ad actionem aut effectionem dirigitur. Medicus enim non acquiescit in morbi cognitione per suas causas & symptomata, sed procedit ad expulsionem morbi cum suâ causâ.

Nos priori loco de argumentatione demonstrativâ, & in illa primò de ejus definitione, secundò de illius divisione, ultimò de affectionibus breviter, & quantum res patitur apertè agemus.

CAP. II.

CAP. II. *Sect. 2.*

De Definitione prima demonstrationis.

DEmonstrationis definitio petitur aut à fine ejus ad quem collimat, vel à materia ex qua constituitur.

Finis ejus est Scientia; unde Demonstratio ab *Aristotele* dicitur syllogismus, qui scientiam parit.

Prima definitio demonstrationis.

In qua definitione, primò quid Scientia est, inde quomodo acquiritur, ostendemus.

Scire quid.

Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa sit, & quòd aliter se habere nequit.

Eius conditiones.

Ad scientiam igitur quatuor requiruntur, primò ut causa cognoscatur, secundò, ut illa causa sit proxima, tertiò ut cognoscatur, quatenus est illius rei causa, id est, ut connexionem causæ cum effectu cognitam habeamus, quartò, ut certus sit animus rem aliter se habere non posse.

Duplex scientia certitudo.

Ex his colligimus duplicem esse Scientiæ certitudinem, unam ratione *obiecti seu rei scibilis*, quando causam ejus proximam apprehendimus, alteram ratione *subiecti*, *seu animi scientis*, ut scilicet certus sit, rem aliter se habere non posse. certus autem est,

Sect. 2. quia causam cognoscit, quâ cognitâ necessariò cognoscitur affectus.

Tria ad scientiam necessaria. Præterea quod ad scientiæ acquisitionem attinet cognoscendũ est tria ad omnem scientiam necessariò requiri { Subjectum. Principia. Affectiones.

Subiecti conditiones 4. Subjectum cujuslibet scientiæ quatuor conditiones requirit, primò, ut sit ens per se, secundò, ut sit præcognitum, tertiò, ut affectiones & propria principia habeat, quartò, ut eius consideratio nulla alia sit, quàm ut his omnibus substernatur, *sic corpus naturale est subiectum physiologiæ, et in eo omnes hæ conditiones simul coeurrũt.*

Nota. Per subiectum autem scientiæ substantiam solam non intelligo; sæpenumerò enim accidentia sunt variarum scientiarum subiecta, ut *numerus Arithmeticæ, magnitudo Geometriæ*, quæ licèt in alia scientia possunt demonstrari, ut in Physica; in propriis tamen scientiis nunquam demonstrantur, sed præcognoscuntur & *quod* sint & *quid* significant.

In quolibet subiecto duo occurrunt considerauda { Res considerata. Modus considerandi.

Una

Una res considerata pluribus scientiis potest communicari, at modus considerandi in iisdem alius est atque alius *sic in scientia naturali naturale corpus est subiectum, at res considerata, modus verò ipsum considerandi est qua naturale; idem etiam est res considerata in Medicina, non autem qua naturale sed qua sanabile.* Sect. 2. Reg. 1.

Scientia subalternans & subalternata habent eandem rem consideratam & eundem modum considerandi; in hoc solùm differunt, quòd scientia subalternans subjectum considerat ab omni materia & sensibili qualitate sejunctum, sed subalternata idem contrahit ad materiam sensibilem; ut *Arithmetica de numero agit nullam habente sensibilem qualitatem, Musica in eodem sonis adiuncto versatur, quare Musica subordinata dicitur & veluti filia, Arithmetica subalternans & tanquam mater.* Hoc autem si ita se habet, talem subalternationem in solis Mathematicis reperire necesse est, quòd in iis tantùm res cum sensibili materiâ, nonnunquam existunt; nonnunquam mente & cogitatione separantur. Reg. 2.

Principia scientia sunt ea quibus *Principia.*

Sect. 2. in aliqua disciplina nihil est prius.

Sunt duplicia, Essendi vel Cognoscendi.

Essendi. Essendi principia sunt, quæ dant esse rei, *sic materia & forma sunt principia essendi in corpore naturali.*

Cognoscendi. Cognoscendi principia sunt, quæ non ad essentiam, sed ad cognitionem rei conducunt.

Quomodo differunt. Differunt quòd principia essendi sunt principia cognoscendi, sed non contra. Præterea, essendi principia sunt res simplices, neque semper cognoscuntur, sed aliquando demonstrantur à posteriori; ut *hominem rationalem esse demonstramus, eò quòd est risibilis.*

Cognoscendi verò principia sunt voces complexæ seu propositiones, quæ sine ulla probatione in sua scientia accipiuntur, aut si probanda sunt in alia scientia probantur.

Hæc cognoscendi principia sunt duplicia, Propria, vel Communia.

Cognoscendi principia duplicia. Principia communia sunt quæ omnibus aut pluribus artibus, & scientiis communicantur: sic principium illud contradictionis, *Quidlibet est vel non est*, ubique veritatem obtinet, & omnibus disciplinis accommodatur; item, *si ab æqualibus æqualia demas ea quæ*

Communia.

rema-

remanent erunt æqualia, est principium cùm Arithmeticum tum Geometricum magnitudinibus & numeris commune. Hæc vulgò ἀξιώματα & Dignitates appellantur. *Sect. 2.*

Principia propria sunt, quę ad vnam duntaxat scientiam spectant; ut sunt in Geometria, *A quolibet puncto ad quodlibet punctum lineam rectam duci posse*; in Medicina, *Contraria contrariis sanantur*: in Physica, *Ex nihilo nihil generatur*. Hæc pro diversa ratione Hypotheses, Postulata, & Definitiones vocantur. *Propria.*

Principia communia ad Topicam, non Demonstrativam argumentationem spectant, nisi quatenus extrà demonstrantibus inserviant, ad principia propria confirmanda. *Nota.*

Affectio est accidens proprium, quod per se & essentialiter subjecto scientiæ inhæret. *Affectio.*

Tres sunt ejus conditiones, primò, ut inhæreat, secundò, ut per se inhæreat; id est, ut naturam & essentiam propriam subjecti consequatur: tertiò, ut prægnoscatur, *quid* ejus nomen significat, *Quòd* autem & *Cur sit*, per demonstrationem innotescat.

Quod in una scientia est affectio, in *Nota.*

alia

ct. 2. alia potest esse subjectum; sic *Magnitudines & numeri accidentia sunt in Physiologia, sed in Mathematicis subiecti locum tenent.*

His tribus partibus scientiæ respondent totidem partes demonstrationis. Subjectum de quo demonstratur; Principia per quæ fit demonstratio; & Affectio quæ demonstratur: ut *si demonstremus risibilitatem esse affectionem, quæ homini ut primo subiecto inhæret per rationalitatem, tanquam per causam proximam*; tum enim veram risibilitatis scientiam acquisivimus; & hâc ratione Demonstratio dicatur syllogismus scientificus.

CAP. III.
De secunda definitione Demonstrationis.

FIne demonstrationis exposito, dicendum est de mediis, quæ ad finem conducunt, seu de materia ex qua demonstratio conficitur, ut scientiam pariat.

Materia syllogismi quinque notis constat.

Materia ejus quinq; notis insignitur, quas omnes Aristoteles in hac secunda definitione sigillatim enumerat.

De

Demonstratio est syllogismus scientificus, qui constat ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. *Sect. 2.*

Prima conditio est, ut constet ex veris, *seu ut alii addunt*, necessariò veris. Veræ autem propositiones dicuntur, quorũ prædicata verè dicantur de subjecto, & quo arctiori vinculo prædicatum cum subjecto unitur, eò magis elucescit veritas. Quum igitur istæ propositiones debent esse summoperè veræ, inde est, quod haberentur apprimè necessariæ. Hinc est quòd Aristoteles tres necessitatis gradus enumerat. *Prima conditio.*

- κατὰ παντὸς, seu de Omni.
- καθ' αὐτὸ, seu per se.
- καθόλου πρῶτον, seu quatenus ipsum.

Tres Gradus necessitatis.

Κατὰ παντὸς, De omni est quod omni semperq; convenit; duę igitur requiruntur conditiones, ut propositio sit de omni; Universalitas subjecti, ut prædicetur de omnibus subjecto contentis *ut in vere verum est quòd omnis arbor viret*. Universalitas temporis, ut prædicatum subjecto attribuatur sine ulla temporis aut loci exceptione, ut *Omnis homo est animal*, si prior conditio solùm adsit, vocatur, *De omni prioristicum*, si addatur posterior dicitur, *Primus Gradus.* *Eius conditiones.*

De

Sect. 2. *De omni posterioristicum.* Hoc κατὰ παντὸς differt à dicto de Omni in syllogismi regulis, quòd istud ad unam propositionem, sed *Dictum de Omni* ad totum syllogismum refertur; præterea *Dictum de Omni* solùm subiecti universalitatem requirit, sed Κατὰ παντὸς universalitati subiecti perpetuitatem temporis addit.

Secundus Gradus. Primus & secundus modus dicendi per se.

Καθ' αὑτὸ per se quadrifariâ dicitur. Primus modus est quando prædicatum est de subiecti definitione, *ut Homo est rationalis.* Hujus quinque statuuntur prædicata Genus. 1. Remotum, & 2. Proximum, differentia. 3. Remota, & 4. Proxima, & denique 5. Definitio.

Secundus modus est, quando subiectum est de definitione prædicati; ut *Homo est risibilis.* Huc spectant omnes propositiones quarum prædicata sunt propriæ affectiones.

Duæ conditiones.

Utrique modi duas conditiones requirunt, prima utrisque communis est, ut scilicet nexus sit essentialis inter prædicatum & subiectum; secunda facit ipsos à se mutuò differre; nam ad primum modum requiritur, ut prædicatum sit de essentia subiecti, ad secundum, ut subiectum sit de essentia prædicati.

His

His duobus modis *per se* opponitur unus modus dicendi *per accidens* quando scilicet nullus est essentialis nexus inter prædicatum & subjectum; *ut omnis Corvus est niger.* *Sect. 1. Primus modus dicendi per accidens.*

Hæc enim propositio est κατὰ πάντος non autem καθ' αὑτὸ, seu per se.

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia de substantia dicitur; *ut Socrates est.* *Tertius modus dicendi per se.*

Huic opponitur secundus modus dicendi per accidens, cum existentia de accidente enunciatur; ut *Albedo est.* *Secundus modus per accidens.*

Sed iste tertius modus ad demonstrandum est inutilis, quòd illius termini non sint realiter distincti. *Existentia* enim non est res distincta *à re existente*, nec est accidens reale, sed intentionale.

Quartus modus dicendi per se est; cùm causa efficiens aut finalis de effectu, aut effectus de iisdem causis, prædicatur; ut *Jugulatus interijt.* Huic opponitur modus tertius prædicandi per accidens, in quo causa fortuita vel valdè remota, de effectu prædicatur, *ut me ambulante coruscavit.* *Quartus modus dicendi per se & tertius per accidens.*

Καθόλε πρῶτον, quatenùs ipsum est, in quâ attributum de subiecto non tantùm universaliter, & per se, sed etiam *Tertius Gradus necessitatis.*

Sect. 2. etiam primò, immediatè, & reciprocè prædicatur, ut *Omne vivens nutritur.*

Hæc necessitas tum reperitur cùm prædicatum subjecto conveniat quatenus subjectum est tale, seu cum reduplicatione subjecti; *sic corvo simul conveniunt volatus & crocitatio, sed volatus, ut est avis, crocitatio ut est corvus*; Quocirca *corvus crocitat*, est quatenus ipsum, non autem *corvus volat.*

Quæ sunt in tertio necessitatis gradu. Tria sunt prædicatorum genera in hoc necessitatis gradu. Primum est propriorum accidentium, *ut homo est risibilis*; secundum est, specificarum differentiarum, ut *homo est rationalis*; tertium est proximarum causarum, ut *quod vivit nutritur.*

Reg. 1. Inter dictos necessitatis gradus posterior est semper priori perfectior: primus enim solùm subjecti universalitatem notat, cum perpetuitate temporis; secundus addit nexum essentialem, tertius reciprocationem. Quum autem Aristoteles dicat, quòd *per se, & quatenus ipsum* idem sunt, illud intelligendum est de *per se* strictè sumpto, & verum est in primo modo, non nisi differentia proxima, aut tota definitio sit prædicatum; in secundò

verò

verò modo ſemper veritatem obtinet, quod ibidem affectio de proprio ſubjecto dicitur; nonnunquam etiam in quarto reperitur, ſi modò ſit nexus definitivus inter cauſam & cauſatum, ut *inter eclypſin & terræ obiectionem*, cùm eclypſis, ſine terræ objectionis mentione cauſaliter definire nequeat. *Sect. 2.*

Primus gradus neceſſitatis in omni propoſitione cujuſlibet demonſtrationis cernitur.

Secundus & tertius ubique reperitur, ſi medium demonſtrationis ſit cauſa utriuſq; extremi; ut *Omne rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt rationalis*, ergò *omnis homo eſt riſibilis*; ubi *rationale*, non *riſibilitatis* ſolùm, ſed etiam *hominis* cauſa eſt: quòd ſi medium ſit cauſa ſolius majoris extremi, & non minoris, Propoſitio & Concluſio ſunt *Quatenus ipſum*; minor verò tantùm abeſt, ut *Quatenus ipſum* habeatur, ut aliquando non ſit *per ſe*. v. g. *Omne corpus ſphæricum recipit lumẽ per incrementum, ſed Luna eſt corpus ſphæricum*, ergò, *Luna recipit lumen per incrementum*. Hîc *luna eſt ſphærica*, eſt de *Omni* non autem *per ſe*, nec *quatenus ipſum*, vera tamen eſt demonſtratio. *Reg. 2.*

Se-

Sect. 2.

Secunda conditio.

Secunda conditio demonstrationis est, ut constet ex primis & immediatis. Prima autem seu immediata propositio dicitur, quando inter ejus prædicatum & subjectum nullum intercedit medium, quod sit causa inhærentiæ prædicati in subiecto; *ut Omnis homo est risibilis.*

Immediatas duplex.

Propositio duobus modis dicitur prima seu immediata, vel ratione causæ, quæ nullam habet mediam causam, per quam demonstrari potest; vel ratione subiecti quando prædicatum non inest alteri subiecto priori.

Nota.

Potest autem propositio esse prima ratione subiecti, quæ non est prima ratione causæ; sic *homo est risibilis*, est prima ratione subiecti, quia *risibilitas* primò *homini* inest, non autem ratione causæ, quia *risibilitas homini inest per rationalitatem*; nam *rationalitas* in causando est *risibilitate* prior; sed *homo est rationalis*, utroq; modo est propositio prima, non solùm ratione subjecti sed etiam causæ.

Regula.

In omni demonstratione major est immediata ratione causæ, quòd in illa medius terminus cum majore extremo (cujus causa est) conjungitur: conclusio autem immediata est immediate

tate subiecti, quoniam in illâ affectio de subiecto dicitur cui primariò convenit. Minor verò immediata est, si medius terminus utriusque extremi sit causa, aliàs mediata, est actu, licèt immediata sit potentiâ, quatenus scilicet resolvi potest in unam immediatam, quæ est definitio subiecti, & indemonstrabilis, ut postea patebit. Hæc clariùs eluceſcent, si exemplum subjungamus. Sect. 2.

Omne rationale est risibile. Est immediata ratione causæ.

Omnis homo est rationalis { Est immediata ratione causæ & subiecti, quia *rationale* est utriusq; extremi, *hominis*, scilicet & *risibilitatis*, causa.

Ergo *omnis homo est risibilis*, immediata est ratione subiecti, quia *risibilitas homini primò inest.*

Quòd si *receptio luminis per incrementum* de lunâ probetur *per sphæricam figuram*, ut superiùs demonstravimus, minor erit, *Luna est sphærica*, quę neutro modo est immediata, nec ratione causæ, nec respectu subiecti.

Tertia conditio est, ut constet ex notioribus. Ignotum enim per notius semper demonstratur; quocirca necesse est, ut termini sint prægogniti: *Tertia conditio.*

quod

Sect. 2. Quod ut meliùs intelligatur, notandum est, quòd quatuor apud Aristotelem recensentur quæsita, duo simplicia, *An sit*, & *Quid sit*; duo complexa; *Quod sit*, & *Cur sit*.

Quatuor quæstiones.

An sit. Quæstio *An sit* inquirit, τὸ εἶναι, vel subjecti, vel prædicari, ut *An sit Luna, An sit Eclypsis.*

Quid sit. Quæstio Quid sit, naturam Prædicati aut subjecti seorsim investigat; ut *Quid est Luna, Quid est Eclypsis.* Estque vel *Quid nominis*, vel *quid rei.* Quid nominis declarat, Quid nomen importat, ut *quid significat Eclipsis?* Quid rei naturam & essentiam quæsiti investigat; *Quid est Luna? Quid est Eclypsis?*

Hæ duæ vocantur Quæstiones simplices, quia de terminis simplicibus quærunt.

Quod sit. Quæstio *Quod* seu *utrum sit* investigat, utrum prædicatum subjecto insit; ut *utrum luna eclypsin patiatur?*

Cur sit. Quæstio *propter Quid*, seu *Cur sit*, inquirit ob quam causam prædicatum subjecto tribuitur: ut *Cur Luna Eclypsin patiatur?*

Hæ duæ vocantur complexæ, quia de integris propositionibus quærunt.

Quatuor istæ quæstiones ad duas reduci

Sect. 2.

reduci possunt: nam sub *Quid sit* continetur, *An sit*; sub *Cur sit* *Quid sit*; proinde *Quid sit* & *Cur sit* sunt perfectæ quæstiones, *An sit* & *Quid sit* imperfectæ. *Quomodo sunt duæ tantùm.*

Subjectum & Principia in omni demonstratione præcognoscenda sunt, *& quid nomen significat, & quod sint.* Affectio solùm præcognoscitur, *Quid nomen significat*; *Quid enim & Cur sit* demonstratione probantur. Atque hinc est quòd Aristoteles dicit demonstrationem à notioribus procedere; non solùm quòd propositiones sunt conclusione notiores, sed quia subjectum de quo demonstratur, & principia per quæ demonstratur simul sunt affectione notiora. *Reg.*

Quarta conditio cum tertiâ concurrit, & ex illa consequitur, quia enim principia sive causæ sunt notiores, ideò priores sunt conclusione. *Quarta conditio.*

Prius autem & notius aliud alio dupliciter. *Prius dicitur dupliciter.*

obus modis dicitur, *vel nobis*, ut sunt omnia singularia, quæ sensibus objiciantur; *vel naturâ*, ut universalia, quæ intellectui solùm sunt obvia, *sic causæ naturâ*, sed *effectus nobis sunt notiores.*

Demonstratio primariò & præcipuè ex notioribus natura procedit, quia

Sect. 2. quia conclusionis proximam causam ostendit, & ex consequenti à notioribus nobis: quia omnis demonstratio ob nostram cognitionem fit; quando enim causa semel nobis innotescit, meliùs apprehendimus effecta. Hinc est quòd demonstrationes aliæ procedunt à notioribus nobis ordinem naturæ servantibus, aliæ ex notioribus nobis ordine naturæ contrario utentibus; illæ procedunt à causis ad effecta, hæ ab effectis ad causas, illæ sunt διότι, hæ autem ὅτι.

Quinta conditio. Ultima conditio est, ut constet ex causis conclusionis, id est, ut medius terminus sit causa affectionis, quæ in conclusione de subjecto prædicatur.

Quatuor causarum genera.

Causarũ verò quatuor sunt genera; duo sũt	Interna	Materia, Forma	quæ rẽ intrinsecùs constituũt.
	Externa	Efficiens, Finis,	quę extrinsecùs ad subjecti naturam cõducunt.

Materialis. Causa materialis est, ex qua aliquid fit.

Formalis. Formalis est, quæ dat intrinsecam essentiam substantiis & accidentibus. *Sic quando ranæ fiunt ex terræ putredine*

dine, putredo terræ materialis, & ranæ formalis causa dicitur. *Sect. 2.*

Causa efficiens est, quæ suâ actione aliquem producit effectum; Estque vel externa, quæ semper cum actione aut passione agit, *ut quando ignis aquam calefacit*; vel interna, quę solâ emanatione effectum producit, ut *rationalitas risibilitatem*. *Efficiens.*

Finis est, cujus gratiâ res fit. *Finis.*

Omnia hæc quatuor causarum genera demonstrationem ingrediuntur, sed duo externa primariò, & eorum ratione interna. Materia demonstrationem illam ingreditur, in qua accidens per causam internam demonstratur, quia medium tale est, quale requirat materialem necessitatem cum forma unitam, unde affectio emanaret; unde materia dicatur *conditio sine qua non*, formam concomitans. Forma verò est medium, quatenus est causa efficiens interna, quæ per fluxionem efficit aliquid. Restat igitur quòd efficiens & finis propriè & primariò sint media demonstrationis: utriusque nos exempla ponemus. *Quomodo omnes causa demonstrationem ingrediuntur.*

Inter quod & solem terra interponitur, id lumine deficit.

Inter lunam & solem terra interponitur

Sect. 2.

ponitur lumine igitur *luna deficit.*
Item, *Qui vult esse sanus is nō vult cibum ad os ventriculi fluitare.*
Ambulans post cœnā vult esse sanus, non vult igitur *fluitare cibum.*

Prior demonstratio pro suo medio habet causam efficientem, posterior finalem.

Corollaria. Ex his quæ de utraque definitione diximus, hæc colligenda sunt corollaria.

Primò quod ad terminos attinet. Subjectum in demonstratione semper est minor terminus, & aliquando est substantia, ut *homo*, aliquando accidens, ut *numerus*.

2 Affectio seu propria passio semper est major terminus, & accidens, aut ab interna, aut ab externa causa constitutum; nunquam verò substantia potest demonstrari: ut enim res demonstretur, requiritur primò, ut causam extra essentiam habeat; secundò, ut per se & necessariò substantiæ insit; per utramque conditionem excluditur substantia, & per secundam accidens commune, solùm igitur relinquitur proprium accidens, quod dicatur demonstrabile.

Quid est demonstrabile.

3 Principium in demonstratione potis-

potiſſimâ eſt proxima cauſa affectionis, & nonnunquam minoris extremi eſt cauſa, quando nimirum affectio demonſtranda ab interna cauſa per emanationem fluit; ſemper verò majoris, qualiſcunque fuerit affectio. *Sect. 2.*

4 Quod autem ad propoſitiones quæ demonſtrationem ingrediuntur ſpectat, hoc ſolum in iis obſervandum majorem & concluſionem ſemper eſſe immediatam, illam primitate cauſæ hanc primitate ſubjecti; minorem verò tunc temporis reperiri immediatam cùm medium eſt ſubjecti forma, & utriuſque extremi cauſa, aliàs ſemper eſſe mediatam.

CAP. III.

De Diviſione Demonſtrationis.

DEmonſtratio, non ut univocum, ſed ut analogum genus primò dividitur in Demonſtrationem propter Quid, & Demonſtrationem Quod. *Demõſtrationis prima diviſio.*

Demonſtratio propter Quid, eſt prima & principalis ſpecies quam ſuperiore capite definivimus. *Demõſtratio propter Quid.*

Demonſtratio Quod, eſt quâ res quidem eſſe oſtenditur, cauſa tamen *Demõſtratio Quod.*

Sect. 2. ejus non indicatur, ſed effectus.

Quomodo differunt. Hæ duæ ſpecies conveniunt, quòd ambæ fiunt à propoſitionibus veris, prioribus & notioribus concluſione; ſed differunt quòd διότι procedit à prioribus ſecundùm naturam, & cauſis proximis concluſionis; at ὅτι, vel ab effectu procedit, & ſic non erit à cauſa; vel ſi à cauſa procedat, erit remota non proxima, & ſic non conſtabit ex immediatis.

Demonſtratio propter quid duplex. Demonſtratio propter quid ſubdividitur in { Simplicem. / Compoſitã.

Simplex. Simplex demonſtratio eſt, cujus ambæ propoſitiones ſunt indemonſtrabiles; ut ſunt omnes illæ demonſtrationes, quarum medium eſt pars eſſentialis ſubjecti; ut *cum riſibile de homine per rationale demonſtretur.*

Compoſita. Compoſita eſt cujus minor propoſitio eſt mediata, ideoque eget proſyllogiſticâ demonſtratione, donec ad ambas propoſitiones indemonſtrabiles pervenimus: ut *ſi quis probaret ignem tendere ſurſum, propter ſummam eius levitatem, tanquam per cauſam proximam*, hujuſmodi eſſet eius demonſtratio.

Quodcunque leve eſt, tendit ſurſum; Ignis levis eſt, ergò, *tendit ſurſum.*

Sed

Sed quia hæc minor propoſitio, non eſt per ſe immediata, ideò priori aliquâ probatione opus eſt, quam vocant proſyllogiſticam, quâ *levitatem de igne* demonſtremus: ut quod *ſummè calidum eſt*, eſt *ſummè leve*, *Ignis eſt ſummè calidus*, ergò *eſt ſummè levis*. Atqui cùm ad primam cauſam adhuc non ſit perventum, ulterior probatio eſt introducenda, in qua caliditatem de igne per ſuam formam nobis ignotam demonſtremus: ut *Quod formam ignis habet eſt ſummè calidum. Elementum ignis habet formam ignis*, Ergò, *Elementum ignis eſt ſummè calidum*. Cujus demonſtrationis minor cùm ſit immediata ulteriùs demonſtrari non poteſt, & proinde acquieſcendum eſt in ipſa, tanquam in primâ cauſâ jam inventâ. *Sect. 2.*

Inter hos Syllogiſmos, primus vocatur Syllogiſmus principalis; reliqui dicantur Proſyllogiſmi ſeu Epagogici, qui ducunt nos ad primum & principalem ſyllogiſmum ritè intelligendum. Atque hinc apparet, quomodò omnes demonſtrationes ex immediatis conſtant, vel ſcilicet actu, ut Simplex, vel poteſtate, ut Compoſita, cujus minor per multas reſolutiones *Nota.*

Sect. 2. tandem evadit immediata.

Demõstratio quòd duplex.

Demonstratio *quod* duplex est, vel enim procedit à
- Causâ remotâ, ad effectum.
- Effectu ad causam.

A causa remota.

Demonstratio à causa remota, plerumque negativa est, & extruitur in secunda figura in *Camestres*, cujus ratio est, quoniam causa remota, ut plurimùm, est amplior suo effectu, quare eâ positâ non necessariò ponitur effectus, sed ablatâ tollitur.

In hac Demonstratione, effectus est major extremitas, qui cum causâ remotâ in majori propositione conjungitur, subjectum est minor, qui in minori à causa remota amovetur, ut ab ipsa non constitutus. v.g. si probandum esset *Parietem non respirare*, quia *non est animal*, ad hunc modum extrueretur Syllogismus.

Ca *Omne animal est respirans*,
mes *Nullus paries est animal*, Ergò
tres *Nullus paries respirat.*

Fieri tamen potest, ut affirmativè in prima figura concludatur, nempè si contingat causam remotam cum effectu reciprocari, ut *Quæcunque animam habent nutriuntur, Planta habet animam,*

animam. Ergò *Planta nutritur*. Anima enim non eſt cauſa proxima nutritionis, ſed potentia vegetativa ab anima dimanans. Sed quia hoc rarò contingit, hujuſmodi Syllogiſmos Ariſtoteles non reſpexit. *Sect. 2.*

Demonſtratio ab effectu ad cauſam locum habet, quando effectus eſt notior, & cauſa ignotior: tunc enim oſtendimus ineſſe alicui cauſam, eò quòd eidem ineſt effectus, ut *in naturali corpore probamus materiam ineſſe, quia eidem ineſt generatio, & naturale corpus motorem habere æternum, quòd æterno cietur motu*. *Quando demonſtratio ab effectu locum habet.*

Hæc Demonſtratio poteſt extrui in prima figura & affirmativa, quia poſito effectu ponitur cauſa; poteſt etiam fieri negativa, & in ſecunda ſi alicui ſubjecto cauſam non ineſſe oſtendimus, cò quòd eidem non ineſt effectus. *Quomodo extruitur.*

Ex his quæ de prima diviſione demonſtrationis ſecundùm materiam diximus, jampridem eluceſcat quid de ſecunda in ſ diviſione quoad formam dicendum ſit,

Secunda diviſio demonſtrationis.

Bifariam enim dividitur vel { Secundùm Qualitatem in { Affirmantem. / Negantem

Sect. 2.

Secundùm Quantitatem in { Universalem. Particularem.

Universalis demonstratio.

Universalis demonstratio est, quæ affectionem ostendit de universo subjecto, cui primo inest.

Particularis.

Particularis demonstratio est, quâ ostenditur prædicatum non de toto subjecto, sed de aliqua ejus parte. Hinc patet, quòd universalis & particularis demonstratio longè differunt ab universali & particulari syllogismo, in prioribus Analyticis. Demonstratio enim universalis dicitur non à subjecto sed à prædicato universali, quando scilicet prædicatum inest primo & immediato subjecto, quòd si affectio quæ demonstratur toti generi competat & demonstretur de specie aut speciei conveniat, & demonstrestretur de Individuo, vocatur particularis; quia affectio de parte sui subjecti demonstratur & non de toto. Exemplo res fiet clarior.

Quomodo à particulari Syllogismo differt.

Omne quod habet in se principium motus est mobile,

Omne corpus naturale habet in se principium motus, Ergo,

Omne corpus naturale est mobile.

Hæc demonstratio est universalis, quia

quia nobile de *corpore naturali* demonſtratur, tanquam de ſubjecto proprio & immediato. *Sect. 2.*

Quod ſi dicam,

Quod habet in ſe principium motus eſt mobile,

Omnis homo habet in ſe principium motus, Ergò,

Omnis homo eſt mobilis.

Hic Syllogiſmus, licèt in prioribus Analyticis pro univerſali habeatur, quoniam concluſionis ſubjectum eſt univerſale, cuilibet enim homini competit ut ſit mobilis, tamen in Poſterioribus dicitur particularis, quia affectio illa mobilitatis homini non competit, ut primo ſubjecto; *non enim homo quà homo, ſed quà corpus movetur.*

Demonſtrationes particulares primò falſæ ſunt, quia propria affectio primo ſubjecto in illis non attribuitur; ſecundò ſunt ſupervacaneæ, qui enim novit affectionem ſuo primo ſubjecto convenire novit etiam ipſam omnibus illius ſubjecti ſpeciebus attribui poſſe; & proinde demonſtrationes particulares ſub univerſalibus continentur. *Reg.*

Affirmans demonſtratio eſt, in qua pro- *Affirmans*

Sect. 2. propria affectio affirmatur de suo primo subiecto.

Negans. Negans est, in qua propria affectio removetur ab eo, quod neque est proprium subiectum, nec illius species.

Reg. 1. Affirmativæ demonstrationes præstantiores sunt negativis: non enim propriæ affectiones de iis rebus quibus non insunt, sed potiùs quibus insunt, demonstrari solent & debent.

Reg. 2. Demonstratio potissima, seu *propter Quid* semper esset universalis & affirmativa, & proindè aptissimus concludendi modus est Barbara: nam causa quatenus causa semper respicit effectum cum quo prædicationem non faciat, nisi universalem affirmativam.

Nota. Fiat etiam demonstratio propter Quid, in secunda figura & in *Camestres*, quando effectum non inesse ostendimus, quia eius causa non inest, ut *bestiam non esse risibilem, quia non est rationalis*, sed hæc minus in usu est & cadit à perfectione demonstrationis: sic enim distrahitur accidens à proprio subiecto, & alii opponitur, cui neque per se ineſt, nec ullo modo inesse potest.

Reg. 1. Demonstratio *Quod* à causa remota est negativa; ab effectu vel affirmativa,

tiva esse potest vel negativa. Hæc ex iis quæ prius statuimus sat manifestò apparent. Sect. 2.

CAP V.

De Affectionibus Demonstrationis.

Affectiones duæ.

DUæ sunt affectiones demonstrationis { Regressus. / Conversio in definitionem.

Regressus.

Regressus est illa demonstrandi ratio, quâ priùs causam ignotam ex effectu notiore colligimus; posteà verò regredientes ex eadem causa eundem effectum demonstramus.

Quum enim semper à notioribus sit progrediendum, effectus verò sæpenumerò elucescit, quando causa est incognita, ideò eum quandoque sumimus, ut levem cognitionem causæ habeamus, causâ autem semel inventâ de ea discurrit intellectus, ut exquisitam ejus notitiam haberet, quâ partâ regredimur rursus ad effectum per eam causam demonstrandum.

Tria in regressu consideranda.

Tria igitur in regressu sunt ordine consideranda, primò demonstratio causæ ab effectu: secundò, inventæ causæ accurata consideratio; tertiò, de-

Sect. 2. demonſtratio effectûs ex illa cauſa, ut *cùm demonſtretur materiam eſſe in corporibus naturalibus, quia in iiſdem reperitur generatio; per Generationem* quæ eſt materiæ effectus ad *materiam cognoſcendam* pervenimus; ſed quia *materia confuſè* tantùm adhuc cognoſcitur, ideò ſecundo loco in ejus conſideratione paululum inſiſtimus inveſtigando *quid illa materia ſit? num à privatione differt? quomodo nulli formæ particulari ſit addicta.* Ultimo quidditate ejus cognitâ, exploramus tandem eſſentialem nexum inter cauſam & effectum, & regrediendo inquirimus quomodo hæc materia generationem producit, atque ita cauſa & effectus, quæ primo aſpectu confuſo quodam modo fuerunt cognita, hoc progreſſu & regreſſu diſtinctè nobis innoteſcunt.

Exempli gratiâ.

Ab effectu ad cauſam.

Quod non ſcintillat id propè eſt, Planetæ non ſcintillant, Ergò, *propè ſunt.*

A Cauſa ad Effectum.

Quod

Quod propè eſt id non ſcintillat, Planetæ propè ſunt, Ergò, non ſcintillant. Sect. 2.

Ubi notandum quod in hoc regreſſu, ſicut in quolibet alio, major propoſitio ſimpliciter convertitur, unde neceſſe eſt mediam quandam intervenire conſiderationem cauſæ, utrum nimirum proxima ſit & immediata: nam ſi effectu latiùs pateret, cum ipſo non converteretur, minor verò prioris ſyllogiſmi eſt poſterioris concluſio, & concluſio ejus minor: atque ita perficitur regreſſus. Regreſſus enim propriè cernitur in poſteriori demonſtratione, quando à cauſa ad effectum regredimur, ſed quia regredi non poſſumus, niſi priori modo progreſſum faceremus: utriuſque demonſtrationis reſpectu Regreſſus dicitur. *Quomodo regreſſus extruitur.*

Converſio Demonſtrationis in definitionem eſt tranſpoſitio terminorum ſyllogiſmi demonſtrativi in veram cauſalem definitionem accidentis Dico [in definitionem accidentis] quia ea definitio quæ eſt demonſtratio poſitione differens non eſt *Subſtantiæ*, ſiquidem ejus nulla habetur demonſtratio, ſed *Accidentis* tantùm; idcirco *Converſio demõſtrationis in definitionem.*

Sect. 2.

idcircò de ejus definitione dicendum est.

Triplex definitio.

Definitio verò accidentis est triplex.

Nominalis.

Nominalis, quæ genere & subjecto constat, ut *eclypsis est defectus luminis in luna, tonitru est sonus in nubibus.* Vocatur Nominalis, quia causam rei non continet, licèt alio sensu appelletur essentialis, quatenus subjectum differentiæ seu formæ locum tenet, quod cum genere adjunctum essentialem definitionem constituit.

Causalis.

Causalis, quæ accidentis causam declarat, ut *eclypsis est interpositio terræ*, & hæc impropriè dicitur definitio, quia non ipsam quidditatem, sed quidditatis causam declarat. Tertia definitio est, quæ ex nominalis & causalis unione oritur, ut *Eclypsis est defectus luminis in luna, ortus ex terræ interpositione Tonitrus est sonus in nubibus propter ignis extinctionem*

Ex utriusq; conflata.

Prima definitio est demonstrationis conclusio, secunda est ejus principium, tertia est ipsa demonstratio situ terminorum differens. v.c.

Inter quod & Solem terra interponitur, illud deficit lumine,

Inter Lunam & Solem terra interponitur, Ergò, *Luna*

Luna deficit lumine. Sect. 2.

Hujus demonſtrationis Concluſio eſt definitio nominalis eclypſeos. Medius terminus eſt ejuſdem definitio cauſalis, tota demonſtratio eſt perfecta ejus definitio ex utriſque conflata. *Circulus quid.*

His duabus affectionibus alii Circulum addunt. Syllogiſmus verò circularis eſt, quando ex majore converſâ & concluſione minorem colligimus, & ſimiliter ex minore converſa & eâdem concluſione maiorem, ſic enim ex propoſitionibus concluſionem & viciſſim ex concluſione propoſitiones oſtendimus: ut

Omnes illi quos Deus abſolvit, ſunt abſoluti à peccato,

Omnes eos qui ſunt in Chriſto Deus abſolvit, Ergò,

Omnes qui ſunt in Chriſto, ſunt abſoluti à peccato.

Iſte Syllogiſmus ad hunc modum in orbem reducitur.

Quos Deus abſolvit, ii ſunt in Chriſto,

Qui abſoluti ſunt à peccato, Deus abſolvit,

Qui abſoluti ſunt à peccato, ſunt in Chriſto.

Circulus à regreſſu differt, quòd in regreſſu

Sect. 2. *Quomodo à regressu differt.*

regressu est progressus primo à notioribus secundùm nos, deinde à notioribus secundùm naturam; sed Circulus est quando utrique processus est à causa proxima, quod impossibile est, propterea quod sequeretur idem respectu ejusdem causam esse & effectum notiùs & ignotius, prius & posterius secundùm naturam. Licèt igitur regressum inter affectiones admittimus, Circulum tamen ut idem per idem probantem rejicimus & respuimus.

Cur improbandus.

CAP. VI.

De Inductione Demonstrativa.

FInito syllogismo Demonstrativo ad Inductionem procedo, tum quia est argumentationis demonstrativæ species, tum quòd ad syllogismum demonstrativum ritè intelligendum maximè confert.

Inductio quid.

Inductio est proprium instrumentum, quo principia scientiarum quæ per se nota dicuntur nobis innotescunt: ut si quis dubitet *utrum totum sit maius suâ parte*; visibili aliquo objecto ostendimus, *hoc totum esse ma-*

jus

ius suâ parte, itemque aliud, eodemque modo tertium, & proinde omne totum esse suâ parte maius. Sect. 2.

Quæ ad ipsam requiruntur.

Ad Inductionem tria præcipuè requiruntur, primò, ut materia sit necessaria, secundò, ut sit essentialis connexus subjecti cum prædicato, tertiò, ut principia Inductione probanda sint naturaliter nota per se, & levi probatione egeant.

Quomodo differt ab inductione.

Per duas priores conditiones Inductio demonstrativa distinguitur à Dialectica, cujus materia non est necessaria & terminorum nexus est tantùm accidentalis, & probabilis: unde ad principium dialecticum confirmandum multæ Inductiones vix sufficiant ad Demonstrativum verò una aut altera satis superque est propter maximum & evidentem terminorum nexum. Per ultimam conditionem Inductio demonstrativa à demonstratione ab effectu differt; cujus officium est demonstrare principia naturaliter ignota, ad quorum inventionem Inductio parùm habet efficaciæ, quia forsan res inveniendæ non est per se sensilis, ut *materia prima quæ per Generationem invenitur*, Inductione verò invenuntur ea principia, quæ sunt nota

Quomodo à demonstratione ab effectu.

Sect. 2. ta ſecundùm naturam, & proindè percipiuntur, ut primùm oſtenduntur.

CAP. VII.
De Syllogiſmo Didaſcalico.

Quis eſt uſus Syllogiſmi didaſcalici.

VT Syllogiſmo Demonſtrativo utimur in ſcientiis, ita didaſcalico in artibus & practicis diſciplinis, quando in ipſis aliquid probamus ex propria rei de qua agitur naturâ, & per cauſam; in iis enim, ſicut in ſcientiis, propria principia & reperiri poſſunt & explicari; & licèt ars res ſingulares efficit, utitur tamen principiis univerſalibus per experientiam collectis in operando *Sic in Medicina, quæ eſt ars factiva, probo hæc dulcia huic febricitanti non convenire, quia omnia dulcia vertuntur in bilem, item in Ethicis probo fœlicitatem eſſe in numero honorabilium, quia principium eſt cuius gratia omnes omnia agunt, item, virtutem moralem eſſe laudabilem, quia in mediocritate eſt poſita.*

Quomodo differt à Demonſtrativo, quomodo à Dialectico.

Differt à Syllogiſmo Dialectico, quia didaſcalici principia ſunt propria, Dialectici verò communia; à Demonſtrativo quia alter circa artes, alter

ter circa ſcientias verſatur : aliàs, Demonſtrativus & Didaſcalicus per omnia conveniunt,& proindè ab uberiori tractatione abſtineo , quoniam quæ de Didaſcalico ſunt dicenda diluciló ſatis apparent in iis quæ de Demonſtratione iampridem diximus. *Sect. 2.*

CAP. VIII.

De Syllogiſmo Topico & locorum diviſione inprimis verò de locis Perſonarum.

Argumentatio probabilis.

ARgumentatio τοπικὴ ſeu probabilis eſt, quæ in utramque contradictionis partem ex principiis communibus opinionem parit.

Communia principia quæ dicantur.

Communia principia voco vel axiomata topica, quæ per omnes diſciplinas ſe expandunt : ut *Cui convenit unum coniugatorum, eidem convenit alterum ; Cui competit definitio eidem competit Definitum,* vel ſunt propoſitiones probabiles, quæ omnium aut plurimorum hominũ iudiciis conſentiunt, quæ ideò dicuntur Communia principia, quia non ex ipſarum rerum de quibus agitur naturâ, ſed ex communi opinione trahuntur, vel denique ſunt

Sect. 2. ſunt propoſitiones quæ uni quidem diſciplinæ propriæ ſunt, ſed pluribus quæſtionibus in eadem diſciplina ſunt communes, v. g. *Omne corpus vi ſentiendi præditum eſt animal, ad naturalem philoſophiam propriè ſpectat, ſed quia probationi plurium quæſtionum inſeruit, ut quando quæratur de homine, leone, equo, an ſint animalia,* non injuria inter probationes Dialecticas enumeretur.

Opinionem parere. Opinionem verò parere eſt producere incertam & debilem cognitionem eorum, quæ aliter ſe habere poſſunt.

Quomodo argumentatio probabilis differt à neceſſaria. Tribus modis argumentatio probabilis à neceſſaria differt, neceſſaria unam contradictionis partem ſtatuit, & confirmat; probabilis circa utramvis ejus partem æqualiter verſatur; neceſſaria conſtat ex principiis propriis, probabilis ex communibus; neceſſaria firmam cognitionem parit, probabilis ſolummodò opinionem.

Argumẽtum. Hæc autem opinio per certas rationes hominum animis infunditur, quæ vulgò appellantur, τόπικα, ſeu probabilia argumenta.

Arguere. Argumentum eſt quod ad aliquid arguendum eſt affectum.

Arguere autem eſt vim quandam habere,

habere, quâ alterum accipiat aliquam lucem, ut appareat quale ſit & quo modo ejus ratio ſe habeat. *Sect. 2.*

Hæc argumenta ex Locis Topicis depromuntur. *Locus Topicus quid.*

Locus verò topicus eſt ſedes argumenti, ſeu index, demonſtrans ex quo fonte ſumendum ſit argumentum, quo confirmanda eſt propoſitio, de qua dubitatur.

Loci ſunt duplices, Perſonarum, aut Rerum. *Quotuplex.*

Loci Perſonarum ſunt, quibus utimur in laudibus aut vituperiis perſonarum, & licèt hi loci Rhetorici appellentur, & pertineant ad demonſtrativum genus, obiter tamen Dialecticis materiis nonnunquam intexuntur, & proinde levi penicillo hic breviter ſunt delineandi

Undecim ſunt perſonarum loci, à quibus ad earum laudationem aut vituperationem argumentemur. *Loci perſonarum undecim.*

1 A Nomine, ut *ex Verris nomine Cicero oſtendit eius rapacitatem, à Chryſogoni eius avaritiam.*

2 A Natura, in qua primò ſpectamus eius nationem, ut *Germanus eſt*, ergò *ferox Pœnus*, ergò *fœdifragus*. Secundò ſexum, *A natura enim comparata*

Sect. 2. *parata est opera mulieris ad domesticam diligentiam, viri autem ad forensem.* Tertiò ætatem, *ætatem enim aliam aliud factum decet*, ut *inquit Plautus: temerè eum feciſſe non est mirandum, Puer enim est.*

3 A victu, in quo conſideramus primò parentes. *quorum mores plerunque in ſobolem propagantur*: poſteà præceptores. *Magna est enim vis diſciplinæ & ſtudiorum*: ultimò ſocios, *nam bonus vir bonorum conſuetudine gaudet.*

4 A fortuna, ſub qua comprehenditur tum vitæ genus, *utrum in ocio an in negotio vixit*, tum mors ipſa, *nam qualis vita finis ita.*

5 Ab habitu corporis conſuetudine laboris comparato.

6 Ab affectione animi, utrum in literis progreſſum fecit.

7 A ſtudiis, quibus maximè verſatus eſt.

8 A conſiliis, utrum nullam inhoneſtam rem voluit.

9 A Factis, quæ plerumque cum vitæ genere conveniunt.

10 A Caſu, Honeſtæ enim cauſæ ornantur ſecundis eventibus.

11 Ab oratione, quæ ſtudiorum & conſi-

conſiliorum eſt index, ut ſi dicamus; *Optimè ſenſit & loquutus eſt de religione, quamobrem bonis viris nihil ab eo periculi eſt pertimeſcendum.* *Sect. 2.*

Loci rerum oſtendunt, quid in rebus ipſis ſit conſiderandum, ſuntque trium generum. *Loci rerum tres.*

1 Interni, quia argumenta ſubminiſtrant, vel ad naturam rei de qua quæritur, vel ad ea quæ ipſam comitantur pertinentia. *Interni.*

Loci à ſubſtantia rei deſumpti ſunt. A Definitione, A Genere, A Differentia, A Materia, A Forma, A Toto, & Parte.

Loci ſubſtantiam concomitantes ſunt quinque à Generatione, à Corruptione, ab uſu, à Proprio, à communiter accidentibus.

2 Externi qui continent argumenta, quæ à natura rei, de qua quæritur, omninò ſeparata ſunt; ſuntque undecem. 1. A Cauſa efficiente. 2. à Cauſa finali. 3. ab Oppoſitis. 4. à Diſparatis, 5. à Comparatis. 6. à Circumſtantiis, 7. à Signis. 8 ab Antecedentibus & Conſequentibus. 9. A Neceſſario & Impoſſibili. 10. ab Exemplis. 11. ab Auctoritate. *Externi.*

3 Medii qui continent argumenta, *Medii.*

Sect. 2. ta, quæ partim conveniunt; cum re de qua quæstio est, partim differunt: suntque duo à Conjugatis, à Divisione. Loci igitur viginti quatuor sunt; undecim Interni, & totidem externi, duo autem medii inter quos Exemplum & Authoritas Inartificiales habentur, quia in sua arte vim arguendi non habent, sed extra ipsam in testantis auctoritate omnes eorum vires sitæ sunt; cæteri omnes artificiales, quia ex insita vi & propria quasi arte arguunt.

Observatio Denique ubique hoc observandum, quòd Locus Topicus nonnunquam sumitur pro notatione seu titulo axiomatis, sic alius est locus à Definitione, alius à Genere, alius à Toto: quandoque pro præcepto Maxima seu problemate dialectico, quod ex loco illo Topico colligitur, & in eodem fundatur: ut *Cui convenit definitio, eidem convenit definitum. Positio proprio ponitur eius subiectum*, sunt duo axiomata, quorum alterum petitur à Loco seu titulo definitionis, alterum à loco proprii.

Nos in hac tractatiuncula primò titulum proponemus, inde ostendemus quæ Maximæ, seu problemata,

ex

ex eodem titulo ſunt exhaurienda; à locis internis exordium ſumentes, per medios tranſibimus, & tandem in externis terminabitur hæc tractatio. *Sect.* 2.

CAP. IX.

De locis internis ad rei eſſentiam ſpectantibus, ſcilicet à Definitione, Genere & Specie, Differentiâ, Materiâ, Formâ, Toto & Parte.

LOco à definitione utimur, quando indagare volumus definitionem alterius extremorum, hoc eſt, ſubjecti aut prædicati quæſtionis, quæ inventa ponitur loco medii, ut cognoſcatur, utrum extrema illa conjungi an ſeparari debent; *ſic Petrum hominem eſſe probamus, quia eſt animal rationale.* I *A Definitione.*

Huius maxima eſt.

A definitione ad definitum & viciſſim à definito ad definitionem argumentamur & affirmativè & negativè, [nam] cui tribuitur vel adimitur definitio, eidem etiam tribuitur & adimitur definitum, ut *homo eſt corpus animatum ſenſile*, ergò, *eſt animal: Simia non eſt animal rationale*, ergò *non eſt homo.*

Defini-

Sect. 2. Definitioni affinis est Descriptio, quando enim rei essentia nos latet, sufficit ipsam quandoque describere, & rudi Minerva accidentali aliqua delineatione depingere.

Maxima.

A Descriptione ad descriptum, & à descripto ad descriptionem tum affirmativè tum negativè concludi potest; ut *Mansuetudo est habitus laudabilis, est igitur virtus. Nullus habitus laudabilis vilescere facit possidentem*: Ergò, *non virtus.*

Definitioni & Descriptioni addamus Notationem nominis, seu Etymologiam, quæ ut in omni verbo non reperitur (plurima enim sunt vocabula primitiva) ita eodem modo non semper deducitur, sed aliquando à causa, ut *homo ab humo*; aliquando ab effectu, ut *terra dicitur Vesta, quia stat*; aliquando à dissentaneis, ut *lucus à non lucendo*; nonnunquam à comparatis, ut *Pyropus quia flammas imitatur.*

Maxima.

A notatione affirmativè aut negativè concludimus; nam, cum quocunq; convenit notatio cum eodem convenit notatum, & cum quocunque non convenit, nec istud conveniet; ut *Studio*

dio ſapientiæ non incumbit, ergò *non eſt philoſophus*, *Incumbit*, ergò *eſt philoſophus.* Sect. 2.

A Genere argumentamur & à Specie, quando probamus aliquod generi non competere, quia ſpeciei non competit, aut Speciei non convenire, quia Generi non convenit. 2 *A Genere.*

Maxima.

1 Quicquid removetur à Genere removetur à Specie, ut *Nullum animal eſt incorporeum*, ergò *nec homo eſt incorporeus*; quod autem de Specie negatur non neceſſariò de genere negatur, ut *homo non latrat*, non ſequitur ergò, *Nullum animal latrat*, quia Species eſt Genere anguſtior.

2 Quodcunque attribuitur generi, non ſtatim attribuitur ſpeciei, niſi univerſale ſignum ſit oppoſitum, ut *Datur animal rationale*, ergò *datur brutum rationale*, non rectè ſequitur, quia, *omne animal non eſt rationale.* Quod ſi nota univerſalis addatur, ſtatim ſequetur argumentum, ut *Omne animal eſt ſenſile*, ergò *brutum ſentit*; *Senſibilitas enim cuilibet animali convenit.*

3 Quod non alicui ſpeciei convenit, illud generi non competit; ut *nec*

Sect. 2.

ruta nec salvia, nec aliqua alia species plantarum videt, ergò *nulla planta videt*.

4 Quod uni aut alteri speciei convenit, illud etiam generi competit, sed particulariter. *Temperantia versatur circa voluptates moderandas*, ergò, *aliqua virtus circa voluptates moderandas versatur*.

3 *A Differentia.*

LOcus à Differentia petendus est, quando probaremus speciem de re aliqua affirmari posse, aut negari, quia de eadem verificatur aut negatur ejus differentia specifica.

Maxima.

Cui tribuitur differentia specifica, eidem attribuitur species, à quo verò separatur ab eodem separatur, species, ut *rationale est, igitur homo est, Non est homo, ergò non est rationale.*

4 *A Materia.*

A Materia argumentum ducitur quãdo probamus aliquid fieri posse, quia præsto est materia ex qua conficiatur.

Maxima.

Posito & affirmato materiato, ponitur & affirmatur materia.

Notandum autem est, quòd duplex est materia, vel permanens, quæ in re materi-

materiata ſeu effecta permanet, ut *lapides & ligna ſunt materia domûs*, vel Tranſiens quæ non manet in re effectâ, ſed mutatur, *ita farina & aqua ſunt materia panis?* In permanente cauſa valet argumentum ab eſſe materiati ad eſſe materiæ, ut *annuli aurei ſunt, ergò aurum eſt*; in tranſeunte verò valet ab eſſe materiati ad fuiſſe materiæ, ut *Panis eſt, ergò farina fuit.* Sect. 2.

2 Sublato materiato non tollitur materia: unde non ſequitur, *Aurei non reperiuntur annuli, ergò nec aurum, Panis non eſt, ergò non eſt farina.*

5 *A Forma.*

RAtio à Forma ducitur, quando probatur Formatum actu non dari, quia ejus Forma non poteſt aſſignari.

Maxima.

1 Poſita forma ſubſtantiali res ipſa ponitur & ſublata tollitur. *Ut Terra non vivit quia non habet animam vegetativam. Homo eſt, quia anima rationali eſt præditus.*

2 Poſita forma accidentali ponitur res ipſa quæ denominatur, & ſublata tollitur: ut *hoc lignum habet formam menſæ*, ergò *eſt menſa*; *non habet figuram navis*, ergò *non eſt navis.*

Sect. 2. 3 Tantum unaquæque res potest, quantum ejus forma permittit; *Ignis enim calefacit mediante calore, quo cessante desinit operatio.*

6

A Toto & Parte.

A Toto & parte ducuntur argumenta, quum probaremus aliquid parti inesse, quia toti subjecto idem inest, aut toti non inesse, quia nulli parti communicatur.

Maxima.

1 Positis omnibus partibus integralibus & essentialibus, totum integrale & essentiale sigillatim ponitur; unâ verò principali parte destructâ, totum concidit; ut *si fundamenta sint iacta, paries sit structus & tectum impositum Domus extruitur. Quod si corpori humano semel præcisum sit caput, aut evolavit anima, non amplius est homo.*

2 Quod essentialiter toti subjecto inest, illud partibus inesse dicitur, quod autem nullis partibus insit, nec toti inerit simpliciter, ut *Augmentatio essentialiter corpori vegetanti inest*, ergò, *cuilibet parti inest. Nec Judæi, nec Gentes iustificantur per legem*, ergò, *Nullus homo iustificatur operibus legis.*

CAP.

CAP. X.

De locis ſubſtantiam concomitantibus, ductis à Generatione, à corruptione, ab uſu, à proprio, à communiter accidentibus.

A Generatione rei locum petimus, quando probaremus rem aliquam bonam eſſe vel malam, quia ejus ortus bonus erat vel malus. 7 *A Generatione.*

Maximæ.

1 Quorum ortus eſt bonus, ea etiam ſunt bona, ſin ortus per ſe ſit malus, ea ſemper ſunt mala; ut *Inſtitutio & ordinatio coniugii eſt bona ergò ipſum quoque coniugium eſt bonum. Aliena bona vi detrahere eſt ſimpliciter malum. ergò opes eo modo acquiſitæ ſunt ſimpliciter malæ.* Intelligenda autem eſt hæc maxima de ortu per ſe, non per accidens: ut *Generatio hominis eſt per ſe bona, per accidens tamen fiat mala, ſi nimirum ſit illegitima, vel hominem improbum, Eccleſiæ peſtem aut reipub. labem producat.* *Cautio.*

2 Si genita ſint bona, ipſorum generatio eſt bona, ſin mala, malus erat ortus, ut *Eruditio eſt bona*, ergò *literis invigilare, doctos præceptores audire,*

Sect. 2. *ſtudiis incumbere eſt bonum, quia his mediis acquiritur eruditio.*

8 *A Corruptione.*

A Corruptione pari ratione argumentamur ac à Generatione, quando nimirum res bonas aut malas fuiſſe ab earum exitu probemus.

Maxima.

1 Quorum corruptio vel interitus malus eſt ea ſunt bona, quorum verò corruptio eſt bona ea ſunt mala: ut *Oblivio literarum eſt mala*, ergò *literæ ſunt bonæ. Carnis & veteris hominis crucifixio eſt bona*, ergò *vetus homo eſt quid malum.*

2 Si corrumpenda ſint mala, corruptio eſt bona; ſin corrupta ſint bona, corruptiones malæ ſunt: ut *Imago Dei in homine fuit quid bonum* ergò *corruptio eius mala eſt, peccata ſunt mala*, ergò *eorum abolitio eſt bona.*

9 *De Uſu.*

AB uſu rerum, argumentum frequens eſt & utile, dum ex uniuſcujuſque rei uſu, ipſius bonitatem aut malitiam inquirimus.

Maxima.

Quod bonum uſum habet idipſum bonum eſt & è contra; cujus verò malus eſt uſus idipſum eſt malum. *Cognitio*

nitio Philoſophiæ bonum habet uſum ergò Philoſophia bona eſt. Venenorum malus eſt uſus, ergò Venena mala ſunt. Quando verò rerum uſus ab utentium voluntate dependet, non ſemper vera eſt hæc maxima *nam miſerias & calamitates quidam ad bonum uſum vertunt, philoſophiam etiam alii ad errores ſuos incruſtandos peſſimè exercent.* Sect. 2. Cautio.

10

LOco à proprio utimur, quando probaremus rem, quæ in controverſia eſt, non eſſe hanc aut illam ſuoſtantiam, quia ejuſdem proprietas aſſignato ſubjecto non rectè accommodetur. A proprio.

Maxima.

Cui tribuitur vel adimitur accidens proprium, ei quoque ſubjectum tribui vel adimi neceſſe eſt: ut *Chriſtus eſt ab æterno*, ergò *non eſt homo.*

11

ACommunibus accidentibus argumentantur, probando ſubjectum illud de quo agitur ita ſe habere, ut dicimus, quoniam iiſdem accidentibus imbuitur, quibus imbui ſolet. A communiter accidentibus.

Maxima.

Poſito accidente inſeparabili ponitur ejus ſubjectum, & reipſa ſublato

Sect. 2. tollitur, ſeparabili autem accidente negato, non tollitur ſubjectum; nec poſito ſubjecto, ponitur illud accidens: ut *Carbones iſti ſunt ſummè calidi*, ergò *ſunt igniti*; non autem ſequitur, *purpuratus eſt*, ergò *eſt rex*, niſi aliorum accidentium congeriem adjiciamus, ut *quòd in ſolio ſedeat, ſceptrum teneat, ſatellites ipſum tueantur ſubditi aperto capite ipſum circumſtent.*

CAP. XI.
De locis mediis Coniugatis, & Diviſione.

12 *A Coniugatis.*

LOco à Conjugatis & Caſibus utimur, quando oſtenderemus abſtractum alicui ſubjecto non ineſſe, quia concretum non ineſt, ut *nigredinem in nive non ineſſe, quia nix non denominetur nigra.*

Maximæ.

2 Poſito uno conjugatorum ponitur alterum, & ſublato tollitur; ut *juſtè agit*, ergò *eſt juſtus*, *ignavè pugnat*, ergò *eſt ignavus*: ſed limitatio hujus regulæ ex morali Philoſophiâ eſt petenda; niſi enim quis ſcienter, volenter, aut conſtanter actiones eas edat quæ

Limitatio.

quæ ad habitum requiruntur, impro- Sect. 2.
priè denominetur secundùm illum habitum agere; ut *iustè agit*, ergo *est iustus*, rectè concludit, quia justè agere est scienter, volenter, & constanter secundùm justitiam agere: sed *iusta agit*, ergo *est iustus*, non sequitur, quia quispiam unam aut aliam actionem temerè & inconsultò agat, idcirco ab ea actione non est denominandus justus.

3 Si conjugatorum unum uni conveniat; alterum etiam conveniet alteri: ut *si album sit coloratum*, *albedo est color*.

1 Sed hìc summoperè cavendum ut prædicatio fit per se, id est, ut prædicatum & subjectum sint ejusdem naturæ: nam si duo concreta per accidens de se invicem prædicentur: ut *album est dulce*, *& dulce est album*, eorum abstracta de se invicem similiter non prædicantur; non enim dicimus *albedo est dulcedo*, *nec dulcedo est albedo*, quia prædicabantur per accidens, nec naturam suam communicant, ut *color albedini*, aut *sapor dulcedini*. *Limitationes.*

2 Secundò observandum, ut vera assignentur denominativa secundùm rem & significationem. Non enim sequitur *Somnolentus est vitiosus*; ergò

Sect. 2.

somnus est malus, somnolentus enim non est somni, sed somnolentiæ denominativum, unde potiùs ratiocinandum est, *Somnus est bonus*; *igitur dormire est bonum*. Nihil enim refert utrum significatione tantùm, an voce & significatione simul denominatio fiat; quod enim præcipuè hic quæritur est significatio.

13 *A Divisione.*

LOcus à divisione vim obtinet, quando aliquid membris dividentibus competere ostenderemus, quia Diviso convenit, aut Diviso non convenire quoniam nullis membris dividentibus conveniat.

Maximæ.

1 Quicquid affirmatur vel negatur de omnibus membris dividentibus, id quoque de diviso similiter affirmari aut negari oportet; & contrà, quicquid de diviso materialiter negatur, illud de membris dividentibus affirmari debet aut negari; ut *si omnia gressilia, reptilia, volatilia, natatilia moveantur, animal ipsum moveri necesse est; & si animal ipsum non sit insensile, nec aquatilia, nec volatilia, nec reptilia sunt insensibilia.*

2 Condividentium uno [illegible] altero [illegible]blato

ſublato manet reliquum, poſitoque uno aut altero reliquum tollitur, ut *Animalium aliud ſanum eſt, aliud ægrum, hoc animal ſanum eſt*, ergò *non eſt ægrum.* Sect. 2.

Hujus canonis ratio eſt, quia membra dividentia non poſſunt coincidere.

CAP. XII.

De locis externis. A cauſa efficiente & finali, ab oppoſitis, à diſparatis, à comparatis Circumſtantiis, à Signis, ab antecedentibus, & conſequentibus, à neceſſario, & impoſſibili, ab Exemplis, ab authoritate.

LOcus ab efficiente principali & per ſe probat effectum actu exiſtere. *Maximæ.* 14 *A cauſa efficiente.*

Poſita cauſa efficiente proximâ & ſufficiente ponitur effectus; ut *poſito Sole ſupra horizontem ponitur dies.*

Poſita cauſa remota non ponitur neceſſario effectus, ſublata verò tollitur.

Quicquid efficit tale eſt magis tale, ut *ignis efficit aquam calidam*, ergò *eſt magis calidus*; ſed requiritur primò, ut

Sect. 2. *Conditiones.*

ut *affectio utrique subiecto ineſſet*, unde non ſequitur, *vinum facit hominẽ ebrium*, ergo *eſt magis ebrium*, ſecundò ut cauſa ſit per ſe, tertiò ut ſit ſuſceptibilis graduum, unde non valet, *lutum à Sole calet*, ergò *Sol magis calet*.

15 *A cauſa finali.*

CAuſa finalis oſtendit & mediorum & deſtinatorum naturam, juxta finem ad quem præcipuè tendunt, & in quo acquieſcunt.

Maximæ.

1 Qualis eſt finis, talia ſunt quæ tendunt ad finem, & propter finem ſuſcipiuntur, ut *ſi Princeps florentem omnibus rebus velit eſſe ſuam provinciam neceſſe eſt ut ſinceros & fideles Eccleſiæ præficiat miniſtros, leges ſanciat bonas, præmia bonis, & improbis ſupplicia decernat.*

2 Poſito fine ponuntur media ad finem; ut *poſita ſcientia, ponitur demonſtratio*, ſed remoto fine ceſſant media, ut *qui non cupit eruditionem conſequi, non emet libros.*

16 *Ab Oppoſitis.*

EX oppoſitis argumentamur, quum probaremus unum oppoſitorum ſubjecto non ineſſe, quia alterum ineſt aut contrariam eorum rationem eſſe

esse, quia sunt contraria. *Sect. 2.*

Opposita sunt quadruplicia ut superiùs demonstravimus; Contraria, Privantia, Relativa, Contradictoria, & singula habent suos proprios Canones.

Maximæ.

1 Posito uno relatorum ponitur alterum, & sublato tollitur, ut *Pater est*, ergo *habet filium*; *habet filium*, ergo *est Pater*.

Sed hæc maxima tenet solummodò *Nota.* in relatis secundùm esse, non secundùm Dici.

2 Posito uno contrariorum removentur reliqua omnia, ut *aqua est calida*, ergò *non est frigida*.

3 Remoto uno contrariorum immediatorum ponitur alterum in subjecto capaci, in mediatis verò posito uno tantùm negatur alterum; ut *hic homo est liberalis*, ergò *non est avarus*, *Non est sanus*, ergo *est æger*.

4 Posito habitu in subjecto capaci tollitur privatio & contrà, ut *Socrates cæcus est*, ergo *non videt*; *Videt*, ergo *non est cæcus*.

5 Posito uno contradicentium tollitur alterum, ut *homo est doctus*, ergo *non potest esse non doctus*.

Locus

Sect. 2.

17 *A Disparatis.*

LOcus à disparatis est petendus, cùm probaremus res non confundi, sed in sua natura dissimiles esse & differentes.

Maxima.

Posito uno disparatorum removentur reliqua, remoto verò uno non statim removentur reliqua: ut, *hæc scientia est Logica*, ergò *non est Metaphysica*; non autem sequitur, *Bucephalus non est Bos*, ergò *non est Equus.*

Nota. Canon verò iste obtinet suam veritatem, quando in abstracto loquimur & non in concreto, unde non sequitur, *Petrus est Grammaticus*, ergò *non est Logicus, cùm uterque esse possit.*

18 *A Comparatis.*

A Comparatis argumentum petimus, cùm rerum similitudinem aut dissimilitudinem, quam habent ad se invicem ostenderemus.

Comparata dicuntur vel ratione { Quantitatis, ut *par vel impar*, quæ sub se majus & minus comprehendunt. Qualitatis, ut *simile & dissimile*, quibus proportio & disproportio referatur.

Paria. Paria sunt, in quibus quantitas quâ comparantur, neque major, neque minor est; sed quanta est in uno, tanta est in alio, ut *si stultus cùm luna sit*

con-

conferendus in inconstantia, si ea tanta est, in stulto, quanta est in luna, ratione mensuræ illius inconstantiæ, stultus & luna sunt paria. Sect. 2.

Maximæ.

Si duo sint æquè paria & unum erit tale, alterum erit tale, si unum non erit tale, alterum non erit tale. ut *si ratio & experientia sint Medico æquè necessaria, experientia verò maximè est necessaria, etiam erit ratio.*

Imparia sunt, quorum quantitas non est una. *Imparia.*

Maximæ.

Si quod minus videtur inesse inest, quod magis videtur inesse magis inest, sin quod magis videtur inesse non inest, nec id quod minùs videtur inesse inerit, ut *si ingratitudo erga præceptores pœnam mereatur, maiori supplicio vindicandus est contumax eorum contemptus.* Item, *Quod Demosthenes non persuasit, multò minùs persuadebit Grillus.*

Similia sunt quæ conveniunt Qualitate. Dissimilia quæ differunt. *Similia & dissimilia.*

Maximæ.

1 Quod in uno similium valet aut non valet, illud cæteris convenire, aut non convenire dicatur, ut *Johannes est mortalis,*

Sect. 2.

mortalis, ergo *Petrus est mortalis*, *in utroque enim est eadem virisimilitudo.*

2 Dissimilibus dissimilia conveniunt ut *anima rationalis & anima bruti dissimiliter informant*, ergo *hæc mortalis est, illa immortalis.*

Proportio & disproportio.

Sub his contineri videntur loci à proportione & disproportione, qui tamen à prioribus differunt, quod illic una res uni cuilibet alii comparatur, hic verò non est rerum similitudo, sed quædam habitudinis comparatio.

Maximæ.

2 De proportionalibus est idem judicium: ut, *Quomodo se habet lumen oculi in corpore, sic rationis lumen in anima, oculus verò corpus dirigit*, ergò *ratio dirigit animam.*

2 De iis inter quæ non est eadem proportio, non idem erit judicium. *Anima in homine non est ut nauta in navi, nauta verò non vivificat navem*, ergo *anima hominem informat.*

19 *A Circumstantiis.*

A Circumstantiis ducitur argumentum quando à loco, aut tempore rem ita esse, aut non fuisse colligimus.

Maximæ.

1 Posito corpore aut alia quacunque re necesse est ei tempus attribui, &c.

& remoto tempore universaliter res ipsa removetur, ut *Pythagoras nondum natus fuit Numæ tempore*, ergo *Numam non docuit*. *Sect. 2.*

2 Posito corpore aut aliquâ aliâ re finitâ necesse est locum poni, neque absentis membra aliquid agunt in eo loco unde absunt: ut *Cicero non fuit Romæ, cùm interficeretur Julius*, ergo *Julium non interfecit*.

A Signis argumentamur quando probamus aliquid esse, quod huic aut illi signo est conjunctum. Signa verò sunt vel necessaria, ut *lux astri ortùs, lac conceptionis*, vel non necessaria sed quæ sæpè eveniunt, ut *Cometa est signum pestis*. 20 *A Signis.*

Maxima.

A signis necessariis valet consequentia perpetuò, & quandoque à non necessariis, præsertim si multa signa simul concurrant.

AB antecedentibus & consequẽtibus concludimus, quando probamus essentiam posterioris per prioris essentiã. 21 *Ab antecedentibus & consequentibus.*

Maxima.

Posito antecedente ponitur consequens, & sublato tollitur: ut *Sol est ortus*, ergo *terra est illuminata*: *Mulier non*

Sect. 2. Quando valet.

non fuit gravida, ergò, *non peperit*.

Valet hæc Maxima si antecedens sit causa proxima, reciproca; perfecta, totalis & immediata, seu cum effectu conjuncta: item si antecedens sit subjectum universale, primum, aut signum necessarium.

22 *A necessario & impossibili.*

A Necessario & impossibili argumentamur, quando rem nullo modo se aliter habere ostendimus.

Maxima.

Cognitâ necessitate, aut impossibilitate in artibus & consiliis, sublatâ dubitatione mens assentitur & obtemperat necessariis, rejicit verò impossibilia: ut *Flumen non potest ponte aut vado transiri, necesse est igitur illud navigio tranare.*

23 *Ab exemplis.*

AB exemplis aliquid confirmamus, quando ex aliorum factis hoc licitum aut illicitum esse declaramus.

Maxima.

Valet consequentia ab exemplis, cùm ratio similis appareat, non autem quando est dissimilis: unde non sequitur, *Moses rectè fecit spoliando Ægyptios, quorum hospitio longè usi fuerunt Israëlitæ*, ergò *& nobis fas est spoliare hospites.*

Dispu-

DIsputatur ex testimonio, quando conclusioni fidem facere conamur ab auctoritate alicujus ponderis. *Sect. 2.* 24 *Ab auctoritate.*

Testimonia { Divina. / Humana. } verò sunt vel

Maximæ.

Testimonia divina valent tum affirmativè tum negativè: unde sequitur *credo & baptizatus sum* ergò *æternâ vitâ fruar. Sacræ literæ nihil tradunt de invocatione Sanctorum*, ergò, *Sancti non sunt invocandi.*

Testimonia humana affirmativè valent, si doctis, & artificibus procedunt, non autem negativè, ut *Cicero dixit Sapientiâ est nihil melius*, ergò, *fides est ipsi danda:* non autem valet, *Aristoteles nihil docuit de vita æterna*, ergò, *post hanc mortalem non datur vita aliqua immortalis.*

CAP. XIII.

De Syllogismi Sophistici seu Fallacis Divisione.

FInitâ tractatione de syllogismo tam necessariò quàm probabili; ad sophisticum seu fallacem procedendum est.

Fallax

Sect. 2. Fallax verò ſeu copioſa argumentatio eſt, quæ ſpeciem & apparentiam veræ rationis habet cùm tamen non ſit vera.

Et quia contingit nos tribus modis decipi poſſe, vel cùm argumentatio falsò concludatur ratione formæ, vel quando videtur neceſſariò ratione materiæ concludere & non concludit, vel quando probabilis apparet cũ ſit falſa. Secundùm triplicem hunc errorem, captioſum ſyllogiſmum triplicem eſſe volumus { Paralogiſmũ. Pſeudographum. Sophiſticum.

Paralogiſmus eſt, qui falsò concludit ratione formæ, ut ex merè negantibus, aut particularibus, aut affirmativè in ſecunda figura.

Pſeudographus eſt, qui ex propriis alicujus diſciplinæ principiis non autem veris ratiocinatur, ut ſi quis ita argumentetur. *Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem, ſunt æquales, linea recta & linea curva tendunt ab eodem puncto in idem*, ergo *ſunt æquales*; hic Syllogiſmus eſt Pſeudographus, quoniam malè utitur principio geometrico, verum enim eſt illud principium de lineis ductis per idem ſpatium, ſed non per diverſum.

Sophi-

Sophiſticus ſyllogiſmus eſt, qui fit ex communibus propoſitionibus ſpecie probabilitatis animos ferientibus quando in ſua natura non ſunt veræ: ut *Sect. 2.*

Nulla oppoſita ſunt ſimul vera,
Subcontraria ſunt oppoſita, ergo
Non ſunt ſimul vera. Major enim videtur vera & probabilis, eò quòd multa oppoſita utpotè contraria, & contradictoria, non poſſunt eſſe ſimul vera; abſolutè tamen vera non eſt, quia aliter ſe res habet in ſubalternis.

Sed quia tyronibus, in cujus uſum hanc tractatiuſculam conſcripſimus, acuta nimis hæc videatur fallaciarum diſtinctio, ut eorum captui noſmetipſos applicemus, fallacias omnes ex vulgari opinione in duas partes diſtribuemus, quarum aliæ ſunt in Dictione, aliæ extra dictionem, de utriſque pauca adjiciemus.

CAP. XIV.
De fallaciis in Dictione.

FAllaciæ in dictione ſunt, ubi ambiguitas magis in verbis quàm in rebus hæret.

Earum ſunt ſex, Æquivocatio, Amphibolia,

Sect. 2.

phibolia, Compositio, Divisio, Prosodia, Figura dictionis.

Fallacia æquivocationis.

Æquivocatio est, quando vocabulum ambiguum diversas significationes habens, aliter in una, aliter in alia syllogismi parte accipitur.

Solutio.

Solvitur per distinctionem vocabuli æquivoci in suas diversas significationes; ut si aliquis ita argumentaretur;

Qui credunt salvantur,
Diaboli credunt & contremiscunt,
ergò *salvantur.*

Neganda esset consequentia, quia in majori propositione verbum illud *credit*, implicat *fidem salvificam*, in minore includit *fidem historicam*, & proinde quatuor sunt termini in hoc syllogismo.

Fallacia amphiboliæ.

Fallacia Amphiboliæ est, quando ex orationis non vocis multiplici sensu oritur deceptio.

Hæc bifariam accidit: primò quando oratio plures sensus admittit proprios: ut,

Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele,
Hic liber est Aristotelis, ergò *possidetur ab Aristotele.*

Est enim ambiguum & anceps, utrum qui sic loquitur, significat librum hunc

hunc esse Aristotelici ingenii fœtum, an ab eo possideri. Secundò, cùm oratio alium habeat sensum proprium, alium Metaphoricũ & improprium; ut, *Sect.* 2.

Quisquis arat littus, littus proscindit aratro,
Ast operam perdens, littus perhibetur arare,
Ergò *operam perdens, littus proscindit aratro.*

Littus enim arare, principaliter significat, *terram quæ iuxta mare est arare*, ut apta fiat suscipiendo semini; Secundariò autem & minùs principaliter significat, *operam perdere, vel frustrà laborare*, propter quandam similitudinem, eò quòd frustrà fiat labor ille, qui impenditur arando littori.

Solvenda sunt hujusmodi argumenta monstrando diversam totius orationis significationem, & exponendo propriam loquendi formulam. *Solutio.*

Fallacia compositionis est, quando conjunguntur ea quæ non sunt conjungenda, vel ut alii planiùs definiunt, est quando ex propositione vera in sensu diviso, & falsa in sensu composito, infertur conclusio falsa, quæ ex co antecedente non rectè colligitur, nisi *Fallacia compositionis.*

sumpta

Sect. 2. sumpta in sensu diviso. v. g.

Humilis potest esse superbus,
Petrus est humilis, ergo *Petrus est humilis & superbus.*
Adam fuit iustus & peccator, ergo *fuit iustus peccator.*

Hæc dubitatio solvitur ostendendo perversam compositionem.

Solutio. *Fallacia divisionis.* Fallacia divisionis est, quando ea quæ disjungenda non sunt, in conclusione separantur: vel, quando ex propositione verâ in sensu composito, &, falsâ in sensu diviso, infertur conclusio falsa, quæ ex eo antecedente non rectè colligitur: ut,

Impossibile est sedentem stare:
Petrus sedet, ergo *impossibile est, ut stet.*

Item,

Duo & tria sunt paria et imparia,
Quinque sunt duo & tria, ergo *sunt paria & imparia.*

Solutio. Monstratur hæc fallacia, quando ea quæ dividenda sunt dividuntur, & sensus compositus à diviso distinguitur.

Fallacia Prosodiæ tribus modis oritur. Fallacia Prosodiæ seu accentus est, quando ex vocabulis scripturam aut pronunciationem similem habentibus oritur deceptio.

Tribus

1 Tribus modis hæc fallacia oritur, vel ratione Quantitatis, ut Quando eadem vox variis ſcripta aut pronunciata accentibus, varium efficit ſenſum: ut, *Sect. 2.*

Omnia mala ſunt deteſtanda,
Poma ſunt mala, ergò *Poma ſunt deteſtanda.*

2 Vel ratione aſpirationis, quando in uno loco vocabulum cum tenui Spiritu proferatur, in altero cum aſpirato: ut,

Omnis ara eſt in templo,
Porcorum ſtabulum eſt hara, ergò *Porcorum ſtabulum eſt in templo.*

3 Vel ratione diſtinctionis, ſeu diſtractionis, cùm ſimplex verbum in duo aut plura dividatur: ut,

Omnis incuria eſt reprehendenda,
Senatus eſt in curia, ergò *eſt reprehendendus.*

Differt à fallacia æquivocationis, quia æquivoca ſunt vocabula omninò una, hæc verò diverſum tonum habent. *Quomodo differt ab æquivocatione.*

Solvitur hæc fallacia, quando verus accentus pro falſo, vera ſcriptura pro notha ponitur.

Fallacia figuræ dictionis eſt, quan-

Sect. 2. *Fallacia figuræ dictionis.*

do ex similitudine terminationis aut generis ejusdem vocis falsa colligitur eadem significandi ratio, ut si dicam, *penna est primæ declinationis*, ergò *& pœna. Habeo est secundæ coniugationis*, ergò & *abeo*, quia eundem finalem terminum habent.

Huc etiam referuntur errores, qui oriuntur aut ex variatione casuum: ut,

Telum est neutrius generis;
Sagitta est telum, ergò, *Sagitta est neutrius generis.*

Aut ex variatione prædicamenti: ut,

Quicquid emisti, comedisti;
Crudum emisti, ergò, *crudum comedisti.*

Hic enim de una categoria in aliam fit transitus, nam prima propositio facit mentionem substantiæ; ut illam substantiam ederet, quam emerat, secunda Qualitatis, ut scilicet ederet, eodem modo quo emerat.

Solutio. Solvenda est hæc fallacia cum distinctione rerum & prædicamentorum, tum reductione casuum obliquorum ad rectos.

CAP.

CAP. XV. Sect. 2.

De fallaciis extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionem sunt, quæ non in nudis vocibus, sed in rebus ipsis extra voces latent; & sunt septem. Fallacia accidentis, à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter, Secundùm non causam ut causam, Fallacia consequentis, Petitio principii, Ignoratio elenchi, à pluribus interrogationibus.

Fallacia accidentis duobus modis committitur, primò quando illud quod substantiæ soli convenit, attribuitur accidenti, aut contrà: ut,

Omnis homo est substantia,
Hoc album est homo, ergò, *hoc album est substantia.*

Secundò quando procedimus à negatione alicujus singularis, quod uni tantùm convenire potest ad negationem alterius, quod commune est pluribus: ut,

Quod ego sum tu non es,
Ego autem sum homo, ergò, *tu non es homo.*

Solvitur hic decipiendi modus per distinctionem, ubi demonstratur alia per se, alia per accidens, alia generali- *Solutio.*

Sect. 2.

ter, alia ſpecialiter rebus convenire.

Fallacia à dicto ſecundùm quid ad dictum ſimpliciter.

Fallacia à dicto ſecundùm quid ad dictum ſimpliciter committitur, cùm ex propoſitione vera tantùm aliquo reſpectu, parte, aut tempore, aliquid tanquam ſimpliciter dictum infertur; ut *Cadaver eſt homo mortuus*, ergò *eſt homo. Merces ejiciendæ ſunt in mare, tempeſtate urgente*, ergò *merces in mare ſunt ejiciendæ.* Huc etiam refertur illud Sophiſma quod tam multos vexat. *Qui dicit Socratem eſſe animal verum dicit, qui dicit Socratem eſſe aſinum dicit Socratem eſſe animal*, ergo *qui dicit Socratem eſſe aſinum verè dicit.* Hujus Syllogiſmi major eſt limitanda, nam qui dicit Socratem eſſe animal non quodvis in ſpecie, ſed vel in genere, vel certâ differentiâ, ut rationali limitatum dicit verum, & ſic minor erit falſa.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, oſtendendo diverſam propoſitionum acceptionem, quomodo altera abſolutè, & ſimpliciter eſt intelligenda, altera limitatè & reſpectu loci, temporis aut alterius certæ conſiderationis.

Fallacia ex ignoratione Elenchi.

Fallacia ex ignoratione elenchi ſeu contradictionis eſt, quâ quis ex eo fallitur, quòd malè redarguat, ſive quòd

quòd conclusionem syllogismi contra se pugnantis suæ quæstioni contradicere falsò existimet. *Sect. 2.*

Elenchus enim sive redargutio *ab Aristotele* definitur Syllogismus cum contradictione conclusionis id est, colligens contradictoriam alicujus enunciationis certæ; ut si teneremus *idem non posse dici æquale & inæquale*, & aliquis hoc redargueret, exemplo à lignis ducto v. g. *Elenchus quid.*

Duo hæc ligna sunt æqualia secundùm longitudinem, & inæqualia secundùm crassitudinem, ergò *eadem possunt esse æqualia & inæqualia*: cõmittitur fallacia ignorationis elenchi, quia putamus hanc argumentationem nostræ sententiæ contradicere; duo *enim ligna diversâ ratione æqualia possunt esse, & inæqualia* sed non *respectu eiusdem dimensionis*: non enim rectè instituitur contradictio, nisi sit ad idem, secundùm idem, & eodem tempore, ut superiùs demonstravimus.

Solvitur hæc fallacia distinguendo inter unam & alteram rei considerationem, quòd vel tempus non est idem, vel respectus est diversus, vel quòd de eadem parte, utraque conditionis membra non intelliguntur. *Solutio.*

Sect. 2.

Fallacia non causa, ut causa.

Fallacia non causæ ut causæ oritur ex causarum insciti, quando scilicet causæ aut falsæ, aut per accidens proveris ponuntur: aut cùm causæ non sufficientes enumerantur, vel etiam remotæ, ambientes, partiales, aut minùs principales, & quæ stolidæ vocantur; item cùm à voluntaria causa ad necessitatem effectûs; denique cùm à fine improprio, seu abusu, ad causæ pravitatem argumentamur, & cùm vitia personæ imputantur rei, ut *Malæ sunt divitiæ, quoniam iis abutuntur mali. Vinum malum est, quoniam ebrios facit, aqua mala est, quoniam eâ suffocantur multi.*

Solutio.

Solvitur negando falsam causam, & adducendo veram.

Fallacia consequentis.

Fallacia consequentis est, quando putatur consequens inferri ex antecedente cùm non infertur; ut *Flavum est*, ergò *mel*; *quia mel est flavum.*

Duobus modis infertur mala consequentia, vel generaliter, quando negliguntur syllogismorum præcepta; vel specialiter cùm argumentatio procedat à genere ad speciem affirmativè, ut *Civitas est, igitur Athenæ*, à specie ad genus negativè; ut *Socrates non est brutum*, ergo *non est animal.* A causa ad-

adjuvante ad effectum, ut *Machinas bellicas fecit*, ergo *ad bellum est paratus, ab effectu ad causam adjuvantem*, ut *Doctus est*, ergo *Athenis fuit*. A partibus ad totum partitione plena non facta, ut *Alexander Persas & Indos vicit, totum igitur terrarum orbem subegit*. Sect. 2.

Solvitur vel ostendendo, quòd directè Syllogismus non rectè secundùm formam concludit, vel demonstrando quòd consequentia debilis est ratione materiæ secundùm quam concludit. *Solutio.*

Fallacia à petitione principii cernitur, quando idipsum quod est quæstione, ad suipsius probationem assumitur, verbis forsan ad fraudem paululum immutatis; vel quando ad quæstionem probandam præmissæ adducuntur tam incertæ, vel etiam ignotiores, quàm res ipsa controversa, ut *Anima est immortalis, quoniam est mortis expers. Omnis homo est risibilis, quia aliquis homo est risibilis*. *Fallacia à petitione principii.*

Solvitur ostensa propositionum identitate & nugatione. *Solutio.*

Fallacia plurium interrogationum est, quotiescunque duæ aut plures interrogationes, ita indigestæ & confusæ proponuntur, ut speciem unius *Fallacia plurium interrogationum.*

Sect. 2.

tantùm præ se ferant. Hæc duobus modis committitur, primò cùm plura sunt prædicata, ut *Sitne homo animal rationis particeps, immortale & disciplinæ capax?* secundò, quando plura proferuntur subjecta, ut *Nonne Virgilius, Propertius, Ovidius* fuerunt Poëtæ turpissimi?

Solutio.

In solutione hujus fallaciæ distinctè ad quamlibet quæstionis partem respondendum est; sic enim ut alios non fallas impediat tua integritas, ita ut ab aliis fallaris non permittet tua solertia.

Discursu illativo plenè & perfectè his duabus sectionibus absoluto, ad ordinativum procedam, quem hâc postremâ Sectione breviter expediam.

SECT.

SECTIO TERTIA
LIBRI TERTII
Una Capite absolvenda.

De Ordine.

Discursus ordinativus.

SIcut discursus illativus aliud ex alio probare docet, ita ordinativus ostendit, quomodo definitiones, divisiones, & reliquæ partes cujuslibet artis aut scientiæ rectè inter se connectantur, ut aliæ præcedant, aliæ consequantur.

Hic vulgò ordo aut Methodus vocatur: ambo enim vocabula nos promiscuè usurpamus, quatenus per illa res disponuntur, ut facilius eas cognoscamus.

Quoniam verò contingit ut aliud alio duobus modis notius & ignotius dicatur vel naturâ, vel nobis; hinc dubitatio non levis oritur, utrum iste ordo magis à natura, quàm à nobis, no-

Sect. 3.

tis procederet: Hanc controversiam nos duplici hâc distinctione solvemus.

Notius aliud alio duobus modis dicitur.

Quando dicimus quòd aliud alio in rerum natura est notius, illa rerum natura duobus modis potest intelligi, vel ut est rerum ipsarum natura extra omnem nostram cogitationem positarum, vel ut res ipsæ ad nos cognoscentes referuntur; sic *Principia in philosophia naturali dicuntur compositis notiora secundùm naturam, & quia nobis non cogitantibus ex iis composita constituuntur, & quòd nos ducunt in cognitionem naturæ compositorum.*

Notius nobis duplex.

Secundò, Notius nobis etiam (ut priùs notavimus) bifariàm intelligatur, vel ut servamus naturæ ordinem, vel ut ordine naturæ contrario utimur; ita *in cognitione nostra confusa effectum primò cognoscimus, & per effectum ducimur in cognitionem causæ:* sed hæc cognitio adhuc est confusa, dum contra naturæ ordinem procedimus; in cognitione verò distinctâ secundùm naturam progreditur intellectus, primò apprehendendo causâ, ut per causam tandem in distinctam effectus cognitionem perveniamus; ita *generatio materiâ primâ, & prima materia generatione alio atque alio respectu*

respectu nobis notior. Generatio est materia prima notior confusâ nostrâ cognitione, dum causam per effectum intelligimus, & materia prima cognitione distincta est generatione notior, quia est eius causa, quâ cognitâ effectum cognoscimus. Sect. 3.

His distinctionibus pro fundamento jactis, hæc extruenda sunt corollaria.

1 Tota ordinis ratio à meliore & faciliore materiæ cognitione dependet.

Ratio est, quia ordo instrumentum est ad cognitionem non ad rerum generationem conferens; Idcoque in ordine commoditas & facilitas cognitionis maximè est quærenda; quod fit si progrediamur ab iis, quæ nobis sunt notiora, ad ea quæ nobis sunt ignotiora.

2 Ordinandi ratio non procederet à notioribus quoad naturam, nisi quatenus ea sunt nobis notiora; ita enim sequeremur nullum alium esse ordinem præter analyticum. Et licèt Aristoteles nonnunquam ab universalibus ad particularia, & proinde à natura ad nobis nota procedere quibusdam videatur, ut *in principio physicorum, à principiis ad composita*; non tamen

Sect. 3. *tamen ita intelligendus est Aristoteles, quasi naturâ notiora primo ordine sunt collocanda, sed potiùs quia ea quæ sunt notiora naturâ, in sua nuda existentia, nobis etiam ordinem naturæ sequentibus in cognitione distincta priùs se offerunt cognoscenda.* Ita enim Aristoteles *in primo Physicorum* exordium sumpsit à principiis, non quia naturâ priora sunt effectis, sed quoniam aliorum cognitionem assequi non possumus, nisi ex principiorum cognitione, itaque ex nostra cognitione rationem illius ordinis accepit, & non ex rerum natura.

Ordo (cùm sit cognitionis instrumentum) ex fine diversarum disciplinarum est dividendus; quum enim inter disciplinas, aut earum cognitionem propter seipsas quærimus, & eam adepti quiescimus, quod evenit in scientiis contemplativis; aut ipsam cognitionem propter se non quærimus, sed ut acquisitam ad operationem dirigamus, quod in practicis artibus contingit; pro diversitate harum cognitionum ordo in duas partes diversas dividitur.

Ordo in duas partes dividitur.

Omnis enim ordo qualiscunque ille sit, vel est

Συνθε-

1 Συνθετικὸς, seu compositivus. *Sect. 3.*
2 Ἀναλύτικὸς, seu resolutivus.

Ordo Syntheticus, seu compositivus est, qui à principiis progreditur ad ea, quæ constant ex principiis, ut fiat perfecta rerum cognitio. Iste in scientiis solis solùs cernitur: cùm enim resolutivus semper à fine auspicatur, qui in disciplinis contemplativis nihil est nisi ipsa rerum scientia, quæ à rebus sciendis reipsâ non differt certè in iisdem nullum habeat locum, unde relinquitur quòd solus ordo syntheticus ad quaslibet scientias tradendas est necessarius. *Ita physica scientia quoniam ad contemplationem solùm inseruit, secundùm ordinem syntheticum, primò de communibus rerum naturalium principiis materiâ formâ, & privatione, unà cum communibus rerum naturalium affectionibus agit. Ab his ad magis composita, nimirùm ad corpora simplicia progreditur, ab his ad mixta, perfecta, imperfecta, animata, inanimata, donec omnium rerum cognitionem habeat in qua acquiescit.* *Ordo Synthetic us.* *Vbi observandum.*

Ordo analyticus est, qui à proposito ultimo fine, sive agendo, sive à nobis efficiendo progreditur, ad prima principia investiganda, quibus finis perficiatur. *Ordo Analyticus.*

Hic

Sect. 3. Hic in artibus practicis solùm cernitur: licèt enim artes operantes ordine compositivo utentes à principiis initium sumunt, & ad compositum procedunt, ut *in arte ædificatoria, à lapidibus, & lignis comparandis, ad domum extruendam progredimur; in artibus tamen docentibus ordine, planè contrario utimur, cùm enim in ipsis finis semper proponitur certus, de quo fiat nulla consultatio,* ut *finis exercitus est victoria*; sequitur quòd tota consultatio esset de mediis ad finem ducentibus, & proindè à fine qui nobis motus est ad ignota media progredi non possumus, nisi ordine resolutivo. Hujus ordinis evidentem instantiam nobis præbet *Ars Ethica seu moralis, quæ à felicitate, ut à fine ad virtutes quæ sunt media ad felicitatem ducentia ἀναλυτικῶς proceditur.*

In utroque tam resolutivo quàm compositivo ordine summoperè videndum, primò ne qua pars desit, secundò ne qua superfit, tertiò ne qua inutiliter repetatur, ultimò ut omnes partes, aptis transitionibus sint connectendæ.

LECTO-

LECTORIBVS DOCTIS & INDOCTIS.

INdocti non damnent quod ipsi nesciunt; docti non invideant, quod ipsi novum putant; ab utrisque peto, si alicubi erratum sit, illud castigent, non culpent, si quid ab illis merui, ut Deo, non mihi gratias rependerent. Valete.

FINIS.